

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Журнал європейського і порівняльного права

(електронне фахове видання, включене до переліку електронних наукових фахових видань України з юридичних наук. Наказ Міністерства освіти і науки України № 515 від 16 травня 2016 року)

Випуск 12 / 1-2, 2020

Випуск присвячено публікаціям за результатами міжнародної науково-практичної конференції

«НОРМАТИВНА СИЛА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»

(м. Київ, 29 -30 травня 2020 р.)

За підтримки програми Еразмус+ Європейського Союзу
в межах проекту Центру досконалості Жана Моне
№611625-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CoE
«Поглиблений розвиток європейських студій в Україні:
міждисциплінарний підхід»

Підтримка Європейською Комісією створення цієї публікації не передбачає підтримку її змісту, який відображає думку тільки авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, яка тут міститься.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

European and Comparative Law Journal

(electronic professional publication included in the list of electronic scientific professional publications of Ukraine on legal sciences. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 515 of May 16, 2016)

Issue 12 / 1-2, 2020

*The issue is devoted to publications on the results
international scientific-practical conference*

«NORMATIVE POWER OF THE EUROPEAN UNION»

(Kyiv, 29 -30 May 2020)

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union
within the Jean Monnet Centre of Excellence Project
№ 611625-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CoE
“Advancing European Studies in Ukraine: Interdisciplinary Approach”

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ЗМІСТ

Програма конференції	5
Шнирков О.І. Диференціація економічної інтеграції країн ЄС: опції для України.....	12
Копійка В.В., Миронова М.А. Глобальна стратегія ЄС: проблеми модернізації зовнішньополітичної діяльності	19
Панченко В.Г. До питання про координацію понять «сила» та «національний інтерес» в концепції реалізму: виклики для ЄС в площині економічної взаємодії	25
Petrushenko Yu. M., Ponomarenko O.S. Financial Decentralization in the context of European Integration	31
Резнікова Н.В. Глобальні проблеми у фокусі нормативної сили ЄС: виклики для координації понять та оцінки існуючих і потенційних загроз.....	35
Сидорук Т. В. Теоретичні аспекти дослідження нормативної сили ЄС	41
Smugnova K. Europeanization as a Factor of Ukrainian Legal Order Transformation	45
Тихомирова Є.Б. Російська фабрика тролів проти України	49
Макаренко Є.А. Європейські квантові комунікації: технології, політика, міжнародні відносини.....	53
Чугаєв О. А. Досвід бізнес-реформ в країнах ЄС.....	58
Акімов М.О. Кримінально-правова характеристика захоплення заручників за законодавством країн Балтії	62
Березовська І. А. Практичні аспекти застосування норм права ЄС у законодавстві України на виконання Угоди про асоціацію	66
Іващенко О.А. Контroversійність та змістовні характеристики поняття «нормативної сили» в Європейському Союзі	70
Кравченко Н.П. Практика ЄС щодо охорони безспірних цивільних прав.....	75
Кравченко С.Р. Сучасна практика регулювання інформації і комунікацій у форматі ЄС	79
Кучмій О.П. Комунікативний вимір міграційної кризи в Європі.....	84
Павлюх М. В. Євроінтеграційна тематика польських видань: світоглядна сфера політичної культури поляків	89
Радишевська О. Р. Європейська ідентичність Української держави як передумова реформування адміністративного права України	92
Самбор М.А. Використання положень Рішень Європейського суду з прав людини по захисту права на свободу мирних зібрань у справах щодо третіх держав в українському правовому просторі.....	96
Святун О.В. Новітні тенденції розвитку інституту європейської громадянської ініціативи	101
Stakheeva N. Environmental Considerations in the EU Competition Law	106
Федорова А.Л. Взаємовплив соціальних стандартів ЄС та Європейської соціальної хартії. Значення для України.....	109
Форманюк В.В. Правова природа прокуратури ЄС	112
Фролова О.М. Сучасні виклики інформаційної безпеки Європейського Союзу	115
Чулінда Л. І. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС як складова процесу інтеграції України до Європейського Союзу.....	119

Борисов М.Ю. Зона вільної торгівлі Україна-ЄС як рушійна сила європейської інтеграції України	125
Веселовський Б.А. Європеїзація правового регулювання послуг загального економічного інтересу в Україні	128
Гринчук М.С. Інформаційний аспект політики США в умовах пандемії.....	132
Жолос Т.О. Ендогенність оптимальних валютних зон - випадок Єврозони	135
Копійка М.В. Регуляторна політика ЄС у сфері кібербезпеки.....	142
Кравченко Д.С. Переговорний дискурс ЄС і Великої Британії у контексті Брексіту	147
Міщенко А.В. Актуальні проблеми обмеження прав людини в країнах Європейського Союзу ..	152
Otenko P. Hidden European Commission's powers within the ordinary legislative procedure of the European Union	155
Ругало Ю.І. Ретроспективний аналіз діяльності Міжнародного кримінального суду та його нормативна сила впливу	159
Слободяник О.Г. Сучасний контекст зовнішньополітичних комунікацій ЄС	165
Швагер О.А. Деякі питання визначення безпекових викликів для нормативної сили Європейського Союзу	170
Shukurov T. External Competence of the EU for International Agreements.....	174
Стеценко В.В. Introduction to Ukrainian banking compliance: From EU Directive 2013/36/EU to NBU Regulation No. 64 or “tone from the top”	177

Програма конференції

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
Інститут міжнародних відносин

Український аналітично-освітній центр порівняльного і європейського права
Центр досконалості Жана Моне

ПРОГРАМА

Міжнародної науково-практичної конференції

«НОРМАТИВНА СИЛА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»

у форматі інтернет-конференції

29 травня 2020р.

Робочі мови конференції: українська, англійська (переклад не забезпечується)

Конференція відбудеться на платформі MS Teams за посиланням: Join Microsoft Teams

Meeting: [https://teams.microsoft.com/l/meetup-](https://teams.microsoft.com/l/meetup-join/19%3ameeting_Y2I4YjgwNTEtNWMyOS00ZTQzLTllMwYtYmYzYzE5MWNmNDZi%40thread.v2/0?context=%7b%22Tid%22%3a%22620cb490-f852-44e4-b054-f3382ccd8470%22%2c%22Oid%22%3a%22cc2583b0-82aa-411b-a3e2-be561fa9d637%22%7d)

[join/19%3ameeting_Y2I4YjgwNTEtNWMyOS00ZTQzLTllMwYtYmYzYzE5MWNmNDZi%40thread.v2/0?context=%7b%22Tid%22%3a%22620cb490-f852-44e4-b054-f3382ccd8470%22%2c%22Oid%22%3a%22cc2583b0-82aa-411b-a3e2-be561fa9d637%22%7d](https://teams.microsoft.com/l/meetup-join/19%3ameeting_Y2I4YjgwNTEtNWMyOS00ZTQzLTllMwYtYmYzYzE5MWNmNDZi%40thread.v2/0?context=%7b%22Tid%22%3a%22620cb490-f852-44e4-b054-f3382ccd8470%22%2c%22Oid%22%3a%22cc2583b0-82aa-411b-a3e2-be561fa9d637%22%7d)

10.00-10.30: ВІДКРИТТЯ:

Копійка В.В. - директор Інституту міжнародних відносин, д.п.н, професор

Андрюс Кубілюс – депутат Європейського парламенту від Литовської Республіки, Європейська народна партія (Християнські демократи)

Шнирков О.І. – керівник Центру досконалості Жана Моне, д.е.н., професор

10.30-18.00: РОБОТА СЕКЦІЙ:

Секція I

«ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ПРАВОПОРЯДКІВ ТРЕТІХ ДЕРЖАВ»

Д-р Лазовскі Адам (Вестмінстерський університет, Велика Британія, професор) **«EU as an Exportable Commodity: Potential and Limits of Law Approximation»**

ЖУРНАЛ ЄВРОПЕЙСЬКОГО І ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВА, ВИПУСК 12 (1-2), 2020

Радишевська О.Р. (суддя Верховного суду, суддя Касаційного адміністративного суду, к.ю.н., доцент) **«Європеїзація адміністративного права: міф чи реальність?»**

Смирнова К.В. (професор кафедри порівняльного та європейського права, ІМВ, д.ю.н., професор) **«Європеїзація правового порядку України: правові основи та тенденції правозастосування»**

Петров Р.А. (завідувач кафедри міжнародного та європейського права, НаУКМА, д.ю.н., професор) **«Юридична сила спільних органів та інститутів асоціації між Україною та ЄС та іншими країнами: порівняльний аналіз»**

Акімов М.О. (доцент кафедри кримінального права, Національна академія внутрішніх справ, к.ю.н., доцент) **«Кримінально-правова характеристика захоплення заручників за законодавством країн Балтії»**

Березовська І.А. (науковий співробітник НДЧ, ІМВ, к.ю.н.) **«Практичні аспекти застосування норм права ЄС у законодавстві України на виконання Угоди про асоціацію»**

Гулевська Г.Ю. (доцентка кафедри права та соціально-гуманітарних дисциплін, Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій, к.ю.н., доцент) **«Відповідальність бізнесу у сфері прав людини у світлі європеїзації національного законодавства»**

Еннан Р.Є. (доцент кафедри права інтелектуальної власності, Національний університет «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент) **«Право інтелектуальної власності в інформаційному суспільстві: виклики ХХІ ст.»**

Пасечник О.В. (доцент кафедри міжнародного і європейського права, Національний університет «Одеська юридична академія», к.ю.н.) **«Перспективи правового регулювання трансплантації органів в Україні у світлі адаптації до європейських стандартів»**

Попко В.В. (доцент кафедри порівняльного і європейського права, ІМВ, к.ю.н.) **«Особливості взаємодії України та ЄС щодо захисту свідків і потерпілих осіб у транснаціональному кримінальному праві»**

Самбор М.А. (начальник сектора моніторингу Прилуцького відділу поліції, Головне управління Національної поліції в Чернігівській області, к.ю.н., член-кореспондент Національної академії наук вищої освіти України) **«Використання положень рішень Європейського суду з прав людини по захисту права на свободу мирних зібрань у справах щодо третіх держав в українському правовому просторі»**

Святун О.В. (доцент кафедри порівняльного і європейського права, ІМВ, к.ю.н., доцент) **«Новітні тенденції розвитку інституту Європейської громадянської ініціативи»**

Стахєєва Г.О. (асистент, Bogazici University (Bosporus University), Турецька Республіка, к.ю.н.) **«Environmental Considerations in the EU Competition Law»**

Федорова А.Л. (доцент кафедри порівняльного і європейського права, ІМВ, к.ю.н., доцент) **«Взаємовплив соціальних стандартів ЄС та Європейської соціальної хартії. Значення для України»**

Форманюк В.В. (доцент кафедри міжнародного і європейського права, Національний університет «Одеська юридична академія», к.ю.н.) **«Правова природа прокуратури Європейського Союзу»**

Чулінда Л.І. (доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права, Національний університет «Одеська юридична академія», к.ю.н.) **«Адаптація законодавства України до законодавства ЄС як складова процесу інтеграції України до Європейського Союзу»**

Кравченко Н.П. (приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу, к.ю.н.) **«Практика ЄС щодо охорони безспірних цивільних прав»**

Кравченко С.Р. (адвокат Київської обласної колегії адвокатів, к.ю.н.) **«Сучасна практика регулювання інформації і комунікації у форматі ЄС»**

Веселовський Б.А. (аспірант кафедри порівняльного і європейського права, ІМВ) **«Європеїзація правового регулювання послуг загального економічного інтересу в Україні»**

Матковський А.А. (аспірант кафедри міжнародного та європейського права, Національний Університет «Одеська Юридична Академія») **«Європеїзація в контексті інтеграційного процесу»**

Мищенко А.В. (аспірант кафедри конституційного права і прав людини, Національна академія внутрішніх справ України) **«Актуальні проблеми обмеження прав людини в країнах Європейського Союзу»**

Швагер О.А. (асистент кафедри міжнародного, європейського права та цивільно-правових дисциплін, Навчально-науковий інститут права, Сумський державний університет) **«Деякі питання визначення безпекових викликів для нормативної сили Європейського Союзу»**

Shukurov T. (аспірант кафедри порівняльного і європейського права, ІМВ) **«External Competence of the EU for International Agreements»**

Стеценко В. В. (аспірант кафедри міжнародного приватного права ІМВ) **«Introduction to Ukrainian banking compliance: From EU Directive 2013/36/EU to NBU Regulation No. 64 or “tone from the top”»**

Секція II

СПІВПРАЦЯ В СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ З СТРАТЕГІЧНИМИ ПАРТНЕРАМИ В РАМКАХ ЄС

Шнирков О.І. (керівник Центру досконалості Жана Моне, д.е.н., професор) **«Диференціація економічної інтеграції країн ЄС: опції для України»**

Резнікова Н.В. (професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, ІМВ, д.е.н., професор) **«Глобальні проблеми у фокусі нормативної сили ЄС: виклики для координації понять та оцінки існуючих і потенційних загроз»**

Чугаєв О.А. (доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, ІМВ, д.е.н., доцент) **«Досвід бізнес-реформ в країнах ЄС»**

Борисов М.Ю. (старший викладач, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова) **«Зона вільної торгівлі Україна-ЄС як рушійна сила європейської інтеграції України»**

Жолос Т.О. (аспірант, ІМВ) **«Ендогенність оптимальних валютних зон - випадок Єврозони»**

Кравченко Д.С. («Аудит-менеджер HOL-group) «Переговорний дискурс ЄС і Великої Британії у контексті Брексіту»

Пономаренко О.С. (викладач-стажист, м.н.с. кафедри міжнародних економічних відносин, аспірант, Сумський державний університет) «**Financial Decentralization in the context of European Integration**»

Мельник Г.С. (управлінець - керівник проєктів, Запорізький Національний Університет, магістр з менеджменту організацій)

Секція III

ПОЛІТИЧНІ ТА БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ НОРМАТИВНОЇ СИЛИ ЄС

Копійка В.В. (директор Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор політичних наук, професор); **Миронова М.А.** (експерт Центру досконалості Жана Моне, доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики ІМВ, кандидат політичних наук, доцент) «**Глобальна стратегія ЄС: проблеми модернізації зовнішньополітичної діяльності**»

Сидорук Т.В. (завідувач кафедри міжнародних відносин, Національний університет «Острозька академія», доктор політичних наук, професор) «**Теоретичні аспекти дослідження нормативної сили ЄС**»

Панченко В.Г. (директор, Агентство розвитку Дніпра, доктор економічних наук) «**До питання про координації понять «сила» та «національний інтерес» в концепції реалізму: виклики для ЄС в площині економічної взаємодії**»

Іващенко О.А. (завідувач кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Національна академія статистики, обліку та аудиту, к.е.н., доцент) «**Контroversійність та змістовні характеристики поняття «нормативної сили» в Європейському Союзі**»

Астанкевич Ю.І. (начальник відділу міжнародних зв'язків, Національний університет «Одеська юридична академія», магістр) «**Щодо генезиса правової природи рішення суду ЄС**»

Мищенко А. (аспірант, Національна академія внутрішніх справ України) «**Актуальні проблеми законного обмеження прав людини в країнах Європейського Союзу**»

Отенко П.В. (аспірант, Національний університет «Одеська юридична академія») «**Hidden European Commission's powers within the ordinary legislative procedure of the European Union**»

Ругало Ю.І. (аспірант, Національний університет «Одеська юридична академія») «**Ретроспективний аналіз діяльності МКС та його нормативна сила впливу**»

Секція IV

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Макаренко Є.А. (професор кафедри міжнародних медіакомунікацій і комунікативних технологій ІМВ, доктор політичних наук, професор) «Європейські квантові комунікації: технології, політика, міжнародні відносини»

Тихомирова Є.Б. (професор, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, доктор політичних наук, професор) «Російська фабрика тролів проти України»

Кучмій О.П. (доцент кафедри міжнародної інформації, ІМВ, кандидат політичних наук, доцент) «Комунікативні тренди сучасних міграційних процесів у Європі»

Фролова О.М. (доцент кафедри міжнародної інформації, ІМВ, кандидат політичних наук, доцент) «Сучасні виклики інформаційної безпеки Європейського Союзу»

Павлюх М.В. (асистент кафедри «Міжнародна інформація», Національний університет "Львівська політехніка", кандидат наук із соціальних комунікацій) «Євроінтеграційна тематика польських видань: світоглядна сфера політичної культури поляків»

Гринчук М.С. (аспірант кафедри міжнародних медіакомунікацій і комунікативних технологій, ІМВ) «Інформаційний аспект політики США в умовах пандемії»

Копійка М.В. (аспірант кафедри міжнародних медіакомунікацій і комунікативних технологій, ІМВ) «Регуляторна політика ЄС у сфері кібербезпеки»

Слободяник О.Г. (аспірант кафедри міжнародних медіакомунікацій і комунікативних технологій, ІМВ) «Сучасний контекст зовнішньополітичних комунікацій ЄС»

Фіалка М.М. (студент, ІМВ) «Сучасні тенденції комунікативної політики ЄС»

30 травня 2020 р.

10.00-13.00: ДИСКУСІЙНИЙ КЛУБ

13.00-14.00: ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ. ЗАКРИТТЯ КОНФЕРЕНЦІЇ.

УЧАСНИКИ ДИСКУСІЇ:

Андрущенко С.В. (доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

Дальський В.Б. (асистент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики ІМВ)

Денисенко К.Ю. (доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

Ковтун О.Ю. (доцент кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

Лисенко О.М. (доцент кафедри порівняльного і європейського права ІМВ, к.ю.н.)

Маковський С.О. (доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

Швечикова-Плавська Я.П. (асистент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

Абулаєва Садокат (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Міжнародні фінанси»)

Алієва Е. (аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики ІМВ)

- Андруніна Д. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Міжнародні фінанси»)
- Арановський О. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
- Білецький Д. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
- Богдан Тетяна (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
- Вілкова Д. (аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики ІМВ) Путкардзе К. (аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики ІМВ)
- Волков І. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
- Галахар Б. (аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики ІМВ) Лук'янова І. (аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики ІМВ)
- Гвелесіані Ліана (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
- Герасимов К. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
- Голод В. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
- Гончарук Ігор (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
- Грищенко К. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Міжнародні фінанси»)
- Грод М. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Міжнародні фінанси»)
- Гуань Жань (аспірант кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, ІМВ)
- Даванелу Ксенія (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
- Демидов В. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
- Дрідзе Д. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
- Єсаян А. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
- Жолос Т. О. (аспірант кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, ІМВ)
- Запорожець Андрій (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
- Зінченко Антон (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
- Зозуля Владислав (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
- Казимова Ляман (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
- Карапетян М. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Міжнародні фінанси»)
- Колеснікова А. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Міжнародні фінанси»)
- Лавренюк Ігор (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
- Лобач Марина (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
- Майданюк Дмитро (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
- Мартинюк Б. (аспірантка кафедри порівняльного і європейського права, ІМВ)
- Матюшина Ольга (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
- Неділько Б. (аспірант кафедри міжнародного права, ІМВ)
- Никорак І. П. (аспірант кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, ІМВ)
- Осадчий І. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Міжнародні фінанси»)
- Палехін Д. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
- Парсаданян Г. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
- Пігарьова Я. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
- Плющ Д. С. (аспірант кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, ІМВ)

Поліщук Дмитро (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
 Поляков Олександр (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
 Порубова Д. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
 Резнічук М. (аспірантка кафедри порівняльного і європейського права, ІМВ)
 Рогач М. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
 Рухадзе Л. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
 Салюк Д. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Міжнародні фінанси»)
 Сікорська Наталія (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
 Сільвестров О. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Міжнародні фінанси»)
 Смолінська Владислава (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
 Стеценко В. (аспірант кафедри міжнародного приватного права, ІМВ)
 Стеч Ж. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
 Тарануха В. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Міжнародні фінанси»)
 Терещенко В. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
 Терещенко Марія (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
 Троян А. (аспірантка кафедри міжнародного приватного права, ІМВ)
 Услистий А. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
 Ухова А. В. (аспірант кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, ІМВ)
 Хмелідзе Г. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
 Циганов І. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
 Цимбал Ю. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
 Цілуйко Ю. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
 Чала К. (аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики ІМВ)
 Чеботарьова Анна (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
 Чіхачова А. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Міжнародні фінанси»)
 Шаповал Микита (студент Інституту післядипломної освіти КНУ, здобувач ОПП Міжнародне право)
 Шепель О. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Міжнародні фінанси»)
 Шибко М. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
 Шпанкін Я. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)
 Штогрін К. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Міжнародні фінанси»)
 Шульга Т. (аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики ІМВ)
 Щупак Д. (студент ІМВ, спеціальності «Міжнародні економічні відносини, професійна підготовка «Економіка європейської інтеграції»)

Шнирков О.І. Диференціація економічної інтеграції країн ЄС: опції для України

Шнирков О.І.,

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри світового господарства і*

міжнародних економічних відносин,

Керівник Центру досконалості Жана Моне,

Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН ЄС: ОПЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Наукові дослідження оперують більш ніж 20 термінами для опису процесів диференціації інтеграції у рамках ЄС [5]. Якщо з юридичної точки зору диференційована інтеграція у цілому визначається як диференційована вагомість нормативних актів ЄС в європейських країнах [2], то диференціація економічної інтеграції у цілому і в ЄС зокрема, з нашої точки зору, полягає у диференціації правил руху факторів виробництва між країнами-членами інтеграційного об'єднання. Очевидно, що така диференціація може відбуватися як за глибиною регуляторної кооперації, так і за охопленням сфер економічної інтеграції.

Диференціація міжнародної економічної інтеграції являє собою:

- форму прояву розширення та поглиблення економічної інтеграції,
- процес взаємодії та трансферу економічного суверенітету країн,
- наслідок готовності та здатності національних економік окремих країн до міжнародної конкуренції в певних галузях і за певними правилами,

- фактор подолання ринкової фрагментації національних економік,
- відображення певної кореляції між гомогенністю та гетерогенністю правил міжнародного руху факторів виробництва,
- передумову як подальшого розвитку інтеграції, так і економічної дезінтеграції.

Диференціація міжнародної економічної інтеграції є характерною та важливою рисою сучасного розвитку світового господарства. На початку 2020р. діючими були 303 торговельні угоди між країнами (200 неактивними) [1], які передбачали преференційні умови торгівлі, зони вільної торгівлі, митні союзи, спільні ринки, причому кожна з таких угод мала свою специфіку як за охопленням сфер інтеграції, так і за глибиною регуляторної кооперації. Такі багатосторонні та двосторонні інтеграційні угоди могли передбачати і відмінні умови інтеграції для окремих країн вже всередині міжнародного інтеграційного угруповання, заснованого на простих та розвинених формах інтеграції. Крім того, країни-учасники простих форм економічної інтеграції (преференційних угод та зон вільної торгівлі) могли, у свою чергу, брати участь в інших простих формах інтеграції з іншими країнами з відмінними правилами регулювання міжнародного руху факторів виробництва. Отже, глобальна економічна інтеграція являє собою процес диференційованої економічної кооперації національних економік за формами інтеграції, широтою охоплення сфер та галузей і глибиною регуляторної взаємодії.

Країни Європейського Союзу є активними учасниками процесів економічної інтеграції, які також характеризуються суттєвою диференціацією. Так, за оцінками, ЄС має 13 градацій умов участі в Союзі для членів ЄС та країн-кандидатів [2]. Зовнішня диференціація участі ЄС у процесах міжнародної економічної інтеграції відображається на початку 2020р. в процесі інституціоналізації економічних угод Союзу з 137 країнами, зокрема, повної реалізації таких угод з 38 країнами.

Умовно внутрішня та зовнішня диференціація участі країн ЄС та ЄС в цілому у міжнародній економічній інтеграції може бути представлена у вигляді пірамід за сферами охоплення та глибиною регуляторної кооперації. Для внутрішньої піраміди диференціації інтеграції її основою є країни-учасники Економічного та валютного союзу. Формами внутрішньої диференціації участі в економічній інтеграції окремих країн-членів Союзу є Єврозона, Угода щодо стабілізації, координації та управління, Банківський союз, Шенгенська зона, правила державної допомоги для східних земель ФРН після об'єднання Німеччини, Тимчасовий механізм розселення біженців у 2015р., Угода про Брексіт на перехідний період та інші. Подальший розвиток ЄС в цілому пов'язаний з 5 різними моделями економічної інтеграції, які було запропоновано у 2017р. у Білій книзі Європейської Комісії [3]. Зокрема, пропонується подальша, у тому числі, економічна інтеграція за принципами "Продовжувати так, як є", "Нічого, крім єдиного ринку", "Ті, хто хочуть більше, роблять більше", "Робити менше, але більш ефективно", "Робити значно більше разом". Така система концептуальних засад реформування ЄС в цілому відображає вже існуючу практику диференціації економічної інтеграції в ЄС, дає можливість обрати основний алгоритм реформування Союзу або поєднати певні варіанти.

Для позасоюзної піраміди диференціації найбільш інтегрованими до внутрішнього єдиного ринку ЄС без членства у Союзі є країни-партнери в Європейському економічному просторі. Далі йдуть країни-кандидати на вступ до Союзу, країни з поглибленою та всеохоплюючою зоною вільної торгівлі (Україна, Грузія, Молдова), середземноморські країни з угодами про зони вільної торгівлі з ЄС. Основою інтеграції цих країн до внутрішнього ринку ЄС є правила Союзу щодо руху основних факторів виробництва між країнами, які суттєво розширюють, поглиблюють та конкретизують правила Світової організації торгівлі. Регуляторною основою економічних угод ЄС, у тому числі щодо створення зон вільної торгівлі, з іншими країнами (Великобританія, Канада, Японія, КНР та ін.) є правила СОТ, які, у свою чергу, також можуть бути

адаптовані до системи економічних відносин з конкретним партнером. Основи участі ЄС в цілому у процесах економічної інтеграції з третіми країнами на сучасному етапі було сформульовано у Новій торговельній стратегії ЄС у 2015р. [4], яка визначає нові пріоритети участі виробників та споживачів країн ЄС у глобальних ланцюгах доданої вартості, торгівлі послугами, цифровій торгівлі, інвестиційних процесах, міграції робочої сили, регуляторній кооперації тощо.

Такий підхід може бути застосований і для визначення змісту та подальшого розвитку процесу інтеграції України до ЄС. Наразі її основним форматом є Угода про асоціацію (УА), складовою та основою якої є поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ). За глибиною регуляторної кооперації та охопленням сфер та галузей національних економік зона вільної торгівлі України з ЄС поступається лише відповідним механізмам регулювання руху факторів виробництва ЄС з країнами Європейського економічного простору та країнами-кандидатами на вступ до Союзу.

У коротко- та середньостроковій перспективі для розвитку економічних відносин України з ЄС можливими є три варіанти, які базуються на різних диференційованих стратегіях економічної інтеграції в рамках та на основі УА та ПВЗВТ (див. табл.). Факторами вибору таких стратегій є готовність України та ЄС до певних змін, здатність національних економік до нових правил конкуренції, вплив третіх країн (Росії перш за все).

Табл. Євроінтеграційні стратегії України в умовах реалізації Угоди про асоціацію з ЄС.

	Мета	Інструменти	Інституції
УА (помірна)	- оновлення, - модернізація	-адаптація до змін у правилах ЄС відповідно до ст. 463.3,	-Рада асоціації, -нова угода про асоціацію

		-зміни у додатках УА (енергододаток, квоти і т. ін.)	
УА+ (активна)	- розширення, - доповнення, -нові формати	Цифровий союз, Шенгенська угода, Угода АСАА, Авіаугода, Енергоспівтовариство, спільний митний контроль, Європейська зелена угода, ЕБРР, ЕІБ, COSME, зона платежів в євро, фінансова допомога ЄС та країн-членів, протидія пандеміям і т.п.	-План дій, -Спільні декларації, -нова стратегія для асоціації, -формат ЄЕП, -асоціація для країни-кандидата, -вступ до ЄС
УА- (дезінтег- раційна)	- гальмування, - регресія - відмова	-відмова від оновлення та модернізації, -приняття та застосування правил всупереч ПВЗВТ, -невиконання положень ПВЗВТ	-зміни до Конституції, які унеможливають поглиблення євроінтеграції, -відмова від асоціації та відсутність нового інтеграційного формату

Перша (помірна, очікувальна) стратегія передбачає поступовий розвиток економічної інтеграції з ЄС в рамках реалізації поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з мінімальними динамікою та змінами у регуляторній інтеграції та галузевому охопленні. Основна мета такої стратегії - оновлення та

модернізація Угоди про асоціацію (УА), поступова адаптація національних економік до нових умов та правил економічної конкуренції. Очевидно, що помірність такої стратегії є відносною, оскільки зобов'язання щодо реформування та адаптації до стандартів ЄС за ПВЗВТ для окремих галузей та сфер економіки України можуть бути суттєвими.

Друга стратегія (активна, наступальна) може бути сконцентрована на розширенні та поглибленні правил та розширенні сфер інтеграції і поза межами Угоди про асоціацію (УА+). Основна ідея такої концепції полягає у розвитку інтеграційних форматів, які прямо не передбачені в УА, хоча часто з неї випливають і тісно пов'язані з положеннями ПВЗВТ, розширення кола та більш швидке пристосування економічних суб'єктів. Наприклад, для першої та другої стратегій наразі пропонується 100 ідей оновлення та доповнення УА та ПВЗВТ (6). В умовах реформування ЄС за вже згаданими 5 моделями Європейської Комісії для України можуть виникнути нові можливості європейської інтеграції без набуття членства в Союзі.

Гіпотетично зберігається можливість переходу України до третьої (дезінтеграційної, УА-) моделі стратегії економічної співпраці з ЄС, яка існувала і до 2014р., а саме відмова від існуючого формату зони вільної торгівлі з ЄС, перехід до рівновіддаленої або рівнонаближеної інтеграції з ЄС та Євразійським економічним союзом (ЄврАзЕС) у простих формах. Концепція “економічного мосту”, “буферу” і т.п. між двома інтеграційними угрупованнями для України є за сучасних гео економічних умов найбільш прогративною моделлю інтеграційного розвитку, оскільки фактично означатиме перифірізацію національної економіки в європейських, євразійських та глобальних ланцюгах створення доданої вартості. Більш того, така дезінтеграційна стратегія згодом може стати основою і приєднання країни до ЄврАзЕС, можливого відновлення інтеграційних відносин з ЄС, але вже у міжрегіональному форматі (ЄС-ЄврАзЕС).

За сучасних умов дилема вибору гравітаційного центру інтеграційного тяжіння для України між першими двома, інтеграційними, та третьою, дезінтеграційною, стратегіями вирішується шляхом приєднання в тій або іншій формі до найбільш розвинутого, ефективного та конкурентного об'єднання в європейському та євразійському регіоні, яким у XXI ст. був, є і залишається ЄС.

Використана література:

1. <http://rtais.wto.org/UI/PublicMaintainRTAHome.aspx>
2. Schimmelfennig Frank. Ever Looser Union? Differentiated Integration in the European Union. – in:
EU a la carte? Jean Monnet Seminar 2016. – European Commission, 2016.
3. https://ec.europa.eu/commission/news/commission-presents-white-paper-future-europe-2017-mar-01_en
4. https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf
5. Stubb, Alexander C. G. 1997. “The 1996 Intergovernmental Conference and the Management of Flexible Integration.” *Journal of European Public Policy* 4 (1): 37–55.
6. Emerson M., Blockmans S. 100 Ideas for upgrading the Association agreement and DCFTA with Georgia, Moldova and Ukraine.- <https://www.ceps.eu/ceps-publications/100-ideas-for-upgrading-the-association-agreements-and-dcftas-with-georgia-moldova-and-ukraine/>

Копійка В.В., Миронова М.А. Глобальна стратегія ЄС: проблеми модернізації зовнішньополітичної діяльності

*Копійка В.В.,
доктор політичних наук, професор
експерт Центру досконалості Жана Моне,
директор Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

*Миронова М.А.,
кандидат політичних наук, доцент
експерт Центру досконалості Жана Моне, Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

**ГЛОБАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ЄС: ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ
ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

З моменту презентації в червні 2016 р. Глобальної стратегії ЄС «Спільне бачення, єдиний підхід: сильна Європа» минуло понад 3 роки. Глобальна стратегія ЄС замінила перший в історії ЄС доктринальний документ – Європейську стратегію безпеки, ухвалену ще в 2003 р. Порівняльний аналіз документів дає можливість зрозуміти характер змін, які пережив Союз за майже два десятиліття. В цілому, пріоритети залишилися без змін: безпека, згуртованість Союзу, зміцнення дипломатичного та військового потенціалу, багатосторонній підхід, інтегроване управління конфліктами. З іншого боку, еволюціонували оцінки загроз. На початку 2000-х рр. під впливом подій на Балканах та терористичних атак 11 вересня 2001 р. основними загрозами для ЄС вважалися тероризм, розповсюдження зброї масового знищення, регіональні конфлікти,

фіаско державності, організована злочинність. В Стратегії 2016 р. ними заявлені тероризм, гібридні загрози, зміни клімату, нестабільність в енергетичній та економічній сферах [1].

Обидва документи ухвалювалися в період криз. Проте, Європейську стратегію безпеки можна розглядати як інструмент виходу з кризи, в якій об'єднання опинилося під час операції США в Іраку в 2003 р. Відсутність спільної позиції по війсьній кампанії вивела назовні старі розбіжності щодо автономності ЄС від США та НАТО в питаннях безпеки та оборони. Ухвалення стратегії стало результатом досягнутого в ЄС компромісу між атлантистами та європейцями. В цілому ж, ЄС на початку 2000-х рр. розвивався в сприятливих умовах відсутності серйозних внутрішніх та зовнішніх викликів.

В той же час Глобальна стратегія 2016 р. ухвалювалася в значно складнішому геополітичному середовищі. По-перше, змінилася система міжнародних відносин із кризою ліберального світового порядку та поверненням епохи Realpolitik. По-друге, на фоні ряду криз (фінансової, міграційної, рішення про вихід Великобританії) посилювалися відцентрові, євроскептичні настрої в самому ЄС. По-третє, в період 2010-2014 рр. ЄС фактично опинився оточеним конфліктами по всьому периметру кордонів: як на східному, так і середземноморському й близькосхідному напрямках. Очевидність загроз міститься в тексті документу. Якщо в Європейській стратегії безпеки 2003 р. зазначалося, що «ніколи раніше Європа не була настільки процвітаючою, безпечною та вільною як у наші дні, а смуга насилля змінилася небувалим у європейській історії періодом миру та стабільності», то Глобальна стратегія констатує екзистенційну кризу як всередині ЄС, так й за його межами, що ставить під сумнів європейський проект. Якщо документ 2003 р. був сконцентрований на зовнішньополітичній діяльності ЄС, то стратегія 2016 – це, в першу чергу, власна безпека, оскільки «питання внутрішньої та зовнішньої безпеки переплітаються все тісніше, внутрішня безпека залежить від миру за межами наших кордонів» [2].

Характерною тенденцією останніх років є посилення дебатів щодо дилеми «цінностей та інтересів» у зовнішній політиці ЄС [3; 4]. В Глобальній стратегії 2016 р. можна побачити відхід від концептів ЄС як «цивільного» та «нормативного» центру сили, натомість пропонується ідея «принципового прагматизму», що навіть на рівні дефініцій перекликається із озвученим адміністрацією Д.Трампа в Національній стратегії безпеки США 2017 р. поверненням до «принципового реалізму».

Найяскравіше цей крен до більшого прагматизму проявляється в оцінках Європейської політики сусідства та перспектив вибіркової співпраці з Російською Федерацією. Так, загалом, в тексті менше уваги щодо просування цінностей та цілісного підходу до країн-партнерів, натомість, більше упору на індивідуальну оцінку кожної країни та концепт «державної та соціальної «стійкості» (термін «resilience» у документі використовується понад 40 разів). Попри оцінку дій РФ в Криму та на Донбасі як порушення міжнародних норм та виклик системі європейської безпеки, зазначається, що ЄС готовий співпрацювати з РФ у випадках, коли інтереси двох сторін будуть співпадати.

Очевидними є амбіції на перехід від традиційного регіоналізму до глобалізму ЄС [5], зокрема стратегічний розворот в бік Азії, зміцнення позицій в Латинській Америці. В умовах наростаючого протистояння великих держав, посилення КНР та можливого повернення до біполярності Європейський Союз відстоює багатосторонній підхід та прихильність принципам глобального управління. З іншого боку, можливості ЄС обмежені, переважаючими залишаються інструменти впливу в межах концепції «цивільного центру сили» (допомога у розвитку, торгівля, підтримка міжнародних організацій). Так, протягом останніх років ЄС збільшив фінансову підтримку ООН та її спеціалізованих установ: ЄС та країни-члени є найбільшим донором в бюджет ООН (30%) та операцій ООН з підтримання миру (31%), саме завдяки підтримці ЄС було вирішено фінансову кризу Близькосхідного агентства ООН для допомоги палестинським біженцям та

започатковано трьохсторонню ініціативу ЄС, ООН та АС для реалізації проектів в Африці [6].

Ще одним трендом Глобальної стратегії став курс на зміцнення ЄС як співтовариства безпеки та заявлене прагнення до «стратегічної автономії» в сфері безпеки та оборони. Саме в цьому напрямку з моменту затвердження документу було досягнуто найбільше успіхів. Найамбітнішою з реалізованих ініціатив є «постійне структуроване співробітництво» (PESCO), передбачене ще положеннями Лісабонського договору, але реально запущене тільки в 2017 р. На сьогоднішній день реалізується 47 проектів в різних сферах, спрямованих на зміцнення оборонних можливостей ЄС. Пакет нових ініціатив в галузі спільної безпекової та оборонної політики ЄС включає також створений в 2017 р. Європейський оборонний фонд, ініційовані Європейським оборонним агентством Щорічні скоординовані огляди з оборони, CARD (для аналізу потреб, координації оборонних витрат та визначення пріоритетних проектів співпраці країн-членів) та позабюджетний Європейський фонд миру (European Peace Facility) для проведення військових операцій як самим ЄС, так й у співпраці з партнерами. Достатньо багатообіцяючим є факт підключення до ініціатив безпекового та оборонного характеру Європейської Комісії, попри те, що питання безпеки та оборони залишаються у компетенції Ради ЄС та держав-членів.

Було оновлено і партнерство ЄС та НАТО в сфері безпеки та оборони. Фактично заморожена через турецько-грецьке протистояння співпраця двох організацій була відновлена підписанням на Варшавському 2016 р. та Брюссельському 2018 р. самітах НАТО спільних декларацій між ЄС та НАТО щодо реалізації двосторонніх ініціатив в сфері боротьби із гібридними та кібер загрозами, зміцнення оперативного потенціалу двох організацій, проведення навчань, реалізації проектів у сфері військових науково-дослідних робіт.

На відміну від попередньої стратегії, хід виконання якої було проаналізовано лише в 2008 р., виконання поточного документу моніториться на постійній основі. ЄС було введено в практику підготовку щорічних доповідей Високого

представника, в яких розглянуто практичні кроки щодо реалізації заявлених в Стратегії 2016 р. пріоритетів. В той же час, у зв'язку із повним перезавантаженням європейських інституцій в 2019 р. та призначенням нового складу Європейської Комісії та Високого представника Ж.Борреля активно обговорюється необхідність розробки нової стратегії для чіткішого формулювання нових викликів та загроз, в яких ЄС опинився в 2020 р. В цьому контексті ЄС може бути запозичена практика США, де кожен президент, починаючи з Б.Клінтона, на початку своєї каденції пропонує власне бачення стратегії національної безпеки.

Таким чином, зміст Глобальної стратегії ЄС демонструє зсув від регіоналізму до ідентифікації себе як глобального гравця. Проте сам характер європейської інтеграції як поєднання наднаціонального й міждержавного та обмежений військовий потенціал роблять його вразливим в умовах дефіциту безпеки та кризи механізмів глобального управління. Здатність ЄС консолідуватися та подолати внутрішні виклики, як то брак солідарності, національний егоїзм країн-членів, визначатимуть місце ЄС в міжнародній системі.

Список використаних джерел:

1. European Security Strategy. A Secure Europe in a Better World, Brussels, 2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf>
2. Shared Vision, Common Action: a Stronger Europe. A Global Strategy for the EU's Foreign and Security Policy, Brussels, June 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf
3. Koziej S. EU global strategy: opportunities and challenges of further implementation// Pulaski Policy Papers, Warsaw, 7.02.2017
4. Biscop S The EU Global Strategy 2020//Security Policy Brief, Egmont Royal Institute for International Relations, No108, March 2019

5. Pirozzi N., Ntousas V. Walking the Strategic Talk. A Progressive EU Foreign Policy Agenda for the Future. Brussels: Foundation for European Progressive Studies, May 2019, 48 p.
6. The European Union's Global Strategy: Three Years on, Looking Forward, Brussels, June 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_global_strategy_2019.pdf

Панченко В.Г. До питання про координацію понять «сила» та «національний інтерес» в концепції реалізму: виклики для ЄС в площині економічної взаємодії

Панченко В.Г.

доктор економічних наук,

директор Агентства розвитку Дніпра (м. Дніпро)

**ДО ПИТАННЯ ПРО КООРДИНАЦІЮ ПОНЯТЬ «СИЛА» ТА
«НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС» В КОНЦЕПЦІЇ РЕАЛІЗМУ: ВИКЛИКИ
ДЛЯ ЄС В ПЛОЩИНІ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ**

Спроби урядів відрефлексувати на накопичені імперфекції ринків розпочинаються з ревізії національних економічних інтересів [1; 2**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**], що мають прямий генетичний зв'язок із протекціонізмом, який і історично, і логічно передує лібералізму. За А. Поручником, національний інтерес визначає сутність як внутрішньої, так і зовнішньої політики будь-якої держави, оскільки в ньому фокусуються її пріоритетні цілі у системі міжнародного співіснування, які обумовлені насамперед рівнем соціально-економічного розвитку і типом політичного устрою країни, а також історичними традиціями, ментальністю, ступенем захищеності її суверенних прав через систему національної чи колективної безпеки і навіть її географічним положенням [3, С. 9]. Сила є «центральною ідеєю політики як окремої сфери діяльності – її природа, її нарощування і застосування» [4]. Розуміння цього є надзвичайно важливим, адже саме нарощування сили, за реалізмом, є метою держави і причиною її дій. Набір офіційних цілей держави, ідеології та принципів або маскує головну мету, або легітимізує її, але завжди їй підпорядкований. Будь-який політичний акт спрямований на збереження, зростання і/або демонстрацію сили. Відтак метою економічної політики держави, якщо її розглядати крізь призму центральної ідеї сили, можуть бути збереження балансу сили, здобуття більшої сили, або її демонстрація для збереження або примноження [5, С. 258].

Прогресивність раніше згадуваної концепції реалізму, з одного боку, і численні його недоліки як світоглядного підходу, з іншого, спонукали багатьох дослідників до удосконалення реалізму з метою створення довершеного інструменту. Найуспішнішим став К. Ніл Вальц, який сформулював принципи неореалістського підходу, оснований на базових принципах класичного реалізму [6, С. 616]. Вальцівський тип неореалізму також можна назвати **оборонним** реалізмом, що відрізняє його від **наступального** реалізму Дж. Міршаймера. Якщо класичний реалізм намагався пояснити поведінку держав на основі людської природи, неореалізм ставив за мету пояснити поведінку держав на основі міжнародної системи. За К. Н. Вальцом, держави взаємодіють і проявляють себе через свої «можливості». Саме можливості розглядаються К. Н. Вальцем як атрибути державних-одиниць, у той час як розподіл можливостей – як атрибут міжнародної системи. Цей розподіл можливостей визначає структуру міжнародної системи – однополярної, біполярної або багатополярної, що, в свою чергу, впливає на поведінку державних-одиниць стосовно один одного і на результати їх взаємодії. Структура міжнародної системи визначає силу одиниць, враховуючи, що «сила оцінюється шляхом порівняння можливостей ряду таких одиниць». Це означає, що сила і можливості не є синонімами. За Г. Моргентау, сила є самостійною і єдиною метою держави, а К.Н. Вальц вважає силу «потенційно корисним засобом» [6, С. 616]. Це означає, що відсутність сили або її надлишок теоретично може бути загрозою для держави, а тому в сприйнятті неореалістів сила певним чином втрачає сакральне значення, але водночас набуває чіткіших рис.

Основні положення реалістів зводяться до того, що національний інтерес – це універсальна, об'єктивна категорія, під якою розуміють інтереси класів і соціальних груп, еліти і широких верств населення, що збігаються в національних державах; це – довготермінові стандарти, за якими можна оцінювати ефективність політичних рішень і дій; усвідомлення і відображення в діяльності національних лідерів корінних потреб національної держави [3, С. 14]. На думку А. Поручника,

представникам політичного реалізму вдалося сформулювати та вибудувати ієрархічну структуру інтересів, які відповідають рівню національних, а саме: безпека, поступальний економічний розвиток та базовий нормативний порядок суспільства. Політичний реалізм довів ілюзорність спроб побудувати міжнародний порядок виходячи лише з універсальних цінностей і спільних інтересів держав, а основні положення його теорії (про міжнародну політику як боротьбу за владу, про розбіжність національних інтересів держав, конфліктність міжнародного середовища тощо) є актуальними і сьогодні [3, С. 15].

С. Льюкс опублікував свою головну працю «Сила: радикальний погляд» в 1974 р. [7], в якій він пропонує три аспекти влади. Перший вимір сили було представлено в статті Р. Даля в 1957 р., чия визначення сили як «А має владу над Б в тій мірі, в якій він може змусити Б зробити щось таке, що Б інакше ніколи не зробив би» цитується в багатьох роботах з міжнародних відносин [8]. Сила тут визначається як влада над результатами (впливу), а не влада над ресурсами (можливостями), причому з останнім типом влади пов'язані основні дослідження. Р. Даль пропонує як альтернативне визначення Дж. Френча, який писав, що «влада А над Б дорівнює максимальній силі, яку А може спрямувати на Б, мінус максимальна сила опору, яку Б може мобілізувати на протипагу» [9], що є сумісним із поняттям влади над ресурсами (можливостями). У кожному разі, згідно з С. Льюксом, це вимірювання потужності фокусується на конкретній поведінці, що діє разом із прямою силою, які актори мають у процесах прийняття рішень. Вплив і можливості можуть бути пов'язані і навіть еквівалентні в цьому контексті.

Другий вимір був представлений в статті П. Бахраха і М. Бараца, опублікованій у 1962 р. Цей другий вимір складається з інституційних структур та норм і розширює визначення сили, запропоноване Р. Далем. Вони заявляють, що «сила також застосовується, коли А спрямовує свої сили на створення або зміцнення соціальних і політичних цінностей і інституційних практик, які обмежують сферу політичного процесу громадського обговорення тільки тих

питань, які порівняно нешкідливі для А» [10, С. 949]. Вони стверджують, що інституціональні структури і правила гри встановлюються у такий спосіб, щоб захистити корпоративні інтереси. Проблема в застосуванні цього підходу для міжнародних відносин полягає в тому, що багато інституціональних структур мають у міжнародних відносинах менше формальностей, ніж у внутрішній політиці (наприклад відносини великих держав у вигляді G7 або G20). Що стосується міжнародних організацій, з кодифікованими правилами, прив'язаними до кількості контрольованих голосів, потужність країн може бути виміряна шляхом їх кількісного, ефективного права голосу, але незрозуміло, наскільки систематично може проводитись оцінка кількості неефективних голосів.

С. Льюкс додає третій вимір сили до вищевказаних двох вимірів. У його визначенні «[А] здійснює владу над [В] шляхом впливу та формування або визначення її бажань через контроль думок засобами масової інформації та процесами соціалізації» [7; 11; 12]. Маніпулятивний консенсус може позбавити різні верстви населення від розуміння своїх справжніх інтересів, а тому від використання своєї сили. Його аналіз не обмежується тоталітарними державами: це також стосується так званих західних демократій. Проблема в тому, як об'єктивно визначити справжні інтереси людей. Щодо питання про національну силу, його аналіз ґрунтується на ідеологічних факторах, таких як національна згуртованість, спільність мети тощо. З погляду вимірювання це призводить до цікавих питань про те, як сила країн сприймається представниками різних професій (наприклад, військові проти економістів) в різних країнах, і в якій мірі різні елементи влади корелюють з цими різними уявленнями. Його трисекція влади дещо нагадує трисекцію в теорії міжнародних відносин. З'являється перший вимір, на якому фокусуються реалісти, другий вимір не залишився без уваги у лібералів, і третій вимір залишається за конструктивістами.

Структурний реалізм або неореалізм, що запровадив системний підхід у дослідженні характеру міжнародних відносин, визначав національний інтерес як основний мотив поведінки держав, прагнення держав до нарощування влади.

Перший наслідок еволюції категорії сили у посткласичному реалізмі – розширене розуміння балансуєчої поведінки акторів міжнародних відносин. З того, що посткласичний реалізм розглядає економічні можливості держави не як фактор формування сили, а як її складову, логічно слідує, що економічний важіль, як і застосування та загроза військової сили, використовується державою для забезпечення власної мети. Тоді справедливим буде і зворотний зв'язок: при визначенні співвідношення сил (балансування сил) між державами враховуються не лише військові можливості, а й економічні. Тоді ймовірність конфліктів між державами може значно коливатися залежно від економічних показників, навіть якщо розподіл між ними військових можливостей змінюється незначно. Водночас він визнавав, що міжнародна економічна система включає не тільки сферу винятково міждержавної взаємодії, а й підпорядковується впливу глобальної системи, визначальними рисами якої є стрімке розширення й ускладнення взаємозв'язків і взаємозалежностей національних економік, посилення нерівномірності соціально-економічного розвитку країн, швидке нарощування доцентрових силових ліній у розвитку світового господарства, зростання відкритості національних економік, посилення впливу БНП на світові економічні процеси, усупільнення характеру праці та виробництва у глобальному масштабі тощо [3, С. 18].

Список використаних джерел:

1. Резникова Н. В. Роль государства и рынка в дискурсе глобализации: вызовы взаимозависимости / Н. В. Резникова // Финансовые исследования. – 2014. – № 2 (43). – С. 15–22.
2. Bhagwati J. N. Lobbying and welfare / J. N. Bhagwati // Journal of Public Economics. – 1980. – Vol. 19. – P. 355-363.
3. Поручник А. М. Національний інтерес України: економічна самодостатність у глобальному вимірі: монографія / А. М. Поручник. К.: КНЕУ, 2008. – 352 с.

4. Morgenthau H. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. N. Y: Alfred A. Knopf, 1978. 550 p.
5. Porter M. *The Competitive Advantage of Nations* / M. Porter. – New York: Free Press, 1990. – 437 p.
6. Waltz K. *The Origins of War in Neorealist Theory* / K. Waltz // *Journal of Interdisciplinary History*. – 1988. – Vol. 18 (4). – P. 615-628.
7. Lukes S. *Power: A Radical View* / S. Lukes. Houndsmills: Palgrave Macmillan, 2005. – 192 p.
8. Dahl R. A. *The Concept of Power* / R. A. Dahl // *Behavioral Science*. – 1957. – Vol. 2 (3). – P. 201-215.
9. French J. *A formal theory of social power* / J. French // *Psychological Review*. – 1956. – Vol. 63 (3). – P. 181-194.
10. Bachrach P. *Two Faces of Power* / P. Bachrach, M. Baratz // *The American Political Science Review*. – 1962. – Vol. 56 (4). – P. 947-952
11. Резнікова Н. В. Міжнародне співробітництво в сфері економічної політики: проблема збереження суверенітету та аналіз потенційних вигод / Н. В. Резнікова // *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. – 2013. – Вип. 113 (2). – С. 149-159.
12. Резнікова Н.В. Діалектика національного та глобального в умовах міжкраїнної взаємозалежності / Н.В. Резнікова // *Економіка та держава*. – 2012. – № 9. – С. 8-11.

Petrushenko Yu. M., Ponomarenko O.S. Financial Decentralization in the context of European Integration

Petrushenko Yu. M.

D. Sc. (Economics), Professor,

Head of the International Economic Relations Department,

Sumy State University

Ponomarenko O.S.

Ph. D student, teacher-trainee,

International Economic Relations Department,

Sumy State University

**FINANCIAL DECENTRADIZATION IN THE CONTEXT OF
EUROPEAN INTEGRATION**

Implementation of the strategic course of the State aimed at achieving full membership of Ukraine in the European Union is one of the key tasks of the authorities at the current stage. Given that decentralization reform is part of Ukraine's European integration commitments under the Association Agreement with the EU, it is important to understand why much of the government and public attention in recent years has been paid to reforming local self-government and the system of territorial organization.

It should be emphasized that the decentralization of power is one of the priorities to be addressed in the short term due to the EU-Ukraine Association Agenda, which intends to prepare and facilitate the implementation of the Association Agreement of 16 March 2015. This document is the main political instrument for the implementation and monitoring of the Association Agreement, which will facilitate the process of deep reform and modernization of Ukraine's economy.

Public administration reform is one of the priorities identified in the Association Agenda. Strengthening the stability, independence and efficiency of institutions ensuring democratic principles and the rule of law presuppose the strengthening of the functioning of local authorities and the establishment of regional self-government.

It should be accomplished through decentralization, empowering them with appropriate financial resources and corresponding resources according to the rules and standards contained in the European Charter of Local Self-Government [1].

The importance of decentralization in the context of ratification of the European Charter of Local Self-Government by the Verkhovna Rada of Ukraine on July 15, 1997, should be considered separately. In the preamble to the European Charter of Local Self-Government, local self-government is recognized as one of the main pillars of any democratic regime. It is local self-government that is naturally considered to be a necessary component of the democratic system of public administration because it ensures the management of a significant part of affairs in local territorial communities on the basis of self-organization of the population of these units. Ratifying the Charter, Ukraine made no reservations, and therefore committed itself to comply with all the norms set forth in it, including guaranteeing the political, administrative and financial independence of local authorities. Local governments are entitled, within the framework of the national economic policy, to their own adequate financial resources, which they can freely dispose of in the exercise of their powers [2].

For the period 2015-2019, 1,029 territorial communities were established in Ukraine, which included 42.9% of the total number of local communities. Nowadays 33, 30% of the population of Ukraine lives in united territorial communities [3].

It is important to clarify the sources of funding the new territorial communities that help to fulfill their tasks and ensure the socio-economic development of the appropriate territories.

In this concern, the financial decentralization, which began with the change to the Budget Code, became a crucial point for territorial communities to unify. The most important thing is that in case of a merger, communities are endowed with resources and powers like cities of regional significance. According to the results of financial decentralization, the share of own revenues of local budgets (general fund) in GDP grew from 5.1% in 2014. to 6.8% in 2019. In absolute terms, this is 68.6 billion UAH. in 2014 and 267.00 billion UAH. in 2019 [3].

State support for the development of territorial communities has increased by 41.5 times, so in 2014, state financial support amounted to UAH 0.5 billion, and in 2019 - UAH 20.75 billion. EU funding for sectoral regional policy support became a part of the structure of state support for united territorial communities.

These funds are provided as part of the Financing Agreement for the Sectoral Policy Support Program - Support for the regional policy of Ukraine concluded in 2014 between the Government of Ukraine and the European Commission. The overall purpose of the Agreement was to support the social, economic and territorial cohesion of Ukraine, to strengthen the financial autonomy of local self-government and to improve the well-being of citizens throughout the country. The agreement supports the achievement of the goals defined in the State Strategy for Regional Development of Ukraine for the period up to 2020. [4]. A competitive selection of regional development projects is conducted as a part of the implementation of the Agreement. Thus, in 2017, from the funds of state budget received from the European Union, it was implemented projects in the amount of UAH 0,5 billion, in 2018 - UAH 1,1 billion, in 2019 - UAH 0,5 billion.

Therefore, the general principle enshrined in the Association Agreement with the EU is the transfer of power to the level of communities, districts, and regions which will lead to more responsible, accountable and effective governance in Ukraine. That is why decentralization of power as a whole and financial decentralization, in particular, is the task of European integration of Ukraine.

Робота виконана у рамках держбюджетної науково-дослідної розробки «Розробка науково-методичних засад та практичного інструментарію фінансової політики сталого розвитку об'єднаних територіальних громад» (номер державної реєстрації: 0117 У 003935)

References:

1. Poriadok dennyi asotsiatsii mizh Ukrainoiu ta YeS dlia pidhotovky ta spriannia implementatsii Uhody pro asotsiatsiiu vid 16 bereznia 2015 [The EU-Ukraine Association Agenda to prepare and facilitate the implementation of the Association Agreement of 16 March 2015]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/248012532> [in Ukrainian].
2. Yevropeiska khartiia mistsevoho samovriaduvannia. m. Strasburh, 15 zhovtnia 1985 roku [European Charter of Local Self-Government. Strasbourg, October 15, 1985]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036 [in Ukrainian].
3. Monitorynh protsesu detsentralizatsii vlady ta reformuvannia mitsevoho samovriaduvannia. 2020 [Monitoring the process of decentralization of power and reform of local self-government. 2020]. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/526/10.01.2020.pdf> [in Ukrainian].
4. Uhoda pro finansuvannia Prohramy pidtrymky sektoralnoi polityky - Pidtrymka rehionalnoi polityky Ukrainy (Kontrakt na reformu sektora) vid 27.11.2014 [Financing Agreement for the Sectoral Policy Support Program - Support to Regional Policy of Ukraine (Sector Reform Contract) of 27.11.2014]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_019 [in Ukrainian].

Резнікова Н.В. Глобальні проблеми у фокусі нормативної сили ЄС: виклики для координації понять та оцінки існуючих і потенційних загроз

Резнікова Н.В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри світового господарства*

і міжнародних економічних відносин,

Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У ФОКУСІ НОРМАТИВНОЇ СИЛИ ЄС:
ВИКЛИКИ ДЛЯ КООРДИНАЦІЇ ПОНЯТЬ ТА ОЦІНКИ ІСНУЮЧИХ І
ПОТЕНЦІЙНИХ ЗАГРОЗ**

Дії ЄС у просуванні принципів охоплюють повний спектр практик та політики, заохочуючи більш цілісний або всеосяжний підхід до багатьох проблем світової політики. Історично Європейський Союз був кращим у вирішенні більшості структурних викликів шляхом надання допомоги в галузі розвитку, торгівлі, міжрегіонального співробітництва, політичного діалогу та розширення. Протягом останнього десятиріччя поступова еволюція політики запобігання конфліктам та врегулювання кризових ситуацій допомогла покращити спроможність ЄС вирішувати нагальніші виклики, такі як гуманітарні кризи та постконфліктне відновлення. Ця комбінація дій ЄС є першим кроком до більш стабільної стратегії миру, де ЄС може розглянути як структурні причини, так і насильницькі ознаки конфліктів.

Альтернативні підходи до заохочення принципів можуть включати більш широке використання матеріальних стимулів, таких як сприятливих або негативних умов, а також жорстких санкцій. Але занепокоєння стосовно ефективності та «етичності» в застосуванні санкцій або зняття торговельних преференцій з деяких бідних країн світу ставить питання про більш широке використання матеріальних стимулів [1]. К. Портела заявляє, що санкції ЄС мають географічні пріоритети, включають лише «цільові санкції» та включають нові

«режими роботи», включаючи взаємні поступки [2; 3]. Відтак дослідження К. Портелі ілюструє спосіб, в який використання ЄС матеріальних стимулів, таких як політика санкцій, також все частіше формується через необхідність заохочувати процеси взаємодії і діалогу.

Використання концепції «нормативної сили» надає ЄС ефективний інструментарій зовнішньополітичних інструментів та можливостей, що враховують нові виклики глобальної взаємодії, при цьому фактично легітимізує ідентифікацію «нових проблем», проводячи певний водорозділ між міжнародними і транснаціональними викликами, що детермінує відмінний інструментарій у вирішенні останніх [4; 5]. Нові міжнародні виклики, як правило, знову фокусуються на відносинах «великої держави», і пов'язані зі становленням «нових сил», зміщенням багатства і економічних можливостей із Заходу на Схід, а також питаннями майбутньої багатополлярності від «G7» до «G20». Натомість, нові транснаціональні проблеми мають набагато більший масштаб, включаючи економічну глобалізацію і кризу глобальної економічної системи, поширення зброї масового знищення, глобальний тероризм, організовану злочинність та кібербезпеку, енергетичну безпеку, продовольчу безпеку та зміну клімату, зміну моделей міграції та роль недержавних суб'єктів у вирішенні вище перерахованих проблем. Як міжнародні, так і транснаціональні проблеми посилюються через неможливість подолання зростаючої нерівності усередині країн і між суспільствами, а також неможливості реформувати систему ООН.

Зростаючий консенсус ЄС щодо нових викликів та зовнішньої політики визнає ці умови, згідно з доповіддю Ради Європи про реалізацію Стратегії європейської безпеки (RIESS) 2008 р., в якій стверджується, що «глобалізація також зробила загрози більш складними та взаємопов'язаними» [6]. В Стратегії європейської безпеки 2003 року (ESS) стверджувалось [6], що в світі після «холодної війни» жодна країна не може самостійно вирішувати складні проблеми сьогодення, а в RIESS уточнювалось: «деякі стали більш значними і все більш складними, а відтак через двадцять років після холодної війни Європа

стикається зі все більш складними загрозами та викликами» [6]. ESS і RIESS показують, що складність в інтерпретації є найбільшою саме в трьох сферах: боротьбі з тероризмом; середземноморських відносинах; Європейській політиці безпеки і оборони (ESDP). 2003 року в ESS підтвердили, що тероризм виник внаслідок «складних причин», включаючи «тиск на модернізацію, культурні, соціальні та політичні кризи і відчуження молодих людей, що живуть в іноземних товариствах» [6], а також визнали складність вирішення нових транснаціональних проблем в світі після закінчення холодної війни. П'ять років по тому RIESS зафіксувала, що Середземномор'я, як і раніше, створювало «складні проблеми» для ЄС, включаючи «недостатню політичну реформу і нелегальну міграцію». RIESS також визнала труднощі, що стоять перед ESDP у відповідь на запит про допомогу, стверджуючи, що «чим складніші виклики, з якими ми стикаємося, тим більш рішучими гнучкішими ми повинні бути» [6].

Паралельно, розвиваючи зовнішньополітичний консенсус, ЄС визнає другу умову взаємозв'язку нових викликів. У той час як ESS і RIESS мають тенденцію посилятися на взаємозв'язок і взаємозалежність з точки зору терористичних загроз і енергетичної безпеки, Європейський консенсус щодо розвитку (ECD) 2006 року акцентує увагу на глобалізації і проблемі подолання бідності [7]. Ці умови взаємозалежності і взаємопов'язаності проілюстровані посиленням ESS на нові глобальні проблеми, які «збільшили залежність Європи» і, таким чином, уразливість - до взаємозалежної інфраструктури в транспортній, енергетичній, інформаційній та інших сферах. У цьому контексті ESS визначила нові загрози глобального тероризму як «все більш зростаючі терористичні рухи, які забезпечені ресурсами, пов'язаними з електронними мережами, і готові використовувати необмежене насильство для масових жертв» [6], Крім того, ESS і RIESS все більше акцентували увагу на новому виклику енергетичної безпеки та взаємозалежності - енергетична залежність є особливим занепокоєнням для Європи та «занепокоєнням щодо енергетичної залежності протягом останніх п'яти років» [6]. ECD вийшов за рамки переговорів з точки зору загрози і безпеки, щоб

обговорити «контекст, в якому здійснюється подолання бідності, в умовах більш глобалізованого і взаємозалежного світу; ця ситуація створила нові можливості, але також і нові проблеми» [7]. Тим самим, ECD, схоже, визнав, що «боротьба з глобальною бідністю - це не тільки моральне зобов'язання; це також допоможе побудувати більш стабільний, мирний, процвітаючий і справедливий світ, що відображає взаємозалежність його більш багатих і бідних країн» [7]. ECD також припустив, що відповідні заходи ЄС на нові виклики повинні включати сприяння «розумінню взаємозалежності та заохочення солідарності Північ-Південь» і залучення сільськогосподарських ресурсів для надання допомоги країнам, що розвиваються, які «залежать від сировинних товарів» [7].

Визнання умов складності і зв'язності у вирішенні нових міжнародних і транснаціональних проблем призводить до питання про те, чи забезпечена і в якій мірі нормативна сила ЄС ефективним інструментарієм та можливостями зовнішньої політики. Хоча «acquis» дотримується принципів, які могли б стати ефективним інструментом у вирішенні глобальних проблем і ідентифікації загроз і викликів, він ще не був стратегічно організований за допомогою інструментів зовнішньої політики ЄС. Лісабонський договір робить крок в цьому напрямку, об'єднуючи просування цінностей і принципів «acquis» з його «дією на міжнародній арені» за допомогою зовнішніх дій і спільної зовнішньої політики і політики безпеки (CFSP). У Лісабонському договорі зусилля з просування принципів Статуту ООН і міжнародного права, а також виявлені цінності і принципи, швидше за все, зазнають невдачі, якщо засоби заохочення їхнього дотримання не набудуть більш системного та консолідованого характеру. При цьому цілком імовірно, що в короткий і обмежений термін більшість держав-членів ЄС не в змозі зробити кроки, необхідні для вирішення, наприклад, системних економічних чи екологічних криз [8]. Більшість озвучених позицій держав-членів ЄС на дані проблеми є занадто вузькими і такими, що виходять з національних особливостей трактування ступеню загрозовості останніх, щоб пропонувати ефективні рішення для консолідованої адаптації до нових

глобальних викликів. До цих проблем, пов'язаних з роллю держав-членів, додається просте зауваження про те, що Лісабонський договір, навіть коли він реалізований, є «докризовим договором для посткризового світу» [9]. В. Мунчау відтак акцентує, що інституційні та правові зміни Лісабонського договору не враховують те, що він вважає трьома основними недоліками ЄС: «його здатність координуватися під час кризи, його нездатність розробити ефективну політику для посилення свого потенційного зростання і його нездатність ефективно здійснювати проекти на глобальному рівні». Коментуючи Лісабонський договір, В. Мунчау зауважує, що «інституційні та правові зміни договору не приносять ніякої користі» для подолання нездатності ЄС координувати свої дії. Багато в чому це проблематично, але не неочікувано з огляду на інституційну структуру об'єднання, що має координувати міждержавну практику країн його членів на арені зовнішніх зв'язків з метою підвищення його ефективності. В цілому, навіть якщо б реформи зовнішньої політики були реалізовані, досить імовірно, що проблеми в державах-членах і недоліки в самій конфігурації ЄС не забезпечать ефективний набір інструментів і можливостей зовнішньої політики. Об'єднання «acquis» зі стратегією і з використанням нормативної влади стане одним із кроків на шляху до більш нормативно стійких зовнішніх дій ЄС, але цього навряд чи буде достатньо для вирішення нових глобальних викликів в умовах складності і взаємозалежності в системі міжнародних відносин.

Список використаних джерел:

1. Manners I. The Social Dimension of EU Trade Policies: Reflections from a Normative Power Perspective [Electronic resource] / I. Manners. – 2009. – Mode of access: <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Social-Dimension-of-EU-Trade-Policies%3A-from-a-Manners/142bcbf09e003a71b7cede3b1555fd258f4e4c42>
2. Portela C. Where and Why Does the European Union Impose Sanctions [Electronic resource] / C. Portela // *Politique Européene*. – 2005. – Vol. 17. – Mode of access:

<https://www.researchgate.net/publication/271441144> Where and why does the EU impose sanctions

3. Portela C. European Union Sanctions and Foreign Policy: When and Why Do They Work? [Electronic resource] / C. Portela. – 2012. – Mode of access: <https://www.researchgate.net/publication/254661944> European Union Sanctions and Foreign Policy When and Why Do They Work

4. Резнікова Н. В. Міжнародне співробітництво в сфері економічної політики: проблема збереження суверенітету та аналіз потенційних вигод / Н. В. Резнікова // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2013. – Вип. 113 (2). – С. 149-159.

5. Резнікова Н.В. Діалектика національного та глобального в умовах міжкраїнної взаємозалежності / Н.В. Резнікова // Економіка та держава. – 2012. – № 9. – С. 8-11.

6. Report on the Implementation of the European Security Strategy: Providing Security in a Changing World [Electronic resource] / European Council. – 2008. – Mode of access: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/reports/104630.pdf

7. The European Consensus on Development [Electronic resource] / European Parliament, Council, Commission. – 2006. – Mode of access: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A42006X0224%2801%29>

8. Резнікова Н. В. Стабілізаційні програми ЄС як відповідь світовій фінансовій кризі [Електронний ресурс] / Н. В. Резнікова, М. М. Відякіна. – Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/24623/52-Reznikova.pdf?sequence=1>.

9. Müncha W. A Pre-Crisis Treaty for a Post-Crisis World [Electronic resource] / W. Müncha // Financial Times. – 2009. – Mode of access: <https://www.ft.com/world>

Сидорук Т. В. Теоретичні аспекти дослідження нормативної сили ЄС

Сидорук Т. В.

*доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин,
Національний університет «Острозька академія»*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ НОРМАТИВНОЇ СИЛИ ЄС

В останні роки в теорії міжнародних відносин стрімко розвивається конструктивізм, який виник на тлі критики традиційних усталених підходів і представляє собою альтернативний погляд на сутність міжнародних відносин загалом і європейської інтеграції, розширення ЄС та його зовнішньої політики зокрема.

Конструктивізм свідомо відокремлює себе від раціоналістичних теорій, яким він дорікає за аналіз інтеграційних процесів винятково в матеріалістичних і утилітарних термінах. Натомість конструктивізм звертається до делікатних складових інтеграції, таких як формування ідентичності, толерантність, соціальна мобілізація тощо. Найбільш авторитетний теоретик-конструктивіст А. Вендт визначає два основні принципи конструктивізму як 1) фундаментальні структури міжнародних відносин формуються під визначальним впливом суб'єктивних чинників, які впливають із людських прагнень та інтересів і приводять до створення тих чи інших соціальних конструкцій; 2) поведінка й інтереси окремих держав у міжнародному середовищі визначаються суб'єктивними ідеями та уявленнями про розвиток міжнародних відносин, але не їхніми реальними інтересами [8, 420]. Таким чином, з погляду конструктивізму, ключове значення для розуміння природи ролей Європейського Союзу на міжнародній арені і його взаємовідносин з іншими акторами мають не матеріальні чинники, а ідеї, норми, цінності й культура.

Створена на базі цього підходу модель пропонує розглядати ЄС як «нормативну силу» – міжнародного актора, ключовими характеристиками якого є визначені норми, якими він володіє, і які відіграють конститутивну, тобто визначальну, роль щодо його ідентичності у його стосунках із третіми країнами [4, 167]. Потрібно відзначити, що конструктивісти використовують термін «сила» у значенні, яке відрізняється від традиційного, запропонованого політичним реалізмом: актор, який визначається як «нормативна сила», не ставить за мету нав'язати свої правила та норми і не використовує цю силу як інструмент могутності, подібно до військової чи економічної сили. Навпаки, «нормативна сила» полягає передусім у силі самих норм, їх привабливості для інших суб'єктів і реалізується, в основному, через механізми соціалізації.

Автор цієї концепції Я. Меннерс вважає, що Європейський Союз являє собою «нормативну силу» (normative power), яка має ідеаційну природу, базовану на спільних цінностях і принципах. Щобільше, на його думку, в останні роки він усе частіше використовує «нормативну силу», прагнучи до формування міжнародних норм за своїм зразком [5, 23]. Головним способом реалізації «нормативної сили» ЄС є розбудова асиметричних відносин із третіми державами, у рамках яких відбувається проєкція норм і цінностей ЄС, які базуються на легітимності ЄС, як носія цих норм. Як писав Я. Меннерс, «концепція «нормативної сили» є спробою підтвердження не тільки факту, що Європейський Союз побудований на основі спільних цінностей, але також, що він має здатність до діяльності на міжнародній арені у нормативний спосіб» [3, 252]. Таким чином, такий конструктивістський підхід базується на так званій «логіці доцільності», суть якої полягає в тому, що актори дотримуються норм, цінностей і правил ЄС лише тому, що «вони привабливі» і це «правильно робити» [1, 605]. Цей підхід становить основну альтернативу «логіці наслідків» раціоналістичних теорій.

Конструктивістський підхід пропонує альтернативне пояснення принципу обумовленості (conditionality) ЄС, який він широко використовує у політиці розширення та Європейські політиці сусідства. Один з перших

ЖУРНАЛ ЄВРОПЕЙСЬКОГО І ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВА, ВИПУСК 12 (1-2), 2020

конструктивістських поглядів на обумовленість ЄС запропонувала К. Сміт, яка стверджує, що обумовленість ЄС є нормою в собі: «Політика обумовленості сама по собі є нормою, стандартом поведінки, що конкурує з іншими» [7, 105]. Аргументи К. Сміт базуються на конструктивістському припущенні, що суб'єкти приймають рішення відповідно до «логіки доцільності», тобто переймають норми і правила ЄС, бо це «правильно робити» [7, 106]. Відтак, як стверджує Б. Ліпперт, обумовленість ЄС є лише корисним обрамленням для його ідей і цінностей [2, 87]. Цей погляд на обумовленість передбачає незначний взаємозв'язок між стимулами та дотриманням вимог і фокусується на процесах соціалізації. Ф. Шиммельфенніг і У. Зедельмаєр синтезували конструктивістський погляд на обумовленість ЄС і розробили модель «соціального навчання», щоб забезпечити альтернативну точку зору для їх моделі «зовнішніх стимулів» [6, 670]. Згідно з нею ЄС є співтовариством цінностей і норм, прийняття яких державами, що не є його членами, залежить від їх легітимності і доречності. Легітимність правил ЄС залежить, по-перше, від їх концептуальної чіткості і врахування специфічних інтересів і потреб країн, до яких експортуються ці норми і принципи, і, по-друге, від того, якою мірою ці країни сприймають ідентичність ЄС та визнають легітимність правил ЄС [6, 670].

На нашу думку, на відміну від політики розширення ЄС, «вписати» обумовленість Європейської політики сусідства у конструктивістську модель важко. Це пов'язано з тим, що здатність Європейського Союзу виступати як «нормативна сила» в Європі значною мірою залежить від легітимності ЄС в очах його партнерів, а відкритий характер членства в ЄС є одним із ключових чинників у забезпеченні цієї легітимності. Ціннісна конвергенція і нормативна гармонізація з ЄС розглядається як легітимна і виправдана тільки тоді, коли запропоновано «пряник» у вигляді членства. Попередні дослідження показали, що лише на основі чітких (матеріальних) стимулів і конкретної перспективи членства Європейський Союз може сприяти істотним політичним, економічним і соціальним змінам у

країнах-партнерах. Інші форми важелів, зокрема і соціальний вплив, виявились неефективними.

Список використаної літератури:

1. Haukkala H. The European Union as a Regional Normative Hegemon: The Case European Neighbourhood Policy / H. Haukkala // *Europe-Asia Studies*. – November 2008. – Vol. 60, № 9. – P. 602–618.
2. Lippert B. Beefing up the ENP: Towards a Modernisation and Stability Partnership / B. Lippert // *The International Spectator*. – 2006. – № 4. – P. 85–100.
3. Manners I. Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? / I. Manners // *Journal of Common Market Studies*. – 2002. – № 40. – P. 235–258.
4. Manners I. Normative Power Europe: A Response to Thomas Diez / I. Manners // *Millenium Journal of International Studies*. – 2006. – № 35. – P. 167–180.
5. Manners I. The Normative Power of the European Union in a Globalised World / Z. Lai'di (ed.) // *European Union Foreign Policy in a Globalised World: Normative Power and Social Preferences*. – London : Routledge, 2008. – P. 23–37.
6. Schimmelfennig F. Governance by Conditionality: EU Rule Transfer to the Candidate Countries of Central and Eastern Europe / F. Schimmelfennig, U. Sedelmeier // *Journal of European Public Policy*. – 2004. – № 11 (4). – P. 661–679.
7. Smith K. E. The Evolution and Application of EU Membership Conditionality / K. E. Smith // *The Enlargement of the European Union*. – Oxford : Oxford University Press, 2003. – P. 105–140.
8. Wendt A. Anarchy is What States Make of It: the Social Construction of Power Politics / A. Wendt // *International Organization*. – 1992. – Vol. 46, № 2. – P. 415–428.

Smyrnova K. Europeanization as a Factor of Ukrainian Legal Order Transformation

Smyrnova Kseniia

Dr.hab., Professor, Chair of Comparative and European Law

Institute of International Relations,

Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)¹

EUROPEANIZATION AS A FACTOR OF UKRAINIAN LEGAL ORDER TRANSFORMATION

The process of Europeanization is an incremental process reorienting the direction and shape of politics to the degree that EU political and economic dynamics become part of the organizational logic of national politics and policy-making [1]. Using the legal instrument of concluding external agreements between EU & third countries we can assume the spreading of obligations of *acquis* implementation in third countries legal orders.

On 1 Sep 2017 the Association Agreement (AA) [2], including its Free and Comprehensive Free Trade Area (AA/DCFTA), between the European Union (EU) and Ukraine entered into force, carrying the potential for closer integration between Ukraine and the EU. Implementation started during the phase of 3 years of provisional application (Nov 2014 and for the DCFTA part Jan 2016). This agreement is one of the most comprehensive and ambitious one the EU has signed with a third country. It is a link to overall reforms process in the country and presents concrete roadmaps for reforms: for modernization, prosperity, security and advancing UA goal of even closer relations with EU.

¹ Thesis were prepared within the Jean Monnet Centre of Excellence Project № 611625-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CoE “Advancing European Studies in Ukraine: Interdisciplinary Approach” with the support of the Erasmus+ Programme of the European Union. The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein

The EU-Ukraine Association Agreement is characterized by certain evolutionary traits that differentiate it significantly from other agreements in EU practice. The complexity of the scope of the AA and its legal nature as a mixed treaty in the EU legal order, together with the far-reaching consequences for the EU and Ukraine legal systems under international law, can be argued for the alleged complexity and complexity of its application and implementation.

The first element is the innovative feature of the Association Agreement with Ukraine concerning the numerous legislative provisions related to market access approximation. A distinctive feature of the EU-Ukraine FTA is a comprehensive program for adapting Ukraine's sectoral legislative and regulatory acts (transport, energy, services, agriculture, etc.) to the relevant EU standards. This allows to a large extent eliminate non-tariff (technical) barriers to trade between Ukraine and the EU and provide increased access to the EU internal market for Ukrainian exporters and vice versa - European exporters to the Ukrainian market.

Another unique element of the trade side of the Association Agreement with Ukraine is the unprecedented forms of "integration" into the EU internal market in services / establishment and public procurement. These provisions provide that legal entities of Ukraine are treated in the same way as legal entities of EU Member States (Articles 88, 148 EU-Ukraine AA) on the basis of the principle of national treatment.

EU-Ukraine AA belongs to the selected group of "integration-oriented agreements", i. e., agreements including principles, concepts and provisions of EU law that are to be interpreted and applied as if the third State is part of the EU [3].

Taking into account the wide range of issues governed by the EU-Ukraine Association Agreement, its provisions will affect almost all the spheres of Ukrainian society. Most importantly, this Agreement will provide the outer framework for implanting the European standards and for urgent internal systemic reforms in Ukraine. There should be a thorough and systematic approach to the implementation mechanism of the most ambitious bilateral international treaty in Ukraine's history.

An analysis of the provisions on a deep and comprehensive free trade area also shows that this trade agreement is an extremely complex legal instrument. Its complex nature lies not only in its overarching scope, but in its various mechanisms of conditionality in access to markets and in its diversified legal terminology in the area of legislative approximation.

Deepening economic integration in the EU leads to the extension of the principles of fundamental freedoms of the internal market to third countries, in particular to Ukraine, which is traced to the standards of the Association Agreement, which provides for a prospective accession to the EU internal market, provided that the requirements for bringing the legislation of Ukraine into conformity with EU law are fulfilled.

Comparing the current Association Agreement with Ukraine with analogue acts signed by the EU with other countries, it can be said that this is a ‘fourth generation agreement’. It is the first of a new generation of Association Agreements between the EU and countries of the Eastern Partnership that covers a deep and comprehensive free trade area (DCFTA). Considering further on the ‘deep’ and ‘comprehensive’ character of the FTA, it can be concluded that the EU-Ukraine DCFTA is the first of a new generation of FTAs concluded by the EU which will, once in force, gradually and partially integrate the economy of Ukraine into the EU Internal Market. Its integration into the Internal Market will take place, however, only under the condition that Ukraine approximates its legislation to the EU *acquis*.

On the other hand, the ‘deep’ character of the DCFTA refers also to Ukraine’s commitment to approximate its legislation to the *acquis* in order to achieve its economic integration with the EU Internal Market. The DCFTA contains numerous legislative approximation clauses according to which Ukraine must approximate its domestic legislation or standards to the EU *acquis*. Title IV of the Association Agreement shows that the EU-Ukraine AA not only covers traditional FTA areas, such as market access for goods, but also includes public procurement, IPR, competition, energy, etc.

Furthermore, the AA is founded on a strict conditionality approach, which links the third country’s performance and the deepening of its integration with the EU. For

example, the preamble to the EU-Ukraine AA explicitly states that “political association and economic integration of Ukraine within the European Union *will depend on progress* in the implementation of the current agreement as well as “Ukraine’s track record in ensuring respect for common values, and progress in achieving convergence with the EU in political, economic and legal areas”.

Thus, at the present stage of modernization of Ukraine shall be carried out taking into account the chosen path towards European integration. Ukraine faces a task to complete the reform of public governance, taking into account European standards and recommendations expressed by Western experts and the governing bodies of the EU. The overall progress in legal harmonization in the framework of the AA implementation is improved and the speed of the legislative process at all stages is accelerated.

Harmonization is a process of convergence towards the principles of another legal system, through which they undergo convergence. Thus, attention is paid not only to the material content of the rules is taken, but the complex nature of its enforcement practice. In this respect, a crucial importance of the Court of the European Union, which interprets and explains the features of the implementation of European Union law.

References

- [1] Ladrech, R. (1994), ‘Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France’, *Journal of Common Market Studies*, 32:1, 69-88
- [2] Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine of the other part (*OJ*, 2014, L 161).
- [3] Marc Maresceau (2013), “Les accords d’intégration dans les relations de proximité de l’Union européenne,” in *Les frontières de l’Union européenne*, ed. Claude Blumann, Bruxelles: Bruylant, 151–92.

Тихомирова Є.Б. Російська фабрика тролів проти України

*Тихомирова Є.Б.,
доктор політичних наук, професор,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки*

РОСІЙСЬКА ФАБРИКА ТРОЛІВ ПРОТИ УКРАЇНИ

Значну частину постів і коментарів на Інтернет-форумах, присвячених політиці, залишають професійні тролі. Найвідоміша «фабрика тролів» – «Агентство інтернет-досліджень», – цілодобово працює в Петербурзі. «Кремлеботи», «російські Тролі», «ольгінські Тролі» – ці та інші назви міцно закріпилися за фейковими акаунтами у соціальних мережах, що здійснюють російську пропаганду на просторах Інтернету. На перший погляд вони, мало відрізняються від реальних людей, такої собі «диванної сотні росіян», проте насправді «кремлеботи» є зброєю в гібридній війні: впливають на суспільну думку, втручаються у хід виборів, підтримують сепаратистські референдуми, поширюють ідеї «руського світу», та зводять нанівець неvigідні Кремлю дискусії – як опозиційні, так и провладні [2].

Головне завдання фабрики – писати на відвідувані форуми, зокрема, на форуми ідеологічних ворогів. Тема України превалююча, тому особлива увага «тролів» прикута до нашої країни. Вважають, що основною метою діяльності «Агентства Інтернет-досліджень» є поширення дезінформації про події у світі, зокрема в Україні, «дискредитувати Україну и просто негативно висловлюватись про українців – справа рук тролів». Є відділ української мови, окремі люди працюють у соціальних мережах – на Фейсбуці, зокрема [1].

Оскільки політолог не може охопити всю картину світу, тут дається завдання: пиши про це. А як пиши – неважливо, хвали або лай, головне, вставляй це ключове слово, тег. Потім ввели щось типу політінформації, тобто заходить юнак, який на порядок денний каже, про що писати, щоб трошки хоча б розкрити тему. У цього

хлопця самого рівень вкрай низький, тому виглядає все абсурдно. До речі, був іспит з ідеології, там 15-20 питань задають, треба відповісти. Ті, хто не відповідає, перездача, хто взагалі нездатний, звільняють [1].

Російська інформаційна війна проти України разом з військовою агресією тривають з 2014 р. Разом з тим, напередодні і під час президентських виборів Росія застосовувала широкий спектр засобів впливу у соціальних мережах, подібних до застосованих під час виборів у США, Каталонського референдуму та Brexit. Це може бути у вигляді:

- ✓ поширення фейковими акаунтами контенту щодо підтримки одного або декількох кандидатів,
- ✓ фінансування політичної реклами у соціальних мережах,
- ✓ поширення неправдивої/компрометуючої інформації щодо інших кандидатів,
- ✓ поширення фейкових соціологічних опитувань,
- ✓ фейкових новин, контенту, що має на меті спровокувати невдоволення населення та підбурити його до акцій протесту,
- ✓ створення і поширення контенту з закликами до силового вирішення питання, спрямованого як на проросійську, так і на проукраїнську аудиторію [2].

Російська інформаційна маніпуляція передбачає «навмисне та масове поширення неправдивих чи упереджених новин у ворожих політичних цілях.

У таких маніпуляцій є три складові:

- ✓ це скоординована кампанія;
- ✓ вона поширює неправдиву інформацію, що свідомо змінена;
- ✓ є політичний намір завдати шкоди».

Дослідники вважають, що Кремль «воєнізував», передусім, чотири сфери: традиційні ЗМІ та соціальні мережі, ідеологію та культуру, злочинність та корупцію, а також енергетику [3].

Зрозуміло, що застосування «тролів» в Україні, звичайно, виходить значно ширше за розпалювання ворожнечі у політичному просторі і вплив на вибори. Це і створення загального песимістичного настрою («Україна в НАТО і ЄС не потрібна, реформи невдалі, США і ЄС від нас відвернулися» тощо), так і вплив на соціальні процеси, що не пов'язані з політикою. Так, колишня в.о. міністра охорони здоров'я України У.Супрун на сторінці в Фейсбук, посилаючись на дослідження американських вчених, повідомляла про розпалювання ворожнечі навколо теми вакцинації за допомогою фейкових акаунтів. Підсумовуючи, дослідники підкреслюють значну інформаційну присутність Росії у внутрішньополітичних та суспільних процесах у ЄС та США. Наполегливість та методичність, з якою російська пропаганда за кордоном виконує зовнішньополітичні завдання керівництва країни, наводить на невтішні висновки, що Україна підпадала під інформаційні атаки «тролів» задовго до виявлених «кричущих» західних випадків. А що найгірше – тиск на Україну буде посилюватися. Особливої активізації «фабрик тролів» слід очікувати напередодні та під час місцевих виборів в Україні, а тим більш в умовах проведення виборів на Донбасі. На жаль, про високий рівень готовності українських інститутів до протидії онлайн-атаці ворога говорити складно. Брак єдності та уваги на державному рівні до інформаційної війни у соціальних мережах позбавляє Україну інструментів для протистояння невидимому, подекуди непоміченому, але вкрай небезпечному для соціуму ворогу [2].

Дослідники стверджують, що за трохи більше 8 років у датасеті з «Фабрики тролів» є 774 957 твітів про Україну, які згенерували 1369 акаунтів. До анексії Криму твіттер-боти майже не проявляли активність. Більш масово акаунти з вибірки почали твітити вже в кінці травня 2014-го. Наступні півроку кількість твітів не падала менше 115 на день. Справжній «твіттер-шторм» відбувся 18 липня 2014 р. – наступний день після катастрофи літака МН-17. В той день акаунти «натвітили» понад 44 000 повідомлень, а в наступний – понад 25 000. Тоді 297 акаунтів просували інформацію про нібито винуватість України у збитті Боїнгу за

допомогою хештегів #ПровокацияКиева (22,3 тис згадок), #КиевСбилБоинг (22,1 тис) та #КиевСкажиПравду (21,9 тис). Понад 200 акаунтами керували централізовано. Крім того, що сам Твіттер пов'язує усі акаунти з датасету з «Агентством Інтернет-досліджень». Протягом липня спостерігається дивна активність кількох клієнт-сервісів для роботи з Твіттером. Наприклад, за допомогою програми, яка має маркування «twisofter», твітили лише протягом 16-19 липня 2014 р. Найбільше публікацій було зроблено 18 та 19 липня — 19,3 та 11,2 тис твітів (або 43% та 40% від загальної кількості у відповідний день). Така ж історія з сервісом з маркуванням «token_app». Жодної згадки про ці сервіси у пошукових системах не знайдено, відповідно, існує ймовірність, що ці клієнт-сервіси були створені лише під конкретне завдання [4].

Список використаних джерел:

1. Безумие кремлевских троллей [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.svoboda.org/a/26913247.htm>;
2. «Кремлеботи» як інструмент російського впливу в світі [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://spa.ukma.edu.ua/kremleboty/?lang=en>;
3. Мета сучасних інформаційних маніпуляцій РФ — сіяти смуту [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://enigma.club/articles/meta_suchasnikh_informatsiynikh_manipulyatsiy_rf_siyati_smutu
4. 755 000 твітів, або Як російська «Фабрика тролів» намагалась впливати на порядок денний в Україні. Дослідження [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://actual.today/755-000-tvitiv-abo-jak-osijska-fabrika-troliv-namagalas-vplivati-na-porjadok-dennij-v-ukraini-doslidzhennja/>

Макаренко Є.А. Європейські квантові комунікації: технології, політика, міжнародні відносини

*Макаренко Є. А.
доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних
медіакомунікацій і комунікативних технологій
Інституту міжнародних відносин
Київського університету імені Тараса Шевченка*

**ЄВРОПЕЙСЬКІ КВАНТОВІ КОМУНІКАЦІЇ: ТЕХНОЛОГІЇ, ПОЛІТИКА,
МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ**

Інноваційна політика ЄС є однією зі складових цифрової стратегії інтеграційного об'єднання, зумовлює впровадження квантових комунікацій як чинників удосконалення високих технологій, інфраструктури, безпеки і міжнародних відносин. Завершення програм «Europe 2020» та «Horizon 2020» зумовило рушійне рішення Європейської Комісії про наступну рамкову програму «Horizon Europe» (2021-2027 рр.) із запропонованим бюджетом 100 млрд євро, яка має зміцнити наукові та технологічні бази ЄС та європейський дослідницький простір, підвищити інноваційний потенціал, конкурентоспроможність та збільшити зайнятість населення Європи, забезпечити пріоритети й підтримку громадян у форматі соціально-економічної моделі та зміцнення основних європейських цінностей. Ключові пріоритети програми щодо квантових комунікацій, які впливатимуть на суспільство і політику, а також стануть актуальними для всієї європейської спільноти, спрямовані на досягнення цілей подальшого інноваційного розвитку ЄС [1].

Так, у 2018 р. Європейська Комісія започаткувала десятирічну ініціативу впровадження квантових технологій вартістю 1 млрд євро, що охоплює такі

сектори, як квантова комунікація, квантові обчислення, квантове моделювання, квантова метрологія та зондування і фундаментальні наукові дослідження щодо квантових технологій.

Європейська квантова флагманська ініціатива (2021-2027 рр.), яка є третьою масштабною науково-дослідною програмою ЄС, буде підтримуватися програмою «Цифрова Європа», щоб розвивати і зміцнювати стратегічні цифрові можливості ЄС, а також програмою «Horizon Europe», що сприятиме інноваційним науковим і прикладним дослідженням. Наразі представники Генерального директорату Європейської Комісії з питань комунікаційних мереж, змісту та технологій та Європейського космічного агентства за участі Генерального директорату з питань внутрішнього ринку, промисловості та підприємництва підписали технічну угоду про співпрацю в розробці інфраструктури квантової комунікації (QCI), що стимулюватиме ринок, на якому промислові суб'єкти ЄС можуть стати лідерами у галузі квантових технологій [2].

Впровадження Європейської квантової флагманської ініціативи сприяло підписанню декларації, згідно з якою країни-підписанти (наразі кількість учасників становить 23 країни Європи) спільно вивчатимуть питання розробки і розвитку квантової комунікаційної інфраструктури, яка дозволить передавати і зберігати інформацію та дані й забезпечити на найвищому рівні комунікаційні активи по всьому ЄС. Очікується, що ініціатива буде сприяти розвитку в країнах ЄС квантових технологій та їх застосування щодо зміцнення кібербезпеки і конкурентоспроможності європейської промисловості. Європейська квантова галузь, а саме представники 24 великих європейських компаній, що виробляють продукцію та системи квантових технологій, також підтримали програму QCI для Європи, оскільки вбачають в ній потенційні вигоди для безпеки ЄС, протидії кіберзагрозам та технологічного й економічного зростання [3].

Політика ЄС щодо квантових комунікацій ґрунтується на документі «Quantum Manifesto» (2016), який ухвалили 3400 провідних європейських експертів у сфері науки, промисловості і державного управління щодо

майбутнього квантових інновацій. Передбачається, що розвиток можливостей Європи в галузі квантових технологій створить нову промислову екосистему, засновану на знаннях, що призведе до довгострокових економічних, наукових та суспільних перспектив. Експерти вважають, що Європа має «вікно можливостей» сприяти розвитку конкурентоспроможної квантової галузі, необхідної для забезпечення довгострокової стабільності та безпеки, співпрацювати з промисловістю, щоб розкрити європейський квантовий потенціал, повною мірою реалізувати свої перспективні економічні та суспільні вигоди. Важливим інструментом для впровадження квантових комунікацій, зазначається у маніфесті, є необхідність розробки законодавчих стандартів щодо включення квантової криптографії в угоди про вільну торгівлю, регулювання експорту технологій подвійного використання, зменшення обмежень тощо. Також запропоновано вжити заходів щодо захисту європейських ноу-хау, оскільки європейська квантова галузь намагається вийти на китайський та глобальний ринок квантових комунікацій. Зокрема, у конкретних політичних рекомендаціях щодо квантових технологій йдеться про можливість включення квантово-безпечних вимог у політику щодо конфіденційності зв'язку, довгострокової безпеки даних та захисту інфраструктури; подальшої розробки квантових стандартів криптографії, посилення співпраці з Європейським космічним агентством (ESA) для можливості інтеграції квантових комунікацій в діючі програми, зокрема «Galileo», досягнення більшої симетрії та взаємодії з Китаєм для забезпечення належного застосування торговельних угод. «ЄК ЄС, підкреслюють експерти, має усвідомлювати, що політика розробки нових законних методів квантової криптографії повинна постійно врівноважуватися з правами на конфіденційність та можливими ризиками кібербезпеки», оскільки спільна діяльність на європейському рівні забезпечить квантове лідерство ЄС в Європі і світі [4].

Що стосується міжнародних відносин, то, на думку фахівців, ЄС необхідно використовувати свої регуляторні стандарти, виробничі та технологічні можливості, дипломатичні зусилля та зовнішні фінансові інструменти для

просування європейського підходу та формування глобальної взаємодії щодо квантових комунікацій. Йдеться про угоди щодо асоціації та торгівлі, домовленості у форматі міжнародних організацій, зокрема ООН, ОЕСР, G20 та ISO. Потужна цифрова складова у політиці розширення ЄС, Східного партнерства + та політиці безпосереднього зростання та стимулювання сталого розвитку включає впровадження зелених ІКТ у країнах-партнерах та регіонах, відповідно до зобов'язань Європи щодо порядку денного сталого розвитку до 2030 р. ЄС підтримуватиме цифрову трансформацію в Африці щодо створення єдиного африканського цифрового ринку, сприятиме координації законодавства різних країн з європейськими стандартами захисту даних, активно просуватиме свою модель безпечного та відкритого глобального Інтернету, приєднання торгових партнерів ЄС до міжнародних стандартів щодо 5G та Інтернету речей. Європа також прагне лідирувати у процесі прийняття та стандартизації нового покоління технологій, а саме блокчейну, суперкомп'ютерів, квантових технологій, алгоритмів та інструментів для забезпечення обміну даними та використання даних. Використання інноваційних технологій у міжнародних відносинах, за політичними документами ЄС, глибоко впливає на міжнародну співпрацю, а також на конкуренцію між країнами, оскільки ключові закономірності техніко-економічних трансформацій, зокрема квантових технологій, зумовлюють зміни у глобальному розподілі інноваційної діяльності по всьому світу та активізують діяльність інститутів глобального управління [5].

Література:

1. European Commission, Horizon Europe programme analysis. URL.: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/support-policy-making/support-eu-research-and-innovation-policy-making/evaluation-impact-assessment-and-monitoring/horizon-europe_en

2. Quantum Technologies Flagship. URL.: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/quantum-technologies>
3. The future is quantum: EU countries plan ultra-secure communication network. URL.: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/future-quantum-eu-countries-plan-ultra-secure-communication-network>
4. This manifesto is a call to launch an ambitious European initiative in quantum technologies, needed to ensure Europe's leading role in a technological revolution now under way. http://quope.eu/system/files/u7/93056_Quantum%20Manifesto_WEB.pdf
5. [Leijten](#) Jos. Innovation policy and international relations: directions for EU diplomacy. URL.: <https://link.springer.com/article/10.1186/s40309-019-0156-1>

Чугаєв О. А. Досвід бізнес-реформ в країнах ЄС

*Чугаєв О. А.,
доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри світового господарства і
міжнародних економічних відносин
Інституту міжнародних відносин
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Країни ЄС є одними з лідерів за якістю регулювання бізнесу. У рейтингу Doing Business Данія посіла 4-е місце в світі за легкістю ведення бізнесу загалом і 4-е за дозволами на будівництво. Фінляндія – 1-е місце в сфері вирішення проблем неплатоспроможності. Литва – 4-е за легкістю реєстрації нерухомості та 7-е в сфері вирішення суперечок щодо виконання контрактів. Ірландія – 4-е за якістю податкового регулювання бізнесу і 13-е в сфері захисту прав міноритарних інвесторів. Німеччина – 5-е за легкістю підключення до електромереж. Греція – 11-е за легкістю реєстрації бізнесу. Латвія – 15-е за регулюванням сфери кредитування. А більшість країн ЄС поділяють 1-е місце за легкістю транскордонної торгівлі завдяки єдиному ринку [1]. Досвід ЄС у цій сфері може бути корисним орієнтиром для реалізації бізнес-реформ в Україні та інших країнах.

Нами систематизовані основні напрями реформування регулювання бізнесу в країнах ЄС у 2008-19 рр. на основі бази даних Світового банку Doing Business [2] і розраховано частку країн-членів ЄС, які застосовували відповідні заходи. Найбільш поширеними реформами в сфері процедур заснування бізнесу стали:

- зменшення або скасування вимог щодо мінімального розміру капіталу (в розглянутий період це практикували більше 1/2 країн-членів ЄС);

- зміна величини плати за реєстрацію або нотаріальних платежів (майже 1/2 країн-членів): як правило відбувалося зменшення, але і випадки збільшення були непоодинокими;

- різні спрощення процедур (майже у 1/2 країн ЄС);
- діджиталізація процедур (більше 1/3 країн-членів);
- об'єднання різних видів реєстрації / запровадження єдиного вікна (в тій чи іншій мірі в 1/3 країн-членів ЄС);
- зменшення часу на процедури або запровадження часових обмежень на них (1/3 країн-членів).

В сфері процедур реєстрації нерухомості:

- діджиталізація процедур: нотаріат, реєстри, кадастрові карти (практично 2/3 країн-членів);
- зміна величини податків при передачі власності або нотаріальних платежів (1/3 країн-членів): майже однакова кількість випадків збільшення та зменшення;
- скорочення часу на процедури або встановлення часових обмежень (декілька країн).

В сфері одержання дозволів на будівництво:

- зменшення часу на процедури або часові обмеження (1/3 країн-членів);
- зміна плати за дозвіл на будівництво або супутніх платежів (майже 1/2 країн-членів): майже однакова кількість випадків збільшення та зменшення.

Найбільш поширеною зміною в сфері підключення до електромереж стало зменшення часу на процедури або часові обмеження на них (1/3 країн-членів).

В сфері кредитування:

- регулювання зберігання кредитної інформації (більше 1/3 країн-членів): наприклад, створення нового кредитного реєстру або бюро, збільшення або зменшення інформації у кредитних бюро;
- регулювання поведінки із заставним майном (декілька країн).

В сфері захисту прав міноритарних інвесторів (по декілька країн по кожному напрямку):

- вимога більшого розкриття інформації про операції з пов'язаними сторонами;
- запровадження вимоги схвалення акціонерами операцій з пов'язаними сторонами або операцій на велику суму;
- більші можливості ініціювати позов проти директорів.

В сфері податкового регулювання бізнесу:

- діджиталізація процедур або удосконалення онлайн систем (2/3 третини країн-членів);
- зменшення ставки на прибуток компаній (2/3 країн-членів);
- зменшення ставки соціальних внесків (більше 1/2 країн-членів);
- зменшення або скасування різних інших видів податків чи зборів (близько 1/4 країн-членів): місцевих податків, податків на нерухомість, транспортного податку або екологічного збору;
- збільшення транспортного податку (декілька країн-членів);
- збільшення соціальних внесків (декілька країн-членів);
- збільшення різних інших видів податків (1/4 країн-членів): на прибуток компаній, на одержані проценти або екологічного податку.

В сфері регулювання ринку праці (по декілька країн):

- збільшення або зменшення максимального періоду для строкових трудових договорів (однакова кількість країн, які збільшували і які зменшували);
- про заплановане звільнення працівників стало потрібно повідомляти раніше або навпаки пізніше;
- збільшення мінімальної зарплати;
- зменшення вихідної допомоги при звільненні.

В сфері вирішення суперечок щодо виконання контрактів – діджиталізація: подача документів в цивільних справах онлайн / електронні системи управління судовим процесом (у близько 40% країн-членів).

В сфері вирішення неплатоспроможності низка країн-членів здійснювали реформи, спрямовані на підтримку функціонування проблемних компаній (наприклад, запровадження або надання пріоритету процедури реорганізації, звільнення від примусових стягнень на період розробки плану реструктуризації або щодо активів боржника, необхідних для ведення його бізнесу). В ряді країн запроваджували різні спрощення процедур. Поширеними реформами також стали (по декілька країн):

- нові кваліфікаційні стандарти або професійні вимоги для арбітражних керуючих;
- посилення прав кредиторів із правами на заставу;
- пришвидшення процедур в цілому, суворіші часові обмеження або швидші процедури у випадку добровільної ліквідації компанії.

Отже, провідні тенденції в сфері бізнес-регулювання в країнах ЄС включають діджиталізацію процедур, зменшення ставок податку на прибуток, посилення захисту міноритарних інвесторів, а також як правило спрощення і пришвидшення процедур та зменшення ставок соціальних внесків.

Список використаних джерел:

1. Ease of Doing Business rankings / Doing Business. The World Bank. URL: <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>. (дата звернення: 14.12.2019).
2. Business Reforms / Doing Business. The World Bank. URL: <https://www.doingbusiness.org/en/reforms> (дата звернення: 14.12.2019).

Акімов М.О. Кримінально-правова характеристика захоплення заручників за законодавством країн Балтії

Акімов М.О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАХОПЛЕННЯ ЗАРУЧНИКІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ КРАЇН БАЛТІЇ

Прийняття Міжнародної конвенції про боротьбу із захопленням заручників 1979 року обумовило криміналізацію даного посягання майже у всіх державах світу. Природно, що регламентація відповідальності за конкретний злочин ґрунтується на особливостях правової системи, традиціях правотворчості та досвіді правозастосування.

Країни Балтії імплементувати норму про захоплення заручників до власних кримінальних кодексів ще коли були радянськими республіками (після ратифікації СРСР згаданої Конвенції у 1987 році). Із відновленням незалежності та створенням у процесі державного будівництва нового кримінального законодавства регламентація кримінальної відповідальності за даний злочин у Латвії (у 1999 році), в Естонії (у 2002 році) та в Литві (у 2003 році) набула певні властиві кожній з цих республік характерні риси.

Зокрема, по-різному вирішено питання об'єкта захоплення заручників як підстави для визначення місця відповідної норми у структурі Особливої частини кримінального закону. В КК Естонії (§ 135 розділу 6 «Злочини проти свободи» глави 9 «Злочини проти особи») та Латвії (секція 154 глава XV «Злочини проти свободи, честі і гідності особи») законодавець віддав перевагу посиленій

кримінально-правовій охороні людини, її прав, свобод, законних інтересів і безпеки. Натомість у КК Литви стаття 252 розташована у главі XXXV «Злочини проти громадської безпеки», що пояснюється позицією про декларативний характер визнання пріоритету людини, її прав, свобод, законних інтересів без реального забезпечення безпеки держави та суспільства в цілому.

Окрім загальної норми, у КК всіх трьох держав передбачені і спеціальні. У Латвії (секція 74 глава IX «Злочини проти людяності та миру, воєнної злочини та геноцид») та Литві (стаття 103 глави XV «Злочини проти людяності та воєнної злочини») це одна з форм посягань проти осіб, захищених за міжнародним гуманітарним правом. Крім цього, у Латвії захоплення заручників кваліфікується як тероризм у разі вчинення його з метою залякування населення, або спонукання держави, її органів чи міжнародних організацій до вчинення або невчинення певних дій, або з метою завдання шкоди інтересам держави, населення або міжнародних організацій (стаття 79¹ глави IX¹ «Злочини, пов'язані із тероризмом»). В Естонії спеціальних норм також дві (обидві у главі 15 «Злочини проти держави»): за § 244 розділу 3 «Злочини проти державної влади» потерпілими можуть бути вищі державні посадові особи, а за § 246 розділу 4 «Злочини проти іноземних держав та міжнародних організацій» – представники міжнародних організацій, посадовці іноземних держав та члени їх сімей.

Дії, що складають об'єктивну сторону злочину, лише у КК Латвії викладені згідно положень п. 1 статті 1 Міжнародної конвенції про боротьбу із захопленням заручників 1979 р. («захоплення або утримання особи як заручника...»). За КК Литви діяння полягає у «викраденні або триманні особи», за КК Естонії – у «позбавленні волі». При цьому способи утримання потерпілого згідно норм естонського та латвійського кримінального закону відповідають конвенційному визначенню (погроза вбивством, заподіянням тілесних ушкоджень чи подальшим позбавленням волі), тоді як КК Литви передбачає лише два види психічного насильства – погрозу вбивством та заподіянням шкоди здоров'ю.

Характерною рисою захоплення заручників є висування винною особою вимог про вчинення або утримання від вчинення тієї чи іншої дії як умови звільнення заручників. Відповідні формулювання, що їх використали для цього законодавці країн Балтії, всі відрізняються від припису Конвенції («держава, міжнародна міждержавна організація, будь-яку фізична, юридична особа або група осіб»): за КК Латвії це «фізична чи юридична особа або група осіб», за КК Литви – «міжнародна організація, держава чи її орган», за КК Естонії – «третя особа». Останнє формулювання як найпростіше та найкоротше виглядає найбільш вдалим і виключає будь-які складнощі при кваліфікації вчиненого, що потенційно можливі за першими двома нормами (латвійська не у повній мірі відображає соціальну сутність злочину; литовський же законодавець, окремо передбачивши, що злочин за ст. 146 «Незаконне позбавлення волі» має місце за відсутності ознак захоплення заручників, не зробив цього стосовно ст. 148 «Обмеження свободи дій особи», що породжує зайву конкуренцію кримінально-правових норм при розмежуванні вчиненого).

Крім основного складу захоплення заручників, КК країн Балтії містять також і кваліфікований. При цьому спільним для естонського та литовського кримінального закону є наявність лише однієї кваліфікуючої обставини даного злочину – вчинення його щодо неповнолітнього та щодо двох або більш осіб відповідно. На відміну від цього КК Латвії передбачає дві кваліфікуючі обставини (вчинення злочину щодо неповнолітнього або за попередньою змовою групою осіб) та три особливо кваліфікуючі (вчинення злочину щодо малолітнього, або організованою групою, або таке, що спричинило тяжкі наслідки).

Цікавим є підхід законодавців зазначених держав до вирішення питання суб'єкта захоплення заручників. У Латвії та Естонії кримінальна відповідальність за цей злочин підлягає особа, яка досягла 14-річного віку, тоді як в Литві – 16 років. Крім цього, естонський та литовський кримінальний закон передбачають, що за дане посягання може нести відповідальність і юридична особа (в Латвії суб'єктом злочину може бути тільки фізична особа).

На завершення зазначимо, що регламентація відповідальності за вказаний злочин має у країнах Балтії деякі спільні риси, що притаманно правовим системам, які тривалий час перебували в єдиному просторі. Особливості ж законодавчого формулювання складу злочину захоплення заручників є різними, що обумовлюється їх власними законотворчими традиціями і слідчо-судовою практикою. Певні аспекти кримінально-правової оцінки зазначеного посягання (як-от визначення об'єкта кримінально-правової охорони, переліку адресатів погроз та ін.) безумовно становлять цікавість і для вітчизняного законодавця, а тому підлягають вивченню і можливого запозиченню.

Березовська І. А. Практичні аспекти застосування норм права ЄС у законодавстві України на виконання Угоди про асоціацію

*Березовська І. А.,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
НДЧ Інституту міжнародних відносин Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ПРАВА ЄС В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ НА ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ

Процес європеїзації законодавства, що розпочався в Україні внаслідок набрання чинності Угодою про асоціацію з Євросоюзом (УА), зумовлює безпрецедентний вплив права Євросоюзу на правову систему України. Протягом останніх років робота з наближення законодавства розпочата в усіх без виключення сферах співробітництва. Наразі при виконанні свого «домашнього завдання» Україна демонструє як певні успіхи, так і низку труднощів: на фоні зростання обсягу експорту України до ЄС, у багатьох сферах має місце значне відставання у строках гармонізації, а також фіксуються проблеми з відповідністю прийнятого вітчизняного законодавства праву ЄС.

Характеризуючи практичні аспекти застосування норм права ЄС в законодавстві України, що здійснюється в рамках асоціації з ЄС, варто відзначити, що цей процес відрізняється від процесу гармонізації законодавства в держава-членах ЄС, а також у країнах, що гармонізували своє законодавство з метою вступу в ЄС. Відсутність в УА перспективи членства України в ЄС та пов'язаної з цим цілі приведення законодавства у повну відповідність до законодавства ЄС зумовлює національну специфіку застосування норм права ЄС на нинішньому

етапі, впливає на пріоритети, обсяг та часові рамки наближення українського законодавства до права ЄС.

На сьогодні відповідно до положень УА метою наближення законодавства України є її поступова інтеграція у внутрішній ринок, тому основна діяльність з наближення передбачена в сферах, охоплених Розділом IV УА про зону вільної торгівлі. Відповідно до викладеного в ст. 474 УА загального зобов'язання «Україна здійснюватиме поступове наближення свого законодавства до права ЄС». Метою такого наближення є створення однакових правових умов для діяльності суб'єктів господарювання в межах внутрішнього ринку. Основним способом наближення є реформування національного законодавства шляхом прийняття національних правових актів, положення яких мають відповідати нормам права ЄС. При цьому, на наш погляд, рівень гармонізації вітчизняного законодавства має бути пропорційним цілям співробітництва, що передбачені УА у відповідній сфері, з прагматичним підходом до захисту національних інтересів.

Важливим практичним аспектом, що виникає при цьому, є питання оцінки відповідності українського правового акту нормам права ЄС. В залежності від сфери співпраці та цілі наближення така відповідність може бути повною чи частковою (обмеженою). Варто відзначити, що ні УА, ні чинне українське законодавство не містить чітких критеріїв оцінки рівня відповідності українського актів праву ЄС. В цьому зв'язку, виходячи з досвіду інших країн, що наближували своє законодавство до права ЄС перед вступом в об'єднання, Україні варто визначити критерії, за якими досягається повна, часткова відповідність чи невідповідність праву ЄС, а також визначити випадки, у яких правові акти ЄС не застосовуються в Україні.

Інший аспект застосування норм права Євросоюзу в Україні, пов'язаний з необхідністю врахування специфіки правової системи ЄС. Йдеться про те, що норми права ЄС діють у відповідному правовому середовищі, зумовленому високим рівнем економічного розвитку Євросоюзу і зазвичай являють собою

результат усталеної практики правового регулювання та особливої юридичної техніки. Відтак, ці норми відображають існуючий в ЄС рівень суспільно-економічного розвитку та є частиною специфічної правової системи Євросоюзу. В той же час процес гармонізації практично призводить до перенесення положень певних актів ЄС до правової системи нашої країни, яка функціонує за своїми, відмінними від усталених у межах Євросоюзу, закономірностями. Так, українські правники та фахівці відповідних сфер не завжди можуть урахувати всі юридичні тонкощі відповідного документа ЄС, зокрема чітко розуміти використаної в ньому юридичну техніку, причини його ухвалення та особливості реалізації. На практиці це призводить до перекручування змісту національних норм, запроваджених в процесі гармонізації. З цим же питанням пов'язане і питання забезпечення цілісності правового регулювання. Нерідко прийняття європеїзованого законопроекту може бути повністю нівельованим внаслідок невчасного чи неякісного розроблення усіх пов'язаних ним підзаконних актів. Іншою загрозою цілісності правової системи є гармонізація однієї сфери суспільних відносин в умовах залишення без змін суміжних сфер.

Наступним практичним викликом для України є динамізм права ЄС. Відомо, що законодавство ЄС не є сталим та постійно розвивається. Хоча УА передбачає механізми періодичного оновлення додатків, практика свідчить, що наразі Україна знаходиться в умовах, коли вимушена «наздоганяти» оновлене законодавство ЄС. Розробка додаткових механізмів, що дозволяли б Україні, принаймні у найключовіших сферах, застосовувати найновіші редакції норм права ЄС та долучатись до їх вивчення ще на етапі прийняття, на кшталт тих механізмів, що існують в рамках Європейського економічного простору, однозначно має стати пріоритетом української сторони під час запланованих переговорів про оновлення УА.

Отже, ефективність процесу наближення українського законодавства до законодавства Євросоюзу значною мірою залежить від вирішення таких питань як врахування специфічності правової природи норм права ЄС, забезпечення

пропорційності рівня відповідності цілям наближення, забезпечення цілісності правового регулювання, своєчасність оновлення європеїзованого законодавства з урахуванням динамізму законодавства ЄС, тощо. У цьому зв'язку, важливим кроком, на необхідності вирішення якого тривалий час наголошується у вітчизняній правовій доктрині, може стати прийняття спеціального закону про імплементацію УА, що дозволив би вирішити низку юридичних та технічних проблем, які гальмують якісне наближення українського законодавства до права ЄС.

Іващенко О.А. Контroversійність та змістовні характеристики поняття «нормативної сили» в Європейському Союзі

Іващенко О.А.

кандидат економічних наук, доцент,

завідувач кафедри економіки та

менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,

Національна академія статистики, обліку та аудиту

КОНТРОВЕРСІЙНІСТЬ ТА ЗМІСТОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОНЯТТЯ «НОРМАТИВНОЇ СИЛИ» В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Поняття нормативної сили в його ідеальній чи чистій формі є швидше ідейним, а не матеріальним чи фізичним. Це означає, що його використання передбачає нормативне обґрунтування, а не використання матеріальних стимулів або фізичної сили. Зрозуміло, що використання нормативного обґрунтування передбачає дуже різні терміни та форми взаємодії у світовій політиці. У зв'язку з цим, відносини та політика з рештою світу повинні бути «нормативно стійкими», тобто «нормативно» поясненими і виправданими для інших, та «стійкими» щодо наступного покоління.

Дебати про специфічний характер глобальної сили Європи - це дискусія про Європу, практично лише серед європейців, які, як правило, переконані, що Європа відіграє особливу та провідну роль на світовій арені. «Нормативно-правова сила Європа» - це концепція, чиї легітимні та аналітичні функції важко відрізняються між собою; це концепція, що, крім того, закріплена багатьма країнами всередині Європи, хоча і визнана нечисленними країнами поза межами Європи.

Трьома складовими «нормативної сили Європи» є: «Європа», «норми», «влада». Ці положення пропонують настільки різноманітні академічні та політичні інтерпретації, що обговорення автоматично відбувається у всіх видах напрямків, нагадуючи серію паралельних монологів, а не справжню дискусію [1; 2]. Основним пробілом в обговоренні ідентичності, сили та сприйнятті «Європи»

за межами власних кордонів є асиметричність розвитку країн-членів ЄС. Хоча ЄС як глобальний учасник може бути більш ніж найменшим спільним знаменником своїх держав-членів (хоча при цьому А. Тодже стверджує, що ЄС фактично є «меншим, ніж сума його частин» [3]), дебати про нормативну силу залишаються досить віртуальними, коли європейські держави-члени не мають узгодженого розуміння цієї концепції, яка вмонтовувала б в себе поняття «економічні інтереси». «Ми приймаємо те, що держави-члени відіграють вирішальну роль у розширенні повноважень органів ЄС на глобальному рівні, - наголошує Л. Аджестам [4], - але ми також повинні визнати, що процес європейської інтеграції так само керується інструментальними факторами, такими як нормативний характер». Така позиція підтверджується цікавим парадоксом: тоді як Європейський Союз має на меті взаємодіяти з Росією на основі своєї нормативної влади, держави-члени ЄС продовжують здійснювати свої двосторонні відносини на основі «інтересів».

Питання про «владу» в нормативній силі (та інших, порівнянних, окремих формах влади) залишається принципово суперечливим. Хоча І. Маннерс і Р. Вайтман [5] розуміють нормативну силу в своєму «ідеальному» або «чистому» вигляді, вони ніколи не дискутують на предмет того, що в Європі «влада» ґрунтується виключно на нормативних питаннях. У «практичній реальності», як на думку дослідників, нормативні питання дуже добре збігаються з «іншими» засобами, більш традиційними або примусовими мірами влади і впливом. Це може зробити винятковість нормативної влади більш сумнівною, але це не робить питання про владу менш суперечливими. М. Леонард з Європейської ради з міжнародних відносин [6] вважає, що слабкість Європи дійсно слід розглядати як її силу, як один з аспектів її трансформаційної сил.

Норми цілком можна вважати важливим активом у зовнішній політиці ЄС, і, на думку І. Маннерса і Р. Вайтмана [5], ідеалістичне розуміння нормативного виміру європейської влади виключає можливість сприйняття норм як більш-менш матеріальних норм. Соціально-економічні, трудові, екологічні та інші стандарти

пропонуються як альтернативний спосіб переглянути «Нормативну владу Європу».

Поняття нормативної влади в його ідеальній чи чистій формі є швидше ідейним, а не матеріальним чи фізичним. Це означає, що його використання передбачає нормативне обґрунтування, а не використання матеріальних стимулів або фізичної сили. Зрозуміло, що використання нормативного обґрунтування передбачає дуже різні терміни та форми взаємодії у світовій політиці. У зв'язку з цим, відносини та політика з рештою світу повинні бути «нормативно стійкими», тобто «нормативно» поясненими і виправданими для інших, та «стійкими» щодо наступного покоління.

Концептуюча нормативна сила як ідеалістичне нематеріальне обґрунтування передбачає розуміння її трьох складових: принципів, дій та впливу [7; 8; 9]. Нормативна влада повинна, в першу чергу, розглядатися як законна саме в принципах, які просуваються. Якщо нормативне обґрунтування має бути переконливим або привабливим, тоді принципи, які пропагуються, повинні розглядатися як легітимні, а також бути узгодженими та послідовними. Легітимність принципів у світовій політиці може виходити з раніше заснованих міжнародних конвенцій, договорів або угод, особливо якщо вони є важливими в рамках системи ООН. Узгодженість принципів виходить з того, наскільки різні принципи і методи їх просування можуть розглядатися як обґрунтовані і несуперечливі. Тим часом, узгодженість принципів виходить з того, в якій мірі різні принципи і методи їх просування, є єдиними - як всередині, так і без сприяння відповідного суб'єкта - і застосовуються рівномірно.

Принципи в ЄС та його відносини з рештою світу ґрунтуються на принципах Статуту ООН, а також у Гельсінському заключному акті, Паризькій хартії, Загальній декларації прав людини та Угодах ООН та Ради Європи / Європейській конвенції з прав людини. У практичному плані ці принципи можна розмежувати на головний принцип сталого світу; основні принципи свободи, демократії, прав людини та верховенства права (як це передбачено в Статті VI Договору про

Європейський Союз); а також цілі та завдання рівності, соціальної солідарності, сталого розвитку та належного врядування (як це передбачено в Статті II Договору про Європейський Союз та в Статті II Договору про заснування Європейського Співтовариства).

Нормативна влада також повинна сприйматися переконливою в діях, що здійснюються для сприяння таким принципам. Якщо нормативне обґрунтування має бути переконливим або привабливим, то вжиті заходи повинні включати переконання, аргументацію та надання певних іміджевих переваг чи втрат. Переконання в заохоченні принципів у світовій політиці передбачає конструктивну взаємодію, інституціоналізацію відносин та заохочення багатопартійного та багатостороннього діалогу між учасниками. В межах цих міжнародних та внутрішніх майданчиків для діалогу обговорення та аргументація можуть включати посилення на міжнародні принципи, а також заохочення до розуміння та узгодження (незважаючи на непорозуміння та розбіжності). Аналогічним чином, така взаємодія та обговорення можуть також включати в себе передачу учасників схваленню або засудженню. Атрибуція престижу може варіюватися від публічних декларацій про підтримку членства в міжнародному співтоваристві, в той же час атрибуція засудження може включати публічне засудження або застосування символічних санкцій.

Список використаних джерел:

1. Резнікова Н. В. Міжнародне співробітництво в сфері економічної політики: проблема збереження суверенітету та аналіз потенційних вигод / Н. В. Резнікова // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2013. – Вип. 113 (2). – С. 149-159.
2. Резнікова Н.В. Діалектика національного та глобального в умовах міжкраїнної взаємозалежності / Н.В. Резнікова // Економіка та держава. – 2012. – № 9. – С. 8-11.

3. Toje A. The EU, NATO and European Defence: A Slow Train Coming [Electronic resource] / A. Toje. – 2008. – Mode of access: <https://www.iss.europa.eu/content/eu-nato-and-european-defence-slow-train-coming>
4. Aggestam L. Ethical Power Europe? [Electronic resource] / L. Aggestam // International Affairs. – 2008. – Vol. 84 (1). – Mode of access: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1468-2346.2008.00685.x>
5. Manners I. The “Difference Engine”: Constructing and Representing the International Identity of the European Union [Electronic resource] / I. Manners, R. Whitman // Journal of European Public Policy. – 2003. – Vol. 10 (3). – Mode of access: <https://researchportal.bath.ac.uk/en/publications/the-difference-engine-constructing-and-representing-the-internati-2>
6. Leonard M. Why Europe Will Run the 21st Century [Electronic resource] / M. Leonard. – New York: Public Affairs, 2005. – Mode of access: <https://www.cambridgescholars.com/download/sample/61476>
7. Manners I. The Normative Power of the European Union in a Globalized World [Electronic resource] / I. Manners. – 2008. – Mode of access: <https://www.diis.dk/en/research/the-normative-power-of-the-european-union-in-a-globalised-world>
8. Manners I. (2009a), The Concept of Normative Power in World Politics [Electronic resource] / I. Manners. – 2009. – Mode of access: https://pure.diis.dk/ws/files/68745/B09_maj_Concept_Normative_Power_World_Politics.pdf
9. Manners I. As You Like It: European Union Normative Power in the European Neighbourhood Policy [Electronic resource] / I. Manners. – 2009. – Mode of access: https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230292284_2

Кравченко Н.П. Практика ЄС щодо охорони безспірних цивільних прав

Кравченко Н.П.

кандидат юридичних наук,

приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу

ПРАКТИКА ЄС ЩОДО ОХОРОНИ БЕЗСПІРНИХ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Розвиток європейського права в контексті забезпечення інтересів ЄС у сфері європейського нотаріального права свідчить про участь міжнародних неурядових організацій, (зокрема Міжнародного союзу нотаріату, Ради нотаріусів ЄС, Європейської нотаріальної мережі, Асоціації нотаріусів європейських метрополій), які займаються уніфікацією норм права в умовах сучасних інтеграційних процесів. Європейські організації, зокрема, Рада нотаріусів ЄС, яка є офіційним представником держав-членів при наднаціональних інститутах ЄС, спрямовує свою діяльність на формування спільної європейської галузі нотаріального права та належне застосування законодавства ЄС, інтеграцію інституту нотаріату до європейських інституцій у сфері правового захисту громадян, забезпечення рівноправного доступу до правосуддя та захисту прав споживачів, здійснює моніторинг робочих груп, що детально аналізують європейські проекти та ініціативи у сфері надання нотаріальних послуг, а саме, у сферах спадкового права, іпотечного права, конкурентного законодавства, контрактного законодавства, діяльності дипломатичних делегацій ЄС, юридичних компаній тощо.

Оскільки розширення ЄС зумовило проблему встановлення нових правил у відносинах з країнами-сусідами, зокрема, у політичній і правовій сфері, і призвело до наявності дипломатичних місій ЄС у країнах представництва організації, до розширення функцій таких місій в країнах перебування, зокрема, до впровадження візового режиму, врахування стандартів Ради нотаріусів ЄС, діяльність Ради нотаріусів ЄС передусім спрямована на реалізацію Угод про

партнерство і співробітництво та формування нової правової бази зовнішніх зносин. Рада нотаріусів ЄС намагається об'єднувати та зміцнювати нотаріат в Європі, дотримуючись традицій нотаріальної спільноти, намагається знайти нові підходи вирішення проблем правосуддя, свободи та безпеки, пов'язаних із будівництвом в Європі, гарантує правову захищеність європейських громадян, надає громадянам європейських країн правові консультації з різних нотаріальних питань. Рада нотаріусів ЄС сприяє й впровадженню Європейського кодексу нотаріального професійного права, який розглядається як чинник гармонізації національного законодавства, що регулює нотаріальну діяльність, та співпраці нотаріатів на загальноєвропейському рівні і який містить правові норми, що визначають умови й особливості здійснення нотаріальної діяльності при оформленні транснаціональних правовідносин.

Інструментом, який допомагає нотаріусам вирішувати питання, пов'язані з іноземним елементом, є також Європейська нотаріальна мережа, нотаріуси якої надають консультації національним нотаріусам у сфері нотаріальних послуг, а також сприяють інтеграції європейського нотаріату до Європейської судової мережі щодо цивільних і комерційних справ, полегшенню і прискоренню доступу громадян до правосуддя за межами національних кордонів. Водночас цивільно-правові і податкові аспекти міжнародного спадкування розглядаються на рівні Європейського інституту нотаріальних досліджень і програм та Комісії з європейських справ Міжнародного союзу латинського нотаріату, які у співпраці з Центром нотаріального права Університету Лозанни здійснюють проект з дослідження правових колізій, пов'язаних з масштабними фінансовими кризами, негативний ефект яких посилюються відсутністю належного регулювання в багатьох країнах ліберальної правової традиції, позбавивши учасників цивільних відносин стійких правових орієнтирів.

Експерти з нотаріального права відзначають зростаючу значимість міжнародних обмінів, що проявляється в істотному збільшенні мобільності фізичних осіб та багаторазовій зміні ними місця проживання протягом життя, що

призводить до все більшого розподілу сімейних активів по різних країнах. Звідси, як зазначається у дослідженнях, множаться правові колізії та загострюються складнощі, пов'язані з організацією спадкування на транснаціональному рівні, причому як у цивільно-правовій, так і податковій сферах. Відтак, Європейський Союз, як зазначається у багатьох науково-практичних дослідженнях, намагається виробити «власний стиль міжнародно-правової суб'єктності у сфері зовнішніх відносин здатний, можливо, у довгостроковій перспективі не поступатися за ефективністю міжнародно-правовій суб'єктності провідних акторів міжнародних відносин. Аналіз потенціалу ЄС засвідчує, що зовнішньополітичний інструментарій європейського права більше відповідає цілям дипломатичної діяльності ЄС, і саме в цьому, на думку фахівців, полягає важлива особливість стратегії «міжнародного актора», що притаманна інтеграційному об'єднанню. Зростання міжнародно-правового впливу ЄС відзначають як зарубіжні, так і вітчизняні фахівці з міжнародних відносин, оскільки, незважаючи на критику європейського інтеграційного проекту, за останні п'ятдесят років європейські держави значно просунулися у позиціонуванні ЄС як нового впливового суб'єкта міжнародного права.

З огляду на реалізацію Угоди між Україною та ЄС про асоціацію та необхідність адаптації законодавства України до права ЄС, важливою для виконання нотаріальних функцій консульськими установами і дипломатичними представництвами України можна вважати специфіку вчинення нотаріальних дій дипломатичними представництвами ЄС та держав-членів, що призводить до різної нотаріальної практики, а також врахування принципів Професійного кодексу нотаріусів ЄС, який містить правові норми, що визначають умови й особливості здійснення нотаріальної діяльності при оформленні правовідносин за межами національних кордонів та встановлює правила, спільні для всіх нотаріусів Європейського Союзу. Зокрема, протягом найближчих трьох років в Україні запланована масштабна реформа у сфері нотаріальної діяльності, враховуючи, що акцент робитиметься на саморегулюванні професійної

організації нотаріусів, тобто передачі від держави низки функцій, які здатен виконувати сам нотаріат. Вже у 2020 р. буде запроваджено Основні положення Концепції реформування нотаріату України, розробленої Нотаріальною палатою України і пілотний проект е-нотаріату, реалізація якого дозволить забезпечити доступність нотаріальних дій, подолати корупцію у сфері юстиції, створити надійний захист від шахрайства, відчутно економити державний бюджет та перейти до стандартів ЄС. Нотаріат України має всі перспективи успішного розвитку та діджиталізації, важливо лише правильно втілювати напрацьовані Нотаріальною палатою України механізми, враховуючи позитивний європейський досвід.

Література:

1. Notaries - European e-Justice Portal - European Union. URL.: https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29--maximize-en.do
2. The Council of the Notariats of the European Union. URL.: <https://www.notaires.fr/en/notaire/notariat-european-union/council-notariats-european-union-cnue>
3. European Notarial Network (ENN). URL.: <http://www.notaries-of-europe.eu/index.php?PageID=228>
4. The CNUE annual report for the year 2019 is available online. URL.: http://www.notaries-of-europe.eu/files/publications/annual_report-cnue-2019.pdf
5. Реформування нотаріату за стандартами ЄС: саморегулювання, Е-нотаріат. URL.: <https://npu.org.ua/news/mizhnarodna-konferencia/>

Кравченко С.Р. Сучасна практика регулювання інформації і комунікацій у форматі ЄС

Кравченко С.Р.

кандидат юридичних наук,

адвокат Київської обласної колегії адвокатів

СУЧАСНА ПРАКТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ І КОМУНІКАЦІЙ У ФОРМАТІ ЄС

Концентрація комунікації в Європі впливає на громадську свідомість, на усвідомлення спільної ідеї розвитку на основі цифрових технологій і спільних європейських цінностей. Зростання кількості та обігу інформації в комп'ютерних мережах, базах і банках даних зумовлює необхідність захисту діяльності в умовах вільного доступу до інформаційних ресурсів. Відтак нагальною проблемою в Європі стали розробки законодавчої бази для європейського інформаційного середовища. ЄС і уряди держав-членів об'єднують зусилля у розробці нормативної бази для забезпечення основних прав і свобод у цифровому суспільстві, електронної комерції, «хмарних послуг» та квантових комунікацій.

Враховуючи сучасну практику ефективних комунікацій ЄС гарантує право європейської спільноти бути інформованими про проблеми європейської життєдіяльності. Інституції інтеграційного об'єднання на базі Хартії основних прав ЄС розробили певні нормативні стандарти та інструменти для інформування населення, щоб громадяни брати активну участь в обговоренні нового законодавства з європейських питань. Зокрема, відповідні статті Хартії включають право на інформацію та свободу вираження поглядів, а також свободу та різноманітність засобів масової інформації (ст.11), право бути почутим та право доступу до документів, що стосуються самого себе (ст.41), право доступу до документів установ ЄС (ст.42) та право на подання запитів (ст.44). 30 травня 2018 р. Комісія опублікувала свою пропозицію щодо регламенту, що встановлює

програму «Права та цінності» (2021–2027 рр., бюджет 233 млн євро), яка включає напрями залучення та участі громадян вирішенні нагальних проблем ЄС [1].

Право на отримання та передачу інформації без втручання з боку державних повноважень закріплено у Хартії основних прав ЄС (ст. 11), зобов'язує ЄС поважати свободу та плюралізм мас-медіа засобів, а також право на свободу вираження поглядів, що включає захист свободи та плюралізму медіа, в тому числі в цифровому середовищі; фінансування проектів, спрямованих на усунення порушень свободи та плюралізму мас-медіа в державах-членах ЄС та країнах-кандидатах; незалежний моніторинг плюралізму мас-медіа, зокрема за грантами ЄК ЄС щодо впровадження «Моніторингу плюралізму засобів масової інформації». Свобода вираження поглядів та засобів масової інформації є ключовим показником готовності країни стати членом ЄС.

Політичне втручання в діяльність медіа, економічні проблеми медіаконцентрації та різні форми тиску, включаючи загрозу для здійснення професійної діяльності, є актуальними в сучасному суспільстві і вимагають зміни поведінки та культури в політиці, судовій владі та засобах масової інформації. ЄС підтримує цей процес шляхом надання юридичної допомоги та настанов у розробці законодавства про ЗМІ; моніторингу політики країн-кандидатів та потенційних кандидатів у цій галузі; надання фінансової підтримки за допомогою програм Instrument for Pre-Accession Assistance [2].

Політика електронних комунікацій ЄС стимулює конкуренцію й інновації, підвищує права споживачів у рамках єдиного європейського цифрового ринку. До основних законів та дій, пов'язаних з електронними комунікаціями, відносять Європейський кодекс електронних комунікацій, який потрібно буде імплементувати у національне законодавство держав-членів до кінця грудня 2020 р. та регламент BEREC, що набули чинності 2018 р. Основними положеннями Європейського кодексу електронних комунікацій визначено: правила, що застосовуватимуться по всій Європі з баченням єдиного ринку; сприяння

конкуренції за інвестиції, зокрема, в мережі наступного покоління - 5G, що означає більш високі швидкості підключення та більш високе покриття; конкурентоспроможні ціни; пропонування регуляторного підходу, який дозволяє всім суб'єктам, від традиційних операторів зв'язку до онлайн-плеєрів, надавати послуги з однаковим рівнем захисту для кінцевого споживача. Електронні послуги також охоплюватимуть Інтернет, додатки для обміну повідомленнями та електронну пошту. Регламент BEREC посилює роль національних регуляторів для забезпечення послідовного та передбачуваного застосування правил на всьому цифровому ринку[3].

У сфері інноваційних технологій ЄК ЄС оприлюднила низку документів, включаючи Білу книгу про штучний інтелект (19 лютого 2020 р.) під назвою «Європейський підхід до досконалості та довіри», а також повідомлення про Європейську стратегію даних та документ про цифрову стратегію «Формування цифрового майбутнього Європи».

У прес-релізі президент Європейської Комісії У. фон дер Лейен зазначила, що ЄС представляє амбітну програму щодо формування цифрового майбутнього Європи, яка охоплює кібербезпеку, критичну інфраструктуру, цифрову освіту і навички, демократію і медіа. Опублікований Комісією документ про цифрову стратегію визначає, як вона має позиціонувати модернізацію Європи щодо даних, що стосуються цифрових технологій протягом наступних п'яти років, зокрема, через технології, які впливають на повсякденне життя людей, а також на оптимізацію співпраці та сумісності даних; через створення єдиного ринку на рівних умовах та повазі до прав споживачів; через створення надійного цифрового середовища з визначеними повноваженнями громадян, розширення демократичних цінностей та сприяння сталій економіці.

У Білій книзі Європейської Комісії з [питань інтелектуальної](#) власності представлено інституційне бачення основи для надійного штучного інтелекту та викладені ризики, пов'язані з розвитком новітніх технологій, включаючи ризики

для основних прав громадян, таких як захист персональних даних та конфіденційність. Документ також визначає можливі коригування та вдосконалення, які можуть бути внесені до чинного законодавства ЄС з метою вирішення конкретних ризиків, що створюються системами штучного інтелекту. У Білій книзі також обговорюються типи вимог, які необхідно враховувати при розробці майбутньої регуляторної бази для штучного інтелекту, а також, як застосовувати таку регуляторну базу. Біла книга відкрита для громадських консультацій до 19 травня 2020 р.

Повідомлення ЄК ЄС щодо даних визначає політичні заходи та інвестиції, необхідні для конкуренції на світовому цифровому ринку за умови збереження власних високих стандартів конфіденційності та безпеки. Водночас документ також визначає, як створити «справжній європейський простір даних» шляхом встановлення регуляторної бази для управління даними, доступу та повторного використання між бізнесом, між бізнесом та урядом, і в межах адміністрацій. У повідомленні також йдеться про те, як Комісія має намір підтримувати розвиток систем та інфраструктури, які дозволяють бізнесу ЄС скористатися можливостями в економіці даних та як вона має намір розпочати конкретні галузеві дії: «...якщо ЄС повинен отримати провідну роль в економіці даних, він повинен діяти зараз і узгоджено вирішувати питання, починаючи від підключення до обробки та зберігання даних, обчислювальної потужності та кібербезпеки» [4].

Література.

- 1.Communication policy.URL.: [https:// www.europarl. europa.eu/factsheets/ en/ sheet/ 144/ communication-policy](https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/144/communication-policy)
- 2.Media Freedom and Pluralism. URL.: [https:// ec.europa.eu/digital-single-market/ en policies/ media-freedom-and-pluralism](https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/media-freedom-and-pluralism)

3. European Electronic Communications Code Updating EU Telecom Rules. URL.: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/european-electronic-communications-code-updating-eu-telecom-rules>

4. European Commission Releases White Paper on Regulation of AI and Communications on Digital and Data Strategies for Europe. URL.: <https://www.huntonprivacyblog.com/2020/02/20/european-commission-releases-white-paper-on-regulation-of-ai-and-communications-on-digital-and-data-strategies-for-europe/>

Кучмій О.П. Комунікативний вимір міграційної кризи в Європі

*Кучмій О.П.,
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної інформації
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Зростання кількості і масштабів міжнародних воєнних конфліктів в країнах Близького Сходу та Африки призвели до загострення міграційної кризи в Європі у 2015-2016 рр. За даними статистики, у 2014 р. на території ЄС вже проживали 19,8 млн. іноземців (з країн, що не є членами організації). У 2015-2016 рр., внаслідок ескалації конфліктів та підвищення рівня нестабільності в Сирії, Афганістані та Іраку, масштаби міграції через Середземне море до ЄС суттєво збільшилися [1]. І вже у 2016 р. за даними Євростату в ЄС було зареєстровано понад 1,2 млн. запитів на отримання притулку. Серед мігрантів переважали сирійці (334,8 тис.), афганці (183 тис.) та іракці (127 тис.). Найбільше запитів на притулок було зафіксовано в Німеччині (772,3 тис., що становить бл.60% від загальної кількості), Італії (121,2 тис.), Франції (76 тис.) та Греції (49 тис.) [1]. Мігранти потрапляли до Європи через територію Італії (переважно мешканці Еритреї) та Греції (переважно вихідці з Афганістану та Сирії) [2].

Продовження неконтрольованої масової міграції поставило на порядок денний питання виходу з міграційної кризи та повернення контролю над зовнішніми кордонами як необхідної передумови збереження цілісності європейської спільноти. Ініціатором вироблення ефективних механізмів щодо врегулювання питання нелегальних мігрантів та біженців виступила Італія, яка у квітні 2015 р. запропонувала скликати позачерговий саміт ЄС [3]. Приводом стала загибель 800 мігрантів біля о.Лампедуза. Під час зустрічі було ухвалено низку рішень, що дозволили відновити контроль над зовнішніми кордонами, виробити

спільні підходи у політиці щодо мігрантів та біженців на загальноєвропейському рівні. На саміті також обговорювалися питання щодо характеру схем розподілу мігрантів по країнам, термінів перебування мігрантів на території країн Європи, принципів фінансової солідарності, обмежень у пересуванні робочої сили тощо. В рамках ЄС також було визнано потребу будувати діалог щодо врегулювання міграційної кризи з третіми сторонами, зокрема, з Туреччиною, що допомогло б владнати процедуру надання притулку мігрантам або їх повернення. Пошук ефективних механізмів виходу з міграційної кризи також виявив низку розбіжностей між європейськими країнами. Так, згідно з діючими законами, відповідальність за мігрантів має нести перша країна ЄС, на території якої вони опинились. Це змусило Італію і Грецію звернутися до європейської спільноти із закликом – узяти на себе частку відповідальності за біженців, які постійно прибували на території цих країн. Д.Туск звинуватив Італію у тому, що вона намагається уникнути відповідальності за ситуацію, що склалася, а механізми колективної солідарності не можуть бути примусовими, тобто інші держави мають добровільно підтримати спільну відповідальність за вирішення міграційних питань. У процесі обговорення кризових питань суперечки розгорнулися не тільки між Угорщиною та Німеччиною, але й Францією, Австрією та Люксембургом. Головна причина полягала у тому, що більшість нелегальних мігрантів та біженців прагнули потрапити саме до Німеччини, але таку кількість людей держава не могла прийняти. Переговори з Туреччиною стали єдиним правильним рішенням, на думку представників ЄС, для того, щоб вийти з міграційної кризи, яка почала загрожувати безпеці європейського регіону [4].

Переговори з Туреччиною супроводжувалися потужними інформаційними кампаніями, які дозволили ефективно впливати через ЗМІ на ті групи населення Сирії, Іраку, Афганістану, Еритреї, Нігерії, Сомалі, Пакистану, Судану, які все ще прагнули потрапити до Європи. Так, під час одного з виступів перед ЗМІ в Греції на шляху до Туреччини для проведення переговорів Д.Туск заявив, що Греція та інші європейські країни більше не будуть грати роль «перевалочних пунктів» [3].

Жорсткість заяв, поширених в ЗМІ, стала ефективним механізмом впливу не тільки на потенційних мігрантів, але й допомогла чітко окреслити позицію Європи у переговорах з Туреччиною, яка мала усвідомити факт, що європейці готові перекрити кордони, якщо іншого виходу не буде, а турецька сторона втратить можливість підписати вигідну для себе угоду з ЄС. Подальші переговори призвели до вироблення спільної для обох сторін позиції – Туреччина погодилась приймати біженців в обмін на грошову компенсацію, а також відновлення переговорів про вступ Туреччини до ЄС та безвізовий режим для турецьких громадян. Результатом ухвалених в рамках ЄС у лютому-березні 2016 р. пакету рішень щодо регулювання міграції та проведених переговорів з Туреччиною, стало суттєве зменшення кількості нелегальних мігрантів та біженців до країн Європи [4]. Чергова міграційна криза 2019-2020 рр. продемонструвала більшу готовність ЄС до рішучих дій в цій сфері, оскільки за останні роки було суттєво зміцнені і захищені зовнішні кордони, а також вироблені механізми стримування хвиль нелегальних мігрантів, наприклад, через Грецію [5].

Важливу роль в цьому відіграли й ЗМІ, які активно впливали на формування громадської думки, створюючи відповідні установки відносно мігрантів та біженців. Так, на початку міграційної кризи переважна більшість ЗМІ формували негативне ставлення до «чужих» і намагалися представити ситуацію лише з боку проблем, що виникають для країн, які приймають мігрантів та біженців. В залежності від того, хто є головним джерелом інформації ЗМІ, які висвітлювали події, пов'язані із міграційною кризою, представники яких політичних сил найбільше цитувалися для аргументації матеріалу у публікаціях та сюжетах, як подавалася інформація про країни, з яких прибула найбільша кількість мігрантів та біженців, які пояснення пропонувалися для опису тих країн, які прагнуть вступити до ЄС та потенційних наслідків реалізації їх євроінтеграційних стратегій для європейської політики, економіки, суспільства і культури, яким чином висвітлювалися рішення ЄС для виходу з міграційної кризи, оцінка самої проблеми та кроків щодо її вирішення могла бути абсолютно полярною [6].

Водночас саме ЗМІ виступили важливим чинником впливу на громадянську позицію та політику країн ЄС, коли під час невдалої спроби нелегально потрапити до Греції відбулася трагедія, що призвела до загибелі багатьох людей, у тому числі дітей. Фото трирічного хлопчика, опубліковане на сторінках провідних європейських видань, сколихнуло громадськість і знову привернуло увагу до проблеми нелегальної міграції та біженців. Але інтерпретація подій суттєво відрізнялась в різних країнах. Наприклад, важливу роль відіграло географічне розташування держав. Так, в Угорщині та Німеччині ЗМІ подавали загострення міграційної кризи переважно крізь призму питання кордонів, намагаючись з'ясувати, чи потрібно їх закрити, чи ні. Натомість у Великій Британії криза висвітлювалася на підставі аналізу ситуації з табором біженців у Кале, що знаходиться у безпосередній близькості до кордонів держави. У таких країнах, як Німеччина та Швеція, питання біженців та мігрантів часто висвітлювалося як довгострокова криза, яка може негативно вплинути на систему соціального захисту, економіку країн та адаптацію цієї категорії мешканців до реалій проживання в європейських державах [7].

Список використаних джерел:

1. L'Europe et les migrants, faits et chiffres – [enligne]. Disponible à: <<https://www.nouvelobs.com/monde/20170319.AFP9626/l-europe-et-les-migrants-faits-et-chiffres.html>> [Accédé 19 Mars];
2. Kigsley, P., 2015. Refugee crisis: apart from Syrians, who is travelling to Europe? *The Guardian*, 10 Sep. – [online]. Available at: <<https://www.theguardian.com/world/2015/sep/10/refugee-crisis-apart-from-syrians-who-else-is-travelling-to-europe>> [Accessed 19 March];
3. Литвинова Я., 2015. *Как ЕС остановил лавину мигрантов, но чуть не распался в процессе.* – [online]. Available at: <<https://www.bbc.com/russian/features-47990252>> [Accessed 19 March];

4. Вимон, П., 2017. *Миграция в Европе: преодоление кризиса солидарности* – [online]. Available at: <<https://carnegie.ru/2017/02/09/ru-pub-67923>> [Accessed 19 March];

5. Ригерт, Б., Позднякова, Н., 2020. ЕС больше не хочет принимать беженцев? Что изменилось за 5 лет. *Deutsche Welle*, 05 Mar. – [online]. Available at: <<https://www.dw.com/ru/ес-больше-не-хочет-принимать-беженцев-что-изменилось-за-5-лет/a-52640387>> [Accessed 19 March];

6. United Nations High Commission for Refugees, 2015. *Press Coverage of the Refugee and Migrant Crisis in the EU: A Content Analysis of Five European Countries* – [online]. Available at: <<https://www.unhcr.org/protection/operations/56bb369c9/press-coverage-refugee-migrant-crisis-eu-content-analysis-five-european.html>> [Accessed 19 March];

7. Heidenreich, T., Lind, F., Eberl, J.-M., Boomgaarden, H.G., 2019. Media Framing Dynamics of the ‘European Refugee Crisis’: A Comparative Topic. Modelling Approach, *Journal of Refugee Studies*, [online] Vol. 32, Special Issue No. 1. Available at: <<https://watermark.silverchair.com/fez025.pdf>> [Accessed 19 March];

Павлюх М. В. Євроінтеграційна тематика польських видань: світоглядна сфера політичної культури поляків

*Павлюх М. В.,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
асистент кафедри Міжнародна інформація
Національний університет «Львівська політехніка»*

**ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА ТЕМАТИКА ПОЛЬСЬКИХ ВИДАНЬ:
СВІТОГЛЯДНА СФЕРА ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПОЛЯКІВ**

Світоглядна сфера політичної культури поляків виражається у двох частинах: прихильники та вороги ЄС. Ця світоглядна сфера політичної культури сформувалася у контексті польської історії та виразилася у євроінтеграційному дискурсі преси. Польська громадська думка про євроінтеграцію притримувалася двох поглядів. Один названий «*євроентузіазмом*», – відображав схвалення вступу Польщі до ЄС, інший – названий «*євроскептицизмом*» – виражав усі мінуси євроінтеграції. Обидва погляди своє втілення знайшли у дискурсі сучасної польської журналістики, поділивши якісні видання на дві групи: *євроскептиків* та *євроентузіастів*.

Євроскептицизм та *євроентузіазм* – два вектори світоглядної сфери політичної культури польської журналістики. Польські якісні видання поділяємо на «*євроскептиків*» та «*євроентузіастів*». До першої групи зараховуємо видання, які гостро та непримиренно критикують Європейський Союз. До другої групи зараховуємо видання, що вважають євроінтеграцію Польщі великим шансом масштабного характеру. Двовекторність публіцистики польських якісних видань – риса євроінтеграційної тематики якісних видань. До євроентузіастів зараховуємо видання «Gazeta Wyborcza» та польське телебачення. До євроскептиків зараховуємо тижневик «Niedziela», «Tygodnik powszechny», «Polityka».

Євроінтеграційна тематика паризького часопису «Kultura» Єжи Гедройца порушувала кілька важливих тем і проблем: євроідентичності та національної ідентичності націй-членів ЄС (консервативна сфера політичної культури польських ЗМІ); зустріч європейських культур; національне зближення (ліберально-демократична сфера політичної культури) і польсько-німецьке примирення. Одночасно, журналісти часопису критикували мінуси євроінтеграції. Європейську єдність публіцисти називають такими виразами: *єдність в різнобарвності, інтернаціональне змішування, нова європейська єдність* [2, с. 5].

Серед головних недоліків *нової європейської єдності* публіцисти називають релігійно-етнічні конфлікти у Середній Європі та на Балканах. Поряд з недоліками євроінтеграції «Kultura» критикує польську концепцію *«повернення Заходу»*. Серед критики публіцистів часопису особливе місце займає ідея *«концентричних кругів»* за обмеженість у зовнішній політиці [3, с. 9]. У публіцистиці журналу «Kultura» присутня прихована думка: причина всіх бід польського народу – в комуністичній свідомості, якої слід позбутися. Головним мінусом польської євроінтеграції у дискурсі видання названий псевдоуспіх Польщі в європейських структурах. Поряд з тим, на шпальтах часопису ЄС названий *«великим історичним шансом, за членство в якому потрібно заплатити певним сектором економіки»* [1, с. 73].

У польській політичній журналістиці існують два поширені образи Європи: *«Європа батьківщин»* та *«Європа регіонів»*. Ці два образи наявні в газетно-журнальній публіцистиці впливових видань. *«Європа батьківщин»* – це образ культурної спільноти європейських народів, які шанують свої традиції, збагачуються і збагачують європейські культури. *«Європа батьківщин»* – метафора, що акцентує увагу на культурологічних, не політичних проблемах польського суспільства. *«Європа регіонів»* – образ, який публіцисти використовують для критики євроінтеграції. *«Європа регіонів»* – символ нерівноправності, національного приниження, непослідовної політики

Європейського Союзу. «Європа батьківщин» – світоглядний образ, який характерний публіцистиці *євроентузіастів*: євроінтеграція можлива тільки в «Європі батьківщин», бо в цій формі нема приниження для національної економіки, культури, політики. *Євроскептики* критикують світоглядний образ «Європи регіонів» як великої небезпеки для польської суверенності.

Література:

1. Волковські М. Польсько-українські відносини як складова архітектури сучасної Європи // Віче. – 2003. – №3 – С.72 – 75.
2. Gawlikowski K. Europejska wspólnota kulturowa a nacjonalizmy // Kultura. – 1990. – № 4. – S.3 – 13.
3. Gawlikowski K. W poszukiwaniu nowego miejsca w świecie // Kultura. – 1990. – № 10. – S.3 – 14.

Радишевська О. Р. Європейська ідентичність Української держави як передумова реформування адміністративного права України

*Радишевська О. Р.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
адміністративного права юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
суддя Касаційного адміністративного суду в складі Верховного Суду*

**ЄВРОПЕЙСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ЯК
ПЕРЕДУМОВА РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА
УКРАЇНИ**

Трансформація України в останні роки позначилася на зміні її зовнішньої і внутрішніх політик практично за всіма параметрами: за рівнем зовнішньої активності, її регіональної (європейської) спрямованості, ідеологічним оформленням, національною ідентичністю, ціннісним виміром права, зокрема адміністративного. Наслідком цих процесів стала зміна усталеної моделі відносин з усіма ключовими європейськими партнерами (ЄС, НАТО, РФ, ОБСЄ), а також розвиток фундаментальних галузей права в умовах європеїзації і глобалізації.

Принагідно зазначимо, що європеїзація часто зображується як постійна «взаємодія між національним і європейським рівнями» [1, с. 2], «як переміщення ініціатив «зверху вниз» і «знизу вгору» [2, с. 57]. Європеїзація є концепцією, що містить набір явищ, які характеризують певний процес за такими пунктами [3, с. 11]: адаптація національної політики до вимог ЄС; просування національних інтересів держав-членів на порядок денний у ЄС; соціалізація еліти; бюрократична реорганізація.

Коментуючи опитування експертів, проведене Фондом «Демократичні ініціативи» і присвячене 30-річчю падіння Берлінського муру, М. Пашков зазначив, що «для України важлива імплементація норм, правил і стандартів ЄС. Нам треба надати перспективу членства. Очевидно, це був би потужний ідеологічний поштовх, це важливо. Але, з іншого боку, європейська інтеграція – це процес нескінченний. Він не закінчується з отриманням членства. Європейську інтеграцію треба постійно підтверджувати і розвивати, постійно зосереджуватись на ній навіть поза межами ЄС» [4].

Зрозуміло, що вступ України до ЄС – це питання перспективи, яке залежить від багатьох чинників. Зокрема і від ефективності внутрішніх правових реформ, і від трансформаційних процесів всередині ЄС. Отже, у найближчій перспективі Україну на євроінтеграційному шляху очікує повсякденна, кропітка робота з імплементації Угоди про асоціацію, що рухає країну на шляху до ЄС [5]. На часі передусім трансформація цінностей українського суспільства. Так, у 2017 році проведено соціологічне опитування в рамках дослідницького проекту «*The World Values Survey*», одна із цілей якого полягала в дослідженні ціннісних орієнтацій громадян. Послугуючись термінологією Р. Інглхарта, українцям, на відміну від інших європейських країн, властиві переважно «цінності виживання» (здоров'я, щаслива сім'я, матеріально забезпечене життя), тимчасом як вищі цінності – «цінності самовираження» – поширені менше [6, с. 201, 228]. Отож на шляху трансформації усієї правової системи України необхідно переосмислити основні цінності українського суспільства, що лежать в її основі.

Дослідники визнають, що для побудови європейської ідентичності Україні доведеться виконати два завдання: створити власну національну ідентичність і побудувати європейську наднаціональну ідентичність. Створюючи національну ідентичність, важливо паралельно вкорінювати в суспільній свідомості українців європейську ментальність. Як наголошує Н. Ладю, «європейська наднаціональна ідентичність повинна створюватися за допомогою тих самих механізмів, що їх використовує ЄС для побудови ідентичності всередині наднаціонального

утворення» [7]. Як бачимо, національна та європейська ідентичності можуть існувати водночас.

Пріоритети європейського співробітництва мають стати національними пріоритетами України на шляху до євроінтеграції. Реалізація політики європейської ідентичності може відбуватися в Україні за такими напрямками: побудова нової ідеології європеїзації у всіх сферах життєдіяльності людини, зокрема приєднання до єдиного європейського політичного і правового простору, європейського інформаційно-комунікаційного простору, зокрема європейської системи бібліотек «*Europeana*», європейського освітнього простору, реалізація європейської наднаціональної культурної політики та приєднання до європейського культурного простору тощо [8].

Серед напрямів зміцнення європейської ідентичності виокремлюють побудову спільних символів, актуалізацію історичної пам'яті, посилення каналів комунікації в публічній сфері, зростання мобільності робочої сили, інтенсифікацію кооперації та взаємодії між суб'єктами науково-культурної та підприємницької діяльності [9]. У цьому процесі адміністративне право є одним з інструментів, який життєво важливо впливає на реформування усієї публічно-правової сфери. Бажаючи стати членом ЄС і виконуючи міжнародні зобов'язання, пов'язані із європейською інтеграцією, вітчизняному адміністративному праву важливо усвідомити неминучість «європейського вибору» через наближення його як галузі права та законодавства, науки і навчальної дисципліни до ідей, поглядів, підходів і моделей поведінки, принципів і стандартів *acquis* ЄС, що і стане ключовою вихідною для розвитку європейської ідентичності Української держави.

Використана література:

1. Risse T., Cowles M., Caporoso J. Europeanization and domestic change: Introduction. *Transforming Europe: Europeanisation and domestic change*. Ithaca: Cornell University Press, 2001. P.198-215.

2. Börzel T. A., Risse T., Conceptualizing the Domestic Impact of Europe. *The Politics of Europeanisation* / Featherstone K. and Claudio R. (eds.). Oxford: Oxford University Press, 2003. P.3-26.

3. Strang B., Winds of Change: the Europeanization of National Foreign Policy. *Maastricht European Studies Papers*. 2007. № 1. 24 p.

4. Пашков М. Євроінтеграція є ключовим для України інструментом у протистоянні з РФ. Вебсайт Центру Разумкова. 2019. 8 листоп. URL: <http://razumkov.org.ua/komentari/yevrointegratsiia-ie-kliuchovym-dlia-ukrainy-instrumentom-u-protystoianni-z-rf> (дата звернення: 20.03.2020).

5. Якименко Ю., Пашков М. Україна на шляху до ЄС: оцінки, думки і сподівання громадян. Вебсайт Центру Разумкова. 2018. 30 жовт. URL: <http://razumkov.org.ua/statti/ukraina-na-shliakhu-do-yes-otsinky-dumky-i-spodivannia-hromadian> (дата звернення: 20.03.2020).

6. Кульчицький С., Міщенко М. Україна на порозі об'єднаної Європи. Київ: Центр Разумкова, 2018. 232 с.

7. Ладо Н. В. Європеїзація – шлях України до Європейського Союзу. Вісник міжнародних відносн: зб. наук. пр. URL: <https://vmv.kyumu.edu.ua/v/10/04.htm> (дата звернення: 20.03.2020).

8. Пелагеша Н. Є. Українська національна ідентичність: шляхи європеїзації. *Стратегічні пріоритети*. 2008. № 3 (8). С. 60–67.

9. Мовчан П. П. Теоретичні підходи щодо формування європейської ідентичності. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=891> (дата звернення: 20.03.2020).

Самбор М.А. Використання положень Рішень Європейського суду з прав людини по захисту права на свободу мирних зібрань у справах щодо третіх держав в українському правовому просторі

*Самбор М.А.,
кандидат юридичних наук, член-кореспондент
Національної академії наук вищої освіти України,
начальник сектора моніторингу
Прилуцького відділу поліції
Головного управління Національної поліції
в Чернігівській області*

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛОЖЕНЬ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ПО ЗАХИСТУ ПРАВА НА СВОБОДУ МИРНИХ ЗІБРАНЬ У СПРАВАХ ЩОДО ТРЕТІХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОВОМУ ПРОСТОРІ

Україна всіляко намагається увійти у європейський простір, відкриваючи кордони Європи, остання демонструє схвалення такого вектору розвитку української державності. Прагнення стати невід'ємною частиною Європейського Союзу, увійшовши до його складу, країна активно перебудовує сформовані за радянських часів соціально-правові підходи до розуміння змісту життя. На вказаному шляху надзвичайно важливим є рецепція міжнародних норм та норм правових систем з розвиненою демократією та принципом верховенства права, використання правового досвіду людства у розбудові національної правової системи, яка буде зданою стати елементом світового правового порядку. Європейський досвід формування розуміння та захисту прав і свобод людини знайшов свій вияв у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Для забезпечення дотримання Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод

(далі – Конвенція) та протоколами до неї створено Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ). У ст. 32 Конвенції зазначається, що юрисдикція ЄСПЛ поширюється на всі питання тлумачення і застосування Конвенції та протоколів до неї. Нормою ст. 46 Конвенції встановлено, що Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами. Впродовж зазначеного, Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» регулює відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконати рішення ЄСПЛ у справах проти України; з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і протоколів неї; з впровадженням в українське судочинство та адміністративну практику європейських стандартів прав людини; зі створенням передумов для зменшення числа заяв до ЄСПЛ проти України. Відповідно до ч. 1 ст. 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» рішення є обов'язковим для виконання Україною відповідно до статті 46 Конвенції.

Отже, впевнено можемо стверджувати про те, що на міжнародному рівні визнано, що рішення ЄСПЛ, які, зокрема, спрямовані на захист права на свободу мирних зібрань, є обов'язковими саме для сторін конкретного процесу, а саме країни, яка є договірною стороною ухвалення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і стосовно органів публічної влади якої, власне, подано відповідний позов до ЄСПЛ. Такий правовий підхід до виконання та використання положень рішень ЄСПЛ демонструє і Україна, беручи на себе зобов'язання виконувати рішення ЄСПЛ проти України.

Разом із цим слід наголосити на тому, що ЄСПЛ, ухвалюючи рішення у конкретних справах, демонструє власну міжнародну судово-правову доктрину, використовуючи посилання на попередні рішення. У цьому контексті не виключенням є рішення ЄСПЛ щодо захисту права на свободу мирних зібрань громадян України. Зазначене підтверджується п.п. 188, 189 Рішення у справі «Карпюк та інші проти

України». Відповідним чином ЄСПЛ демонструє свою послідовність у формулюванні тих чи інших правових позицій, які стосуються не стільки розуміння права на свободу мирних зібрань, скільки правових обмежень цього права, використовуючи у своїх рішеннях посилання на попередні рішення. Прикладом цього є п.п. 37 Рішення у справі «Шмушкович проти України». Переконані, що демонструючи вмотивованість та обґрунтованість своїх рішень на основі сталих правових доктрин, правові позиції ЄСПЛ характеризуються сталістю, чіткістю та зрозумілістю, що дозволяє спиратися на них суду під час ухвалення нових рішень. Поміж цим ЄСПЛ у таких посиланнях, як правило, спирається на правові позиції, пов'язані із абсолютно визначеними підставами застосування обмеження здійснення права на свободу мирних зібрань.

Європейський Суд підкреслив особливу важливість плюралізму, толерантності й широти поглядів. У цьому контексті підкреслюється, що, хоча особисті інтереси повинні за певних обставин бути підпорядковані груповим інтересам, демократія зовсім не означає, що точка зору більшості повинна завжди переважати: має досягатися рівновага, яка гарантує справедливе і правильне ставлення до меншин і уникає будь-якого зловживання домінуючим становищем [1, с. 298]. Засновані на цьому правові ЄСПЛ характеризуються багаторазовістю їх застосування, що є наслідком високої їх правової культури.

Свою практику ЄСПЛ прагне узгоджувати та створювати цілісну систему тлумачення та формування доктрини застосування норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Свідченням цього є те, що наступні рішення ЄСПЛ містять посилання на попередні, тим самим демонструючи з одного боку ретроспективний зв'язок із попередніми рішеннями та підтверджуючи те, що ухвалені у попередній період рішення мали прогресивне викладення квінтесенції прогресивних елементів правової культури, свідомості людства.

Так, Фулей Т.І. переконує, що стаття 17 Закону України № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (з подальшими змінами) передбачає застосування судами Конвенції та практики ЄСПЛ

як джерела права, а стаття 18 цього Закону визначає порядок посилання на Конвенцію та практику Суду. При цьому варто зауважити, що йдеться саме про «практику Суду» у значенні, розкритому у статті 1 цього Закону, тобто практику ЄСПЛ та Європейської комісії з прав людини, а не лише про рішення щодо України [4, с. 6]. На наш погляд, такий доктринальний підхід суперечить фундаментальному положенню ухвалення Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», сформульованому у преамбулі цього Закону, де зазначається, що об'єктом регулювання норм закону є відносини, пов'язані з виконанням рішень ЄСПЛ саме у справах проти України. Таким чином регулювання застосування положень рішень ЄСПЛ щодо третіх держав у національній правовій системі України відсутнє. Однак, відсутність норм позитивного права у регулюванні суспільних відносин із застосування практики ЄСПЛ щодо третіх держав не означає того, що вказану практику слід відкидати та ті прогресивні положення, обґрунтування не слід використовувати.

На наш погляд, використання рішень ЄСПЛ у справах щодо третіх держав у національному законодавстві та правозастосовній практиці можливо виключно крізь призму втілення принципу верховенства права в українському правовому середовищі відповідно до європейських стандартів, коли обґрунтування та мотивування розуміння змісту норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод використовуються з метою формування правових позицій розуміння фундаментальних принципів права і законодавства України, спрямованих на утвердження прав, свобод, інтересів людини і громадянина. Вважаємо, що вітчизняне законодавство потребує вдосконалення у цьому напрямку, що усуне будь-які сумніви у використанні та застосуванні рішень ЄСПЛ щодо третіх держав під час врегулювання суспільних відносин зі здійснення права на свободу мирних зібрань.

Список використаних джерел:

1. Свобода мирных собраний в практике Европейского Суда и Комиссии по правам человека: сб. решений и постановлений / С.С. Дикман, К.И. Терехов; под общ. ред. С.С. Дикмана. М.: РИО «Новая юстиция», 2011. 360 с.
2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення: 18.02.2020).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004/ed19900101. (дата звернення: 18.02.2020).
4. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. К., 2015. 208 с.

Святун О.В. Новітні тенденції розвитку інституту європейської громадянської ініціативи

*Святун О.В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри порівняльного і європейського права,
Інституту міжнародних відносин,
Київського національного університету імені Тараса Шевченка**

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІНІЦІАТИВИ

Громадянські ініціативи - це демократичні механізми, які дозволяють громадянам пропонувати та голосувати за закони та політику. Збираючи певну кількість підписів, громадяни можуть вимагати обов'язкового голосування стосовно запропонованої політики чи законодавства.

Європейська громадянська ініціатива (ЄГІ) була вперше запроваджена Лісабонським договором. А її мета полягає у підсиленні демократії в Європейському Союзі. Завдяки праву на громадянську ініціативу громадяни ЄС отримали можливість звертатися безпосередньо до Європейської Комісії із пропозицією розробити новий правовий акт у тих сферах правовідносин, в яких Євросоюз наділений компетенцією.

Правовою основою права на ЄГІ є стаття 11 (4) Договору про Європейський Союз (ДЄС), відповідно до якої не менше одного мільйона громадян ЄС, які є представниками щонайменше однієї чверті держав-членів, можуть звертатися безпосередньо до Європейської Комісії із пропозицією розробити новий правовий акт у сфері правовідносин, в яких Євросоюз наділений компетенцією. Стаття 24 (1) Договору про функціонування ЄС (ДФЄС) визначає процедуру та порядок реалізації ЄГІ. Там, зокрема зазначено, що Європейський парламент і Рада, діючи

* За підтримки програми Еразмус+ Європейського Союзу в межах проекту Центру досконалості Жана Моне №611625-ERP-1-2019-1-UA-ERPJMO-CoE «Поглиблений розвиток європейських студій в Україні: міждисциплінарний підхід».

згідно зі звичайною законодавчою процедурою, встановлюють положення стосовно процедур і умов, необхідних для представлення громадянської ініціативи, включаючи мінімальну кількість громадян, що виступають з такою ініціативою.

У 2011 р. Рада та Європарламент прийняли *Регламент № 211/2011 від 16 лютого 2011 р. про громадянську ініціативу*. За 8 років дії цього Регламенту Комісія встигла зареєструвати 63 ініціативи, які підтримали 9 млн осіб. Втім лише 4 з них були успішними, 3 з яких спонукали Комісію до додаткових заходів.

Така кількість ініціатив, визнаних Комісією неприйнятними, примусила Комісію розробити новий Регламент, який повинен був спростити процедуру. Ним став *Регламент № 2019/788 від 19 квітня 2019 р.*, який скасував Регламент № 211/2011.

Цей новий документ почав діяти з 1 січня 2020. Процедура складається з наступних етапів:

(1) підготовка ініціативи та створення громадянського комітету: члени цього комітету (щонайменше 7 громадян ЄС, які повинні жити щонайменше у 7 різних країнах ЄС, достатньо дорослих для голосування на виборах до Європейського парламенту), серед них призначаються представник та його заступник, які можуть виступати від імені ініціативи у відносинах з Комісією;

(2) реєстрація ЄГІ на одній із 23 офіційних мов ЄС на веб-сайті Комісії (відповідь Комісія повинна надати протягом двох місяців);

(3) для використання можливості збирання підписів онлайн потрібно отримати сертифікацію відповідної системи (національні органи влади, відповідь протягом 1 місяця);

(4): збір заяв про підтримку (максимум 12 місяців): потрібно отримати мінімальну кількість підписантів щонайменше у семи країнах ЄС на шляху до 1 мільйона;

(5) отримання заяви про підтримку в кожній країні ЄС, завірені національним органом (відповідь протягом 3 місяців);

(6) надсилання ЄГІ до Комісії, яка має провести експертизу на предмет її прийнятності (до 6 місяців).

У справі C-418/18 P *Purpinck та інші проти Комісії* Суд роз'яснив останній із цих кроків - експертизу Комісією та наслідки успішної ЄГІ.

Пан Пупнік та інші шість позивачів є організаторами успішної ЄГІ "One of Us" ("Один з нас"). Вони запропонували Комісії ввести заборону на «фінансування діяльності, яка передбачає знищення людських ембріонів». Однак Комісія вирішила не виконувати жодної із поданих вимог. Тому, організатори звернулися спочатку до Загального суду ЄС щодо скасування рішення Комісії. Останній встановив, що стаття 11 (4) ДЄС, а також Регламент № 211/2011, який частково продовжує застосовуватися до ЄГІ, зареєстрованих до 1 січня 2020 року, дозволяють припустити, що Комісія не зобов'язана реалізовувати успішну ЄГІ, але може на свій розсуд приймати рішення щодо «дії, яку вона має намір здійснити, якщо така є наявною». Суд також зазначив, що оскаржуване Повідомлення Комісії було достатньо аргументованим, оскільки чітко окреслювало причини того, чому Комісія не збирається виконувати жодну з вимог організаторів. Більше того, Суд встановив, що рішення Комісії підлягає обмеженому перегляду через широку дискрецію, якою користується цей інститут. Таким чином, застосований аналіз може лише підтвердити «адекватність мотивів, а також наявність явної помилки оцінки, що спричиняє рішення». Враховуючи основні причини, на які посилається Комісія, Суд не виявив такої явної помилки. Тому він відхилив позов у повному обсязі.

У 2018 р. заявники подали апеляційну скаргу на рішення Загального суду з проханням Суду ЄС скасувати рішення передньої судової установи та анулювати зазначене Повідомлення Комісії. У своєму рішенні від

19.12.2019 р. Суд ЄС відхилив усі п'ять підстав апеляції, визначених заявниками.

Приймаючи рішення у справі *Purpnick*, Суд ЄС розв'язав невирішене питання, що стосується результатів успішної ЄПІ. Незважаючи на те, що організатори ЄПІ могли сподіватися на інший результат, Суд ЄС вважає, що Комісія юридично не зобов'язана виконувати вимоги успішної ЄПІ. Зважаючи на однозначне формулювання статті 11 (4) ДЄС разом з Регламентом № 211/2011 та Регламентом № 2019/788, цього висновку слід було очікувати. Важко зрозуміти, як би Суд міг виносити різні рішення в цьому аспекті, не ігноруючи правові принципи ЄС і не перевищуючи межі своїх повноважень.

Таким чином, новітні тенденції розвитку інституту ЄПІ полягають, в першу чергу, у прийнятті нового акту, що регулюватиме порядок подання ЄПІ до Комісії шляхом спрощення механізмів збору підписів, а, по-друге, рішення Суду ЄС у справі *C-418/18 P Purpnick та інші проти Комісії* поставило крапку у визначенні долі ЄПІ, все ж таки прийнятої Комісією до розгляду, та повноважень Комісії в цьому контексті.

Список використаних джерел:

1. Consolidated Versions of the Treaty on the European Union and of the Treaty on the Functioning of the European Union. // Official Journal of the European Union. – 26 October 2012. – С 326. – 412 р.
2. Regulation (EU) No 211/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 February 2011 on the Citizen's Initiative. // Official Journal of the European Union. – L 65. – 11/03/2011. – P. 1 – 22.
3. Regulation (EU) 2019/788 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the European citizens' initiative (Text with EEA relevance.) // Official Journal of the European Union. – L 130. – 17/05/2019. – P. 55 – 81.

4. Legislative Proposal One of US [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://oneofus.eu/about-us/initiative-explanation/>.

5. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 19 December 2019. Patrick Grégor Puppinck and Others v European Commission [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf;jsessionid=0DC0BFEEFC81CCB522855953F10F0A66A?text=&docid=221805&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4930424>.

Stakheyeva H. Environmental Considerations in the EU Competition Law

**Dr. Hanna Stakheyeva,
Assistant Professor,
International Trade Department,
Bogazici University, Istanbul, Turkey**

ENVIRONMENTAL CONSIDERATIONS IN THE EU COMPETITION LAW

Abstract

While the competition policy is one of the important areas of competence of the EU, the environment protection has also grown into one the EU's most vital areas of law nowadays.²

Measures taken by the companies with the aim of protecting the environment may have anticompetitive effects. It is difficult to follow the environmentally friendly practices/ "environmental agreements" without affecting the degree of competition in the market. This is where the discussion arises – how to achieve the balance between the environmental protection and competition policy areas.

The most common examples where firms may wish to collaborate to make business more environmentally friendly are: agreements to reduce car emissions, agreements to increase the collection of plastic waste, agreements encouraging reduction of plastic/packaging usage, collaboration developing recycling systems, etc. However, firms are aware that "collaboration" may be risky and considered as competition law violation under certain conditions. Hence, they would rather avoid collaborating and not pursue those initiatives, also when it comes to important for the environment and

² The Union's goal to attain a sustainable development and a high level of environmental protection is referred to explicitly in Article 3(3) TEU, Article 11 TFEU and Article 37 of the EU's Charter of Fundamental Rights.

sustainability projects, than face interaction with competition authorities (or even simply consider the potential competition law risks). “As a result, important initiatives that could help combat climate change are stifled or still-born.”³

Article 101(3) of the Treaty on the Functioning of the EU (“TFEU”) provides an exemption to the prohibition of anti-competitive agreements in Article 101(1) TFEU. An agreement that would otherwise be prohibited as anti-competitive, may be declared lawful if it delivers benefits to the affected consumers. It is not clear whether the environmental concerns are relevant in the scope of Article 101(3) TFEU. Some scholars argue that competition law should be separated from other public policy concerns, i.e. environmental policy. The answer depends on the competition theory (Ordoliberalism, the Harvard School, or the Chicago School) and hence the objective of the competition law one chooses to adopt.

This research deals with the analysis of environment agreements and their assessment under Article 101 TFEU. It is argued that environmental factors should be taken into account in (EU) competition law and in the process of assessing the legality of the “environmental agreements”, as the environmental benefits constitute “objective economic benefits” under Article 101(3) of the TFEU. The environmental concerns should be integrated into the competitive assessment of agreements.

This is also so in the light of other legal provisions of the constituent treaties of the EU. For instance, Article 3(3) of the Treaty of the EU sets out the EU’s objectives: “The Union ... shall work for the sustainable development of Europe ... and a high level of protection and improvement of the quality of the environment.” Additionally, TFEU makes it clear in

- Article 7 that “The Union shall ensure consistency between its policies and activities taking all of its objectives into account”;

³ Simon Holmes, CLIMATE CHANGE, SUSTAINABILITY AND COMPETITION LAW, 2019, p.2. // Available at https://www.law.ox.ac.uk/sites/files/oxlaw/simon_holmes.pdf, accessed 2 March 2020
ЖУРНАЛ ЄВРОПЕЙСЬКОГО І ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВА, ВИПУСК 12 (1-2), 2020

- Article 9 that “In defining and implementing its policies and activities, the Union shall take into account ...the “protection of human health”; and
- Article 11 that “Environmental protection requirements must be integrated into the definition and interpretation of the Union policies and activities, in particular with a view to promoting sustainable development.”

Therefore, the environmental or sustainability agreements should be allowed to escape the prohibition on anti-competitive agreements by considering the following: some agreements are unlikely to restrict competition at all and they fall outside Article 101(1) TFEU prohibition; those agreements may be viewed as falling within the ancillary restraints / objectively necessary; they may also fall within Article 101(3) TFEU. In any case, the competition law approach towards such agreements should not be over-protective, some degree of extra flexibility should exist there in order to make sure that vitally important for the environment project are being pursued.

Федорова А.Л. Взаємовплив соціальних стандартів ЄС та Європейської соціальної хартії. Значення для України

*Федорова А.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри порівняльного і європейського права,
Інституту міжнародних відносин,
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ВЗАЄМОВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ЄС ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ. ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Соціальні права були предметом уваги права ЄС фактично з моменту заснування Європейських співтовариств, адже без забезпечення та гарантування соціальних прав людини на території ЄС реалізація свободи вільного переміщення працівників була би неможливою. Сьогодні країни ЄС є державами з найвищими соціальними стандартами та найкращими соціальними гарантіями у світі. Інтегруючись до ЄС Україна має приводити своє національне законодавство у відповідність до права ЄС у багатьох сферах, зокрема, зовнішньої торгівлі, конкуренції, державних закупівель, енергетики, але водночас впроваджувати і законодавчі реформи у сфері праці, зайнятості, соціального забезпечення. Такі зобов'язання впливають для України з Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (УА)⁴.

Зазначена Угода містить розділ 21 «Співробітництво у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей», а також додаток до нього, який включає всі основні директиви ЄС у соціальній сфері та сфері праці з чітко встановленими термінами поступового наближення відповідного національного законодавства до законодавства ЄС.⁵ Втім, Директиви спрямовані на досягнення

⁴ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

⁵ Там само

державами результату; форми та засоби здійснення залишаються на розсуд держав. Маючи застаріле трудове і соціальне законодавство Україні надзвичайно важко вносити зміни та без практичного досвіду, деталізованого тлумачення приводити своє законодавство у відповідність до складних, сформульованих часто у достатньо абстрактній формі норм директив з трудових і соціальних питань. На практиці за роки такої роботи з наближення нашого трудового і соціального законодавства можна виокремити точкові зміни щодо приведення у відповідність українського законодавства з окремими положеннями тієї чи іншої директиви та, водночас, залишення без уваги або ігнорування чи невідповідність іншим нормам. Така фрагментарність приведення українського трудового і соціального законодавства може бути усунена за допомогою соціальних стандартів Ради Європи, сучасну основу яких акумульовано в Європейській соціальній хартії переглянутій (ЄСХ).

ЄСХ було прийнято Радою Європи вперше у 1961 році. З часом, через зміну ставлення до соціальних прав, розвиток соціальних стандартів в ЄС та поступове підвищення уваги до соціальної функції держави взагалі, було ініційовано перегляд і ЄСХ. Переглянута ЄСХ 1996 року увібрала основні соціальні доробки права ЄС того часу у сфері соціальної політики та зайнятості, тобто високі соціальні стандарти ЄС вплинули на перегляд та прийняття переглянутої ЄСХ.

Так, наочним прикладом може бути стаття 25 Європейської соціальної хартії, яка передбачає захист працівників у випадку банкрутства роботодавця за допомогою створення гарантійних фондів або іншим ефективним способом. Обов'язок створити такі фонди було передбачено в ЄС ще Директивою 80/987/ЄЕС.

Сьогодні всі держави-члени ЄС є не тільки державами-членами Ради Європи та учасницями Європейської конвенції з прав людини, але й учасницями Європейської соціальної хартії. Більш того, з 15 держав, які визнали процедуру розгляду колективних скарг, 14 є державами-членами ЄС. Імплементуючи ЄСХ у своє національне законодавство, виконуючи рекомендації та рішення

Європейського комітету соціальних прав держави ЄС мають відповідати тим вимогам, які передбачено ЄСХ. Такий взаємозв'язок між стандартами ЄС та ЄСХ має свідчити про взаємопов'язаність мінімальних соціальних стандартів ЄС та Ради Європи.

Безумовно, не можна говорити про однаковість чи повне співпадіння соціальних стандартів, визначених у ЄСХ та ЄС. Більш того, вважається, що Хартія основних прав ЄС, яка є найсучаснішим документом у сфері захисту прав людини, «...проігнорувала багато здобутків Європейської соціальної хартії»⁶. Водночас, у Преамбулі Договору про Європейський Союз держави ЄС підтверджують свою відданість основоположним соціальним правам, які визначено в Європейській соціальній хартії, підписаній у Туріні 18 жовтня 1961 року.⁷

Таким чином, Україна як член Ради Європи та учасниця ЄСХ, прямуючи до членства в ЄС, має більше уваги приділяти добросовісному виконанню документів Європейського комітету соціальних прав, який надає детальні тлумачення положень ЄСХ та рекомендації державам за результатами вивчення їх доповідей. Виконання наданих рекомендацій Комітету надасть Україні можливість виконати взяті зобов'язання як за ЄСХ, так і за УА у соціальній та трудовій сферах та нарешті наблизити національне законодавство до трудових і соціальних стандартів ЄС.

⁶ Schutter O. The European Social Charter in the context of implementation of the EU Charter of Fundamental Rights. European Union, 2016. URL:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/536488/IPOL_STU\(2016\)536488_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/536488/IPOL_STU(2016)536488_EN.pdf)

⁷ Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. Договір про Європейський союз. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06
ЖУРНАЛ ЄВРОПЕЙСЬКОГО І ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВА, ВИПУСК 12 (1-2), 2020

Форманюк В.В. Правова природа прокуратури ЄС

Форманюк В.В.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
міжнародного та європейського права,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВА ПРИРОДА ПРОКУРАТУРИ ЄС

Розвиток Європейського Союзу впродовж його існування є відповіддю на ті загрози та виклики, що виникали перед європейським суспільством. Втім, розширення Європейського Союзу зробило його менш гнучким у прийнятті рішень. Тому в рамках Амстердамського договору була розроблена нова політика «просунутого співробітництва», яка у подальшому була переглянута в Ніщцькому та Лісабонському договорах. Ця політика дозволяє окремій групі країн співпрацювати з певних питань без участі інших країн Європейського Союзу. Із прийняттям Лісабонського договору в 2007 році, що набув чинності в 2009 році, в ЄС відмовились від повного консенсусу у прийнятті рішень в частині політики. Після початку бойових дій на Балканах в ЄС була запроваджена Спільна зовнішня та безпекова політика, яка надала Європейському Союзу можливість краще координувати свої дії в міжнародній політиці.

Сьогодні перед Європейським Союзом постала низка сучасних проблем, які потребують від нього рішучої та ефективної відповіді:

По-перше, це світова пандемія, яка щоденно забирає сотні життів громадян ЄС та вимагає повністю закрити кордони країн ЄС для всіх іноземців. Першою країною ЄС, що офіційно закрила свої кордони для всіх була Італія. Цей захід застосували й інші країни ЄС;

По-друге, подолання наслідків міжнародної фінансової кризи 2020 року;

По-третє, терористичні загрози, зокрема з боку ІДІЛ та інших терористичних формувань;

По-четверте, криза біженців, а саме неконтрольовані потоки з країн Африки та Близького Сходу, особливо на фоні загострення бойових дій між Туреччиною та Російською Федерацією у Сирії;

По-п'яте, агресивна зовнішня політика Російської Федерації, передусім анексія Криму та окупація Донбасу;

По-шосте, початок виходу Великобританії з ЄС.

Для формування спільного простору внутрішньої безпеки, правопорядку і правосуддя в ЄС нині створено три агентства – Європол і Євроюст та Європейська прокуратура, які допомагають співробітництву держав – членів ЄС у боротьбі проти міжнародної організованої злочинності. Європол і Євроюст вже виконують дуже конкретні завдання в контексті діалогу, взаємної допомоги, а починаючи із 2020 року почне виконувати і Європейська прокуратура.

Зазначимо, що саме в рамках «просунутого співробітництва» держави-члени ЄС погодили ухвалення законодавства, що встановлює деталі функціонування Європейської прокуратури.

Очікується, що запровадження Європейської прокуратури сприятиме розвантаженню інших європейських органів, зокрема Євроюсту та Європолу, які матимуть більше вільних ресурсів для боротьби з тероризмом, торгівлею людьми та іншими злочинами.

Європейська прокуратура у взаємодії з Європолем уповноважена здійснювати розслідування, кримінальне переслідування і передача до суду учасників злочинів, що стосуються фінансових інтересів ЄС, у тому числі корупції, відмивання грошей і шахрайства з європейськими фінансами, а й шахрайства з ПДВ. До її функцій належить обвинувачення по цих справах перед компетентними судами держав – членів ЄС, а також координації.

Разом із цим, Регламентом № 2017/1939 [1] передбачено можливість розширення компетенції Європейської прокуратури на боротьбу з тяжкою

злочинністю у транскордонних масштабах. На нашу думку, зрозуміло, що компетенція Європейської прокуратури в подальшому буде тільки розширюватись, особливо в сфері господарської діяльності ЄС, можливо у сфері інтелектуальної власності та боротьби із кіберзлочинами фінансового характеру.

Досліджуючи правову природу Європейської прокуратури постає ряд проблемних питань, які потребують вирішення й обговорення.

По-перше, цікавим та неоднозначним для розуміння правової природи Європейської прокуратури є питання розмежування дії Регламенту та національного законодавства країн ЄС при здійсненні прокурором своєї діяльності. Дієвим заходом буде вирішення цього питання шляхом прийняття в подальшому нової редакції Регламенту, який будучи інструментом уніфікації законодавства, вирішить ряд суттєвих проблем, що постануть в ході діяльності Європейської прокуратури.

По-друге, відсутність загальноєвропейського кримінального права та кримінально-процесуального права, якому мав би підпорядковуватись прокурор.

По-третє, неготовність окремих держав-членів обмежити свій суверенітет задля «загального блага».

По-четверте, важливою проблемою правової природи Європейської прокуратури є обмеження її територіальної та предметної юрисдикції. Це робить її недостатньо потужною та впливовою, як орган кримінального правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Council Regulation (EU) 2017/1939 of 12 October 2017 implementing enhanced cooperation on the establishment of the European Public Prosecutor's Office ('the EPPO') / *OJ L 283, 31.10.2017, p. 1–71.*

Фролова О.М. Сучасні виклики інформаційної безпеки Європейського Союзу

*Фролова О.М.
кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародної інформації,
Інститут міжнародних відносин
Київського університету імені Тараса Шевченка*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Концепція інформаційної безпеки ЄС веде до пошуку загальних рішень для протидії інформаційним та комунікаційним загрозам, визначає пріоритети інституцій безпеки щодо розробки спільної стратегії міжнародної інформаційної безпеки, протидії кібервійнам, інформаційному тероризму та боротьбі з інформаційною злочинністю.

Договори ЄС трактують “національну безпеку” як питання внутрішньої політики кожної держави-члена, виключаючи її з компетенції організації: “[ЄС] поважає основні функції держави, включаючи забезпечення територіальної цілісності, підтримання правопорядку і забезпечення національної безпеки. Зокрема, національна безпека залишається виключно відповідальністю кожної держави-члена”. Але такий підхід спричинив фрагментацію європейського безпекового простору, що відображається у різних стандартах та вимогах до дотримання безпеки. Тому останні законодавчі ініціативи ЄС спрямовані на об’єднання зусиль інституцій ЄС та держав членів у боротьбі з різними загрозами, зокрема інформаційними. Аналізуючи в історичній перспективі законодавчу базу, що регулює безпеку інформаційного простору ЄС, можна виділити п’ять основних концепцій: мережева та інформаційна безпека, захист персональних даних, захист телекомунікаційних мереж, цифрові підписи та кібербезпека.

Мережева та інформаційна безпека. Поняття безпеки «інформаційних систем» закріплено у рішенні Європейської Ради від 1992 року: «Електронні інформаційні послуги потребують безпечної телекомунікаційної інфраструктури, безпечного обладнання та програмного забезпечення. Тому, необхідно створити загальну стратегію, що враховує всі аспекти безпеки інформаційних систем, уникаючи фрагментарного підходу». Від початку заснування ЄС існувала проблема розробки єдиної політики, що враховувала б національні особливості. У 2001 році Європейською Комісією було представлено документ під назвою «Мережева та інформаційна безпека: європейський політичний підхід». У документі визначено такі основні напрями європейської політики інформаційної безпеки: підвищення обізнаності користувачів щодо можливих загроз під час користування комунікаційними мережами, створення європейської системи попередження та інформування про нові загрози, забезпечення технологічної підтримки, підтримка ринково орієнтованої стандартизації та сертифікації, правове забезпечення, зміцнення безпеки на державному рівні, розвиток міжнародного співробітництва з питань інформаційної безпеки.

У 2004 році було створено Європейську агенцію з питань мережевої та інформаційної безпеки (European Network and Information Security Agency - ENISA). Її діяльність спрямована на зміцнення можливостей європейської спільноти, країн-членів, а також ділових кіл в сфері попередження і реагування на проблеми, пов'язані з інформаційною безпекою. Основними напрямками діяльності Агенції є: надання консультацій та допомоги країнам-членам в сфері інформаційної безпеки; збір та аналіз даних щодо інцидентів в Європі; розробка методів оцінки та управління ризиками для підвищення здатності ЄС реагувати на загрози інформаційній безпеці; підвищення обізнаності та розвиток співробітництва між різними акторами в сфері інформаційної безпеки, зокрема шляхом стимулювання взаємодії між державним і приватним секторами. Варто відзначити, що під поняттям «мережева та інформаційна безпека» розумівся лише захист інформаційної інфраструктури та пристроїв, за допомогою яких

користувачі отримували інформацію, обмінювалися нею. Про можливість використовувати контент, смислове значення повідомлень для злочинних цілей тоді ще не здогадувалися. В середині 1990-х та у 2000-х роках можна було чітко розуміти, де шкідливі та небезпечні повідомлення, а де безпечна інформація. Тоді законодавчі органи вживали заходів для боротьби з нелегальними методами поширення контенту, намагалися захистити канали обміну особистими даними. На сьогодні такі проблеми залишаються актуальними, але з'являються нові, як, наприклад, дезінформація та пропаганда у медіа. Тому, поняття інформаційної безпеки розширилось і тепер включає також безпеку смислового наповнення інформації.

Захист персональних даних. У більшості законодавчих документах ЄС поняття “захисту персональних даних” пов’язано із “безпечною обробкою даних”, що визначено у Директиві про захист даних від 1995 року: “Держави-члени повинні забезпечити здійснення відповідних технічних та організаційних заходів для захисту персональних даних від випадкового або незаконного знищення, випадкової втрати, зміни, несанкціонованого розкриття або доступу, зокрема, коли обробка передбачає передачу даних через мережу, і всі інші незаконні форми обробки”. У зв’язку з тим, що політичні лідери європейських країн відкрито обговорюють питання захисту даних у ЗМІ і на тлі заяв Едварда Сноудена про збір особистої інформації урядами відповідних країн, питання захисту персональних даних стало ще більш політизованим. В результаті, у 2016 році було прийнято Загальний регламент про захист даних (General Data Protection Regulation, GDPR). Він також стосується експорту персональних даних за межі ЄС. GDPR покликаний надати громадянам ЄС контроль за їхніми персональними даними. Цей документ обмежує компанії, які володіють великим масивом даних про користувачів, передавати їх третім сторонам і обробляти без поінформованої згоди осіб. З одного боку, це прогресивний крок, який має гарантувати право кожної людини на приватність. Але з іншої сторони, Загальний регламент поширюється лише на країни ЄС, але такі компанії, як Google і Facebook мають

глобальне поширення і тому можуть обходити ці положення. Після дворічного перехідного періоду регламент почав застосовуватися у 2018. Загальний регламент про захист даних є зобов'язальним документом.

Список використаних джерел:

1. Art. 4[2], Treaty on the Functioning of the European Union, OJ C 326, 26 Oct. 2012.
2. Council Decision 92/242/EEC, OJ L 123/19, 8 May 1992.
3. Communication from the European Commission: "Network and Information Security: Proposal for a European Policy Approach" (COM (2001) 298 (June 6, 2001)
http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/2002/news_library/pdf_files/netsec_en.pdf.
4. The European Network and Information Security Agency (ENISA). - <http://www.enisa.europa.eu/>.
5. Directive 95/46/EC ('Data Protection Directive'), OJ L 281, 23 Nov. 1995.
6. Regulation (EU) 2016/679 - <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>.

Чулінда Л. І. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС як складова процесу інтеграції України до Європейського Союзу

*Чулінда Л. І.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного, адміністративного та
міжнародного права,
Київський інститут інтелектуальної власності і права
НУ «Одеська юридична академія»*

**АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС
ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

Процес інтеграції передбачає зміни в усіх сферах суспільного життя держави, формування нових правил, спільних переконань, визнання цінностей демократії та верховенства права, поступового їх приведення у відповідність до стандартів Європейського Союзу. Демократія, верховенство права, неухильне дотримання прав людини та забезпечення її основоположних свобод є основними цінностями ЄС, а також головними принципами внутрішньої політики України. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування спрямовують свою діяльність на їх утвердження та розвиток.

Підписуючи Угоду про асоціацію України з ЄС [1], наша держава підтвердила курс на євроінтеграцію, входження у європейський політичний, економічний, правовий простір.

У процесі виконання Угоди про асоціацію України з ЄС Україна має виконати Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [2], що включає адаптацію законодавства,

утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього.

Угода про асоціацію відповідно до ч. 1 ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства. Важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та ЄС є зближення існуючого і майбутнього законодавства України із законодавством ЄС. Одним із зобов'язань українських законодавців, є всебічне наближення національного законодавства до нормативно-правових актів ЄС, перелічених у додатках до Угоди про асоціацію та в інших міжнародних договорах між Україною та ЄС і політичних документах. Угода встановлює конкретні строки для узгодження українського законодавства з відповідним законодавством ЄС, які коливаються у межах від 2 до 10 років після набуття Угодою чинності.

При проектуванні нового і внесення змін до чинного законодавства України з урахуванням загальних європейських стандартів, що відображені у чинному законодавстві ЄС та держав-членів ЄС, а також забезпеченні ефективної реалізації оновленого законодавства важливим чинником є аналіз і узагальнення практики юридико-лінгвістичного аналізу текстів нормативно-правових актів, а також міжнародних документів. Видається доцільним, щоб кожний переклад юридичного документа піддавався ретельній експертизі за участю не лише перекладачів, а й юристів з метою запобігання можливим помилкам, оскільки вилучення офіційних текстів з помилками і заміна їх відкоректованими підриває довіру до інститутів права і вимагає додаткових витрат.

З метою впорядкування процедури здійснення перекладів на українську мову актів Європейського Союзу (*acquis ЄС*) Кабінет Міністрів України затвердив Порядок здійснення перекладу на українську мову актів Європейського Союзу *acquis communautaire*. Реалізація Постанови має забезпечити функціонування

чіткого механізму здійснення перекладів на українську мову актів *acquis* ЄС та сприяти виконанню зобов'язань України, передбачених Статтею 114 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 червня 2014 р. щодо забезпечення сумісності чинного законодавства та майбутніх законодавчих актів України із законодавством ЄС [3].

Оскільки звичайне копіювання або інкорпорація норм законодавства ЄС у нормативно-правові акти України не можуть бути ефективними, важливим є забезпечення впровадження та реалізації оновленого законодавства, що є неможливим без врахування усієї системи термінів і термінологічних зворотів та їх визначень, термінологічно-мовного опрацювання текстів нормативно-правових актів, вивчення й дослідження правил юридико-лінгвістичного тлумачення.

Потреба у внутрішній узгодженості законодавства вимагає у процесі створення нового правового акта його аналізу як з погляду уніфікації термінологічно-мовного оформлення, дотримання принципу єдності юридичної термінології, синтаксичних конструкцій, що мають сталий характер і потребують однакового вживання в текстах нормативно-правових актів, так і координації, співвідношення з термінологічно-мовним оформленням інших правових актів, нормами, які є елементами відповідної правової системи, інституту, галузі. З огляду на практику правозастосування здійснення такого аналізу є можливим за допомогою використання правил юридико-лінгвістичного тлумачення із залученням знань не лише теорії та особливостей перекладу, а й знання вимог до юридичної термінології з погляду юридичної техніки та юридико-лінгвістичного тлумачення, спрямованих на забезпечення потреб юриспруденції.

При дослідженні особливостей юридико-лінгвістичного аналізу перекладу текстів законодавства ЄС з метою адаптації законодавства ЄС до законодавства України, слід звернути увагу на узгодження термінологічно-мовного вираження існуючих і нових нормативно-правових актів.

Залишається актуальною необхідність створення переліку термінів у процесі перекладу та підготовки нового акта з визначенням їх точного значення з метою забезпечення точності законодавчих формулювань, усунення багатозначності термінів майбутнього акта. Ще Ю. Зайцев обґрунтовував ефективність існування спеціалізованих комп'ютерних програм, які дають змогу здійснювати накопичення й аналіз термінологічно-мовного матеріалу, автоматизований контроль за додержанням термінологічних нормативів [4]. При створенні таких комп'ютерних систем можна об'єднати і тиражувати знання найбільш авторитетних фахівців, що дозволяє оптимально уніфікувати тлумачення тексту нормативно-правового акта.

Практично необхідним є врахування також тлумачення термінів, яке надає Конституційний Суд України, Верховний Суд України, їх юридико-лінгвістичний аналіз, узагальнення практики тлумачення з метою недопущення помилок у мовному оформленні текстів проектів нормативно-правових актів подібних тим, що вже були предметом розгляду цих суб'єктів тлумачення, введення даної інформації до подібних нормативів юридичних термінів.

Однією з рис високого професійного рівня перекладу текстів нормативно-правових актів є вивчення усіх попередніх актів з певного питання, узгодження з ними термінологічно-мовного вираження нових створюваних правових норм. Юридико-лінгвістичний аналіз актів, які регулювали аналогічні відносини, сприяє правильному вираженню суті нових правових норм у даній галузі, їх своєчасності, вибору адекватного (можливо, іншого, ніж раніше, більш ефективного) мовного засобу.

Перекладачі, які працюють над новим текстом нормативно-правового акта, мають враховувати різні підготовчі матеріали, пояснювальні записки тощо, тексти скасованих нормативних актів і, оперуючи ними, можуть зробити висновок про точність і правильність перекладу тексту нормативно-правового акта ЄС.

Переклад нормативних актів з іншомовних оригіналів вимагає не лише особливо обережного ставлення до передачі змісту документа, а й ретельного добору українських відповідників до іншомовних юридичних термінів. Помилки у перекладі, внаслідок яких змінюється значення, звужується чи розширюється сфера застосування визначень та положень документа, мають наслідком невідповідність перекладеного документа оригіналу, його застосування в юридичній практиці стає сумнівним і може призвести до непередбачуваних наслідків.

Урахування теоретичних та практичних розробок у перекладацькій діяльності текстів нормативно-правових актів, усталеного функціонування одних і тих же термінів у межах однієї галузі права, їх співвіднесеність з термінами, які вжито в тексті Конституції України, сприяє однозначному розумінню і застосуванню юридичних документів. А це шлях до відповідності законодавства України нормам і стандартам законодавства ЄС.

Даний аспект проблеми юридико-лінгвістичного тлумачення у процесі перекладу дозволяє виокремити його та інтерпретаційну діяльність взагалі як один із факторів адаптації законодавства ЄС до законодавства України, що є складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу.

Правова реформа в Україні має враховувати необхідність єдиних підходів до проектування нових текстів нормативно-правових актів, обов'язкового дотримання вимог законодавства Європейського Союзу, підготовки кваліфікованих спеціалістів, створення належних умов для забезпечення процесу інтеграції України до Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Набрання чинності 01.09.2017. Електронний ресурс:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page

2. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». *Відомості Верховної Ради України*. 2004, № 29, ст.367. Електронний ресурс:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>

3. Про порядок здійснення перекладу на українську мову актів Європейського Союзу *acquis communautaire*. Постанова Кабінету Міністрів України № 512 від 31.05.2017.

4. Зайцев Ю. Деякі питання стратегії та методики термінологічних робіт у період кодифікації українського законодавства. *Українське право*. 1996. №1. С.76-87.

Борисов М.Ю. Зона вільної торгівлі Україна-ЄС як рушійна сила європейської інтеграції України

*Борисов М.Ю.
старший викладач кафедри світового господарства і
міжнародних економічних відносин,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*

ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНА-ЄС ЯК РУШІЙНА СИЛА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС створена на підставі Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка була підписана у 2014 році. ПВЗВТ, безпосереднє створення і функціонування якої визначено в IV розділі «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» зазначеної Угоди, почала відлік дій з 1 січня 2016 року, хоча сама Угода набула чинності в повному обсязі лише 1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації країнами Євросоюзу [1].

Необхідно зазначити, що саме торгівельний розділ разом із чисельними додатки до нього складає основну частину Угоди. Оскільки мова йде про приєднання України до існуючого міжнародного інтеграційного об'єднання, тому найбільший обсяг узгоджувальних дій з інтеграції припадає на долю України. В першу чергу, це стосується низки Директив і Регламентів Європейського Парламенту і Ради ЄС, які мають бути імplementовані шляхом наближення законодавства України до відповідного законодавства ЄС до кінця 2020 року згідно Додатку V торгівельного розділу Угоди.

Європейські Директиви і Регламенти, що потребують певних змін в законодавстві і нормативно правових актах України, стосуються зокрема таких питань, як громадське здоров'я (якість продуктів харчування), здоров'я тварин і фітосанітарні заходи, оскільки цим питанням європейське співтовариство

приділяє значно більшу увагу, ніж Україна. Узгодження також потребують технічні стандарти, торгівельні правила, сертифікація товарів, постачання транскордонних послуг, а також питання оподаткування, статистики, захисту навколишнього середовища, захисту прав споживачів та інші, включно з наближенням митного законодавства [2].

Робота української сторони над узгодженням свого законодавства з європейськими нормами права на шляху європейської інтеграції розпочалася ще у 2004 році з прийняття Закону «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [3]. Однак, саме Угода про асоціацію з ЄС, в якій встановлені строки впровадження Україною європейських законодавчих норм, стала справжнім поштовхом для прискорення цієї роботи.

Важливим стимулом для скорішого завершення узгоджувальної роботи є також економічна ситуація, яка склалася на зовнішніх ринках України з 2014 року, коли суттєво, більш ніж втричі, скоротився обсяг зовнішньої торгівлі України з країнами СНД від 22 млрд. долл. США у 2013 році до 7 млрд. долл. у 2018 році, тобто на 15 млрд., тоді як за цей же час обсяг торгівлі з країнами ЄС зріс лише на 4 млрд. долл. [4].

В якості позитивного моменту можна зазначити те, що протягом 2019 року зростання обсягів торгівлі між Україною та Євросоюзом тривало, як і подальша інтеграційна робота з узгодження українського законодавства зі стандартами ЄС, відповідно до Угоди про асоціацію [5].

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію з Європейським Союзом: нові можливості для українського бізнесу, 19.04.2018, Євроінтеграційний портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eu-ua.org/eksport-yes/uhoda-pro-asotsiatsiiu-novi-mozhlyvosti-dlia-biznesu>

2. Угода про асоціацію між Україною та ЄС, Кабінет Міністрів України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>
3. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», Верховна Рада України, 18.03.2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>
4. Динаміка географічної структури зовнішньої торгівлі товарами 1996-2018, Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Зона вільної торгівлі: Торговля з ЄС за 2019-й рік у фактах та цифрах, 03.02.2020, Євроінтеграційний портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eu-ua.org/zona-vilnoi-torhivli>

Веселовський Б.А. Європеїзація правового регулювання послуг загального економічного інтересу в Україні

*Веселовський Б.А.
аспірант кафедри порівняльного і європейського права,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОСЛУГ ЗАГАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ІНТЕРЕСУ В УКРАЇНІ

До укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, українське законодавство не знало такого інституту як державна допомога, а також послуг загального економічного інтересу. До 2014 року, схожі з державною допомогою в розумінні європейського законодавства субсидії чи дотації від держави суб'єктам господарювання виділялись без якихось чітких правил та форм контролю за даною діяльністю. В ретроспективному аналізі, ми можемо згадати спроби Антимонопольного комітету (АМКУ) ввести певні гармонізовані з європейським законодавством правила контролю за державною допомогою, а саме в 2004 році. Нагадаємо, що в 2003-2004 політична кон'юнктура сприяла активному ухваленню нормативно-правових актів щодо адаптації українського законодавства до права ЄС (як приклад, можемо навести Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», яким і було виділено правила конкуренції, як одну із пріоритетних сфер для адаптації). В 2004 році АМКУ розроблює, а Кабінет Міністрів України подає до Верховної Ради України Проект Закону №5469 про державну допомогу. В даному проєкті ніяких згадок про послуги загального економічного інтересу не передбачалось, натомість існувала норма про те, що дія Закону не поширюється на державну допомогу соціального характеру, а також можуть бути встановлені особливі

правила надання державної допомоги з метою забезпечення національної безпеки та суспільних інтересів[1].

Наступна спроба прийняття подібного Проекту Закону вже сталась після парафування тексту Угоди про асоціацію, в якому передбачались зобов'язання України створити національну систему конкуренції за зразком ЄС. В 2013 році, ще до Революції Гідності, до Верховної Ради України був поданий Проект Закону України №2549 про державну допомогу суб'єктам господарювання, де в статті 1 пункт 13 Визначення термінів ми знаходимо легальну дефініцію послуг, що становлять загальний економічний інтерес як послуг, пов'язані із задоволенням особливо важливих загальних потреб громадян, які не можуть надаватися на комерційній основі без державної підтримки[2]. Даний Закон був прийнятий вже 1 липня 2014 року і був підписаний новим Президентом України після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Тому як бачимо знову ухваленню такого важливого Закону передувала відповідна політична активність щодо теми європейської інтеграції, яка знову виходить на перший план.

Окрім даного визначення в Законі, термін «послуг загального економічного інтересу» наявний в Додатку XXIII до Глави 10 «Конкуренція» Угоди про асоціацію і надається його наступна дефініція: цей термін визначає економічну діяльність, яку органи державної влади визначають як таку, що має особливу важливість для громадян, і яка не могла б здійснюватися (або здійснювалася б за інших умов) у разі відсутності державного втручання. Ця діяльність має особливі характеристики у порівнянні з загальним економічним інтересом інших видів економічної діяльності. Як бачимо, термін в Законі України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» був взятий з актуального європейського законодавства, а також Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Єдине, що лише можливо помітити, так це те, що в дефініції, наданій в Угоді про асоціацію сформульована частина більш в умовному стилі «не могла б здійснюватися або здійснювалася б за інших умов», а у профільному Законі України – в категорично негативному – «...які не можуть надаватися на комерційній основі без державної

підтримки». Деякі дослідники, наприклад О.Кулик, зазначає, що це є суттєвим і визначення «послуг, що становлять загальний економічний інтерес», який наданий у профільному Законі України не відповідає праву ЄС[3]. Також до суттєвих проблем, які заважають говорити про остаточну європеїзацію українського законодавства в сфері державної допомоги, зокрема інституту послуг загального економічного інтересу та компенсації, яка надається суб'єктам господарювання, які надають такі послуги, належать: відсутність в Законі України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» імплементації критеріїв, які Суд ЄС виробив для визначення правомірної та обґрунтованої компенсації за надання послуг загального економічного інтересу, так звані критерії Altmark[4], а також надання законодавцем Кабінету Міністрів України визначати перелік послуг загального економічного інтересу, що і було визначено ним Постановою №420 у 2018 році. Тоді як Європейська Комісія свідомо відмовилась від визначення такого переліку, адже неможливо визначати які послуги є послугами загального економічного інтересу через їх особливу природу, а також свободу визначення таких послуг державами-членами ЄС, що було визначено у Протоколі 26 до Договору про функціонування Європейського Союзу[5].

Таким чином, незважаючи на спроби ухвалити профільний Закон України про державну допомогу ще у 2004 році, реальне просування в європеїзації даного інституту, і взагалі його створення як такого за європейським правилами відбулось лише в 2014 році з ухваленням Закону України про державну допомогу суб'єктам господарювання, а активне його впровадження почалось лише в 2017 році. Наразі дослідники та практики в даній сфері виявляють структурні проблеми, зокрема нормативного характеру, які потрібно змінити якнайшвидше для подальшого гармонійного розвитку даного інституту в Україні, а також задля виконання власних зобов'язань за Угодою про асоціацію до 2021 року.

Список використаних джерел:

1. Проєкт Закону України про державну допомогу (№5469 від 30.04.2004) [Електронний ресурс] // Законодавство України. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5469&sk1=5.
2. Закон України про державну допомогу суб'єктам господарювання [Електронний ресурс] // Законодавство України. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18>
3. Кулик О. В. СИСТЕМА ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ: ЯК ЄВРОПЕЙСЬКІ ВИМОГИ МОЖУТЬ ЗРОБИТИ ЇЇ БІЛЬШ ЕФЕКТИВНОЮ [Електронний ресурс] / О. В. Кулик. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Systema-derzhavnoyi-dopomogy-v-Ukrayini_yak-yevropejski-vymogy-mozhut-zrobyty-yiyi-bilsh-efektyvnoyu-1.pdf.
4. Case C-280/00 Altmark Trans GmbH and Regierungspräsidium Magdeburg v Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?isOldUri=true&uri=CELEX:62000CJ0280>
5. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union [Електронний ресурс] // Official Journal C 326, 26/10/2012 P. 0001 - 0390 – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>.

Гринчук М.С. Інформаційний аспект політики США в умовах пандемії

*Гринчук М.С.,
аспірант кафедри міжнародних
медіакомунікацій і комунікативних технологій,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ІНФОРМАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ПОЛІТИКИ США В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Пандемія коронавірусної інфекції Covid-19 змінила життя мільйонів людей по всьому світу. Звичайно, трансформації відбулися й на політичному рівні, адже держави були вимушені адаптуватися до ефективного функціонування за нових умов та залучити наявні ресурси та технології для боротьби з коронавірусом. Спалах даного вірусу був виявлений в кінці грудня 2019 року в китайському місті Ухань, в центральній провінції Хубей. З того моменту захворювання доволі швидко поширилося за межі материкового Китаю. За офіційною інформацією Всесвітньої Організації Здоров'я, станом на 9 квітня 2020 року в світі було виявлено 1,6 мільйони інфікованих та більш ніж 85 тисяч померлих [1]. Сполучені Штати Америки, які наразі продовжують залишатися світовими лідерами за кількістю інфікованих Covid-19, продемонстрували яким чином можна боротися з даною ситуацією на національному рівні, використовуючи при цьому новітні технології. Метою даної роботи є визначення особливостей інформаційного аспекту політики США в умовах пандемії, що допоможе ширше зрозуміти можливості залучення державою новітніх технологій для боротьби з загрозами різного характеру. Перш за все, слід звернути увагу на високий рівень інформування населення щодо самої коронавірусної інфекції та дій уряду. На офіційних сторінках державних структур мітяться окремі розділи, присвячені даному питанню. За сприяння уряду був навіть створений окремий сайт під

назвою [coronavirus.gov](https://www.coronavirus.gov), де кожен може отримати необхідну інформацію стосовно симптомів, ризиків, та знайти відповіді на найбільш часті запитання [2].

У березні 2020 року деякі засоби масової інформації, зокрема The Washington Post писали що уряд Сполучених Штатів Америки проводить переговори з Facebook, Google, та іншими компаніями з приводу боротьби з Covid-19. Зокрема, йшлося про дані місцезнаходження людей, що фіксують їх смартфони. Використовуючи цю інформацію, можна визначити місця великого скупчення людей і відслідкувати, чи дотримуються вони достатньої дистанції один від одного задля уникнення зараження. Також ці дані потенційно можна використовувати для вивчення загальної картини поширення інфекції [3]. Наприкінці березня 2020 року стало відомо про співпрацю представників Білого Дому з компанією Apple та Центром з контролю та профілактики захворювань в США з метою створення програми та веб-сайту під назвою "Covid-19". У додатку користувачам задають питання про симптоми коронавірусу і фактори ризику, та надають відповідні рекомендації. Також в додатку прописані відповіді на найбільш поширені питання щодо Covid-19 [4]. Безперечним є той факт, що багато сфер зазнають змін у зв'язку з останніми подіями. На думку деяких вчених, сфера безпеки потребує певних трансформацій у нових умовах. Як зазначає у виданні Foreign Policy Джозеф Най, владі США може знадобитися нова стратегія національної безпеки, адже Covid-19 продемонстрував недоліки тієї, що була проголошена в 2017 році, та в якій велика увага приділяється суперництву держав. Дж. Най також звернув увагу на те, що кожна країна перш за все відстоює власні інтереси, і важливе питання тут полягає в тому, наскільки широко або вузько вона ці інтереси визначає. Covid-19 також довів наскільки важливо вміти пристосувати стратегію до нових умов. В 2018 році Річард Данцинг зазначив, що новітні технології є глобальними не тільки за рівнем поширення, але і за рівнем наслідків. Зважаючи на це, необхідно створювати узгоджені системи звітності, загальні механізми контролю та управління, та загальні норми і плани дій у надзвичайних ситуаціях [5]. Отже, Сполучені Штати Америки доклали максимальних зусиль

зادля зменшення деструктивних наслідків, спричинених коронавірусною інфекцією Covid-19. Інформаційний аспект відіграє важливу роль у даному питанні, адже використовуючи новітні технології можна досягти більш широкого інформування людей, та надати їм доступ до достовірної та підтвердженої інформації. Також, за певною інформацією ЗМІ, уряд співпрацював з глобальними технологічними компаніями задля підвищення ефективності надання превентивного удару пандемії.

Список використаних джерел:

1. Coronavirus disease. Situation Report [Електронний ресурс] // World Health Organization. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200409-sitrep-80-covid-19.pdf?sfvrsn=1b685d64_4.
2. Coronavirus (COVID-19) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.coronavirus.gov/>.
3. U.S. government, tech industry discussing ways to use smartphone location data to combat coronavirus [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.washingtonpost.com/technology/2020/03/17/white-house-location-data-coronavirus/>.
4. Apple announces COVID-19 website and app in partnership with CDC and the White House [Електронний ресурс] // CNBC. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cnbc.com/2020/03/27/apple-announces-covid-19-screening-app-with-cdc-and-white-house.html>.
5. How the World Will Look After the Coronavirus Pandemic [Електронний ресурс] // Foreign Policy. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://foreignpolicy.com/2020/03/20/world-order-after-coronavirus-pandemic/>.

Жолос Т.О. Ендогенність оптимальних валютних зон - випадок Єврозони

Жолос Т.О.

аспірант кафедри світового господарства і

міжнародних економічних відносин,

Інституту міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЕНДОГЕННІСТЬ ОПТИМАЛЬНИХ ВАЛЮТНИХ ЗОН — ВИПАДОК ЄВРОЗОНИ

Процес вступу до валютного союзу завжди має суперечливі наслідки для нових членів, адже прийняття спільної для всіх його членів валюти тягне за собою не лише переваги, а також і недоліки, а саме — відмова від можливості проводити свою власну монетарну політику на користь делегування її спільному, наднаціональному органу. Тому не випадково, що в ЄС досі триває дискурс з приводу того, наскільки успішним було впровадження євро — єдиної валюти 19 країн-членів Єврозони. Це питання загострюється на тлі європейської боргової кризи, що тривала у періоді 2009-2018 рр., але за оцінками деяких економістів, зокрема одного з провідних фахівців у питаннях європейської валютної інтеграції — Ф. Багуса — може незабаром розгорітися знову [1]. Відповідь на це питання пропонує теоретична та емпірична економічна література, що має спільну назву “теорії оптимальних валютних зон”.

Основу дослідження валютних союзів було закладено Р. Манделлом у 1961 р., коли він вперше описав критерії оптимальної валютної зони. У своїй праці Р. Манделл описав теоретичний випадок асиметричного шоку, при якому зовнішній попит на товари одного регіону країни зростає, а на товари іншого — знижується. У цьому прикладі спільний центральний банк, що адмініструє єдину для всієї країни валюту, не має можливості за допомогою інструментів монетарної політики одночасно стримати інфляцію в регіоні, попит на товари якого зростає, і безробіття в іншому регіоні. Натомість, Р. Манделл вбачав два інших шляхи відновлення

рівноваги: міграція робочої сили з регіону, попит на товари якого знижується, до регіону, попит на товари якого зростає, або впровадження обидвома регіонами власних валют з плаваючими валютними курсами; у другому випадку рівновага відновлюється за рахунок змін відносних цін товарів обидвох регіонів.

Таким чином, Р. Манделл визначав оптимальну валютну зону як регіон з високим ступенем внутрішньорегіональної і низьким ступенем зовнішньорегіональної рухомості робочої сили. При цьому він стверджував, що впровадження власних валют для кожного такого регіону не є практичним: із зростанням кількості валют витрати на міжнародну торгівлю також зростають, а функції кожної з валют як засобу обміну та обліку послаблюються. Отже, починаючи ще з ідей Р. Манделла, аналіз валютних союзів зосереджується на зіставленні вигадів та втрат від впровадження єдиної валюти [2].

Подальшого розвитку теорія оптимальних валютних зон отримала в працях Р. МакКіккона, П. Кенена, Д. Тавласа і Т. Баюмі та Б. Ейхенгріна і була доповнена критеріями інтенсивності двосторонньої торгівлі, схожості ділових циклів та наявності систем фіскальних трансфертів між членами потенційної оптимальної валютної зони. Саме схожість ділових циклів, зведена до їх синхронності, отримала найбільшу увагу у подальших працях про оптимальні валютні зони з огляду на те, що вона є передумовою здатності наднаціонального монетарного органу проводити єдину і ефективну для всіх країн валютного союзу антициклічну політику.

Вагомий внесок у теорію оптимальних валютних зон зробили Д. Франкел і Е. Роуз у 1997 р, запропонувавши гіпотезу про ендогенність оптимальних валютних зон. У своїй праці вони дослідили залежність між інтенсивністю двосторонньої торгівлі та синхронністю ділових циклів для 21 промислово-розвинених країн за період 1959-1993 рр. Вони зробили висновок, що, історично, поглиблення торговельної інтеграції призводило до зростання синхронізації ділових циклів її учасників. Виходячи з цього Д. Франкел і Е. Роуз сформулювали гіпотезу про ендогенність оптимальних валютних зон: навіть якщо країни-кандидати до

створення валютного союзу не задовольняють критеріїв оптимальності, економічні наслідки створення валютного союзу можуть, тим не менше, сприяти наближенню ними до задоволення цих критеріїв. Отже, на думку Д. Франкела і Е. Роуза, задоволення країнами критеріїв оптимальної валютної зони є не передумовою створення валютного союзу, а, радше, його наслідком [3].

На підтвердження своєї гіпотези у 1999 р. Е. Роуз, дослідивши двосторонню торгівлю між 186 країнами за період 1970-1990 рр., емпірично довів існування позитивного і статистично-значущого ефекту для торгівлі від використання єдиної валюти. В конкретних цифрах, Роуз отримав оцінку, що двосторонні потоки торгівлі між країнами, що користуються єдиною валютою, більш ніж у тричі переважають аналогічні потоки між країнами, що не користуються єдиною валютою, за інших рівних умов [4]. Хоча такий значний розмір оціненого ефекту викликав скептицизм з боку інших фахівців, і методологія Е. Роуза була піддана критиці, аналіз впливу єдиної валюти на торгівлю, так званий “ефект Роуза”, став популярним напрямком в економетричній літературі. Станом на 2018 р. було опубліковано 57 статей, в яких досліджувався ефект Роуза для Єврозони; більшість з них підтвердили існування позитивного ефекту євро для торгівлі [5]. Отже, беручи до уваги висновки Д. Франкела і Е. Роуза про існування позитивного зв'язку між торговельною інтеграцією та синхронізацією ділових циклів, гіпотеза про ендогенність оптимальних валютних зон знайшла значної підтримки в емпіричних дослідженнях [6].

У зазначених вище дослідженнях ефект поглиблення торгівлі для зростання синхронізації ділових циклів та ефект Роуза розглядалися на високо агрегованому рівні, що є корисним для виявлення загальних тенденцій. Проте досвід окремих країн не завжди слідує загальним тенденціям. Отже, коли мова йде про настільки політично та економічно-значущу подію як вступ до валютного союзу, доречним є дослідження цього процесу на рівні окремих країн.

Спробу виявити ефект вступу до Єврозони для синхронізації ділових циклів окремих її членів зробили Н. Кемпос, Я. Фідрмук і І. Корхонен у 2017 р.

Здійснивши мета-аналіз 63 статей опублікованих за період 1993-2016 рр., в яких аналізується синхронізація ділових циклів у ЄС, автори дослідження дійшли висновку, що існують значні відмінності у динаміці коефіцієнтів кореляції ділових циклів різних членів Єврозони. З однієї сторони, ділові цикли країн “ядра” Єврозони (що, за визначенням авторів дослідження, складається з Австрії, Бельгії, Нідерландів, Німеччини, Фінляндії і Франції) стали більш синхронізованими як між собою, так і з циклами інших країн ЄС у період після прийняття євро у 1999 р. Виняток з цього процесу склала Німеччина, але ступінь синхронізації її ділового циклу з циклами інших країн ЄС був високим навіть до 1999 р. З іншої сторони, деякі країни східної та південно-східної Європи — зокрема Греція — залишилися аутсайдерами у цьому процесі, і ступінь синхронізації їх ділових циклів з циклами інших країн Єврозони та ЄС залишився низьким [7].

Проте треба зауважити, що такі оцінки необхідно розглядати в контексті того, що:

- по-перше, Н. Кемпос, Я. Фідрмук і І. Корхонен розглядали синхронізацію ділових циклів окремих країн ЄС не лише з країнами Єврозони, а з країнами ЄС в цілому;
- по-друге, в їх дослідженні не було враховано того важливого на нашу думку факту, що різні країни Єврозони набували членства до неї в різні роки.

Висновки Н. Кемпоса, Я. Фідрмука і І. Корхонена дещо контрастують з результатами досліджень, що отримали Т. Баюмі та Б. Ейхенгріна у 1997 р. на основі розробленого ними індексу оптимальної валютної зони. Метою цього індексу було надання кількісної оцінки готовності різних країн ЄС до прийняття єдиної валюти. За даними 1987-1995 рр. виявилось, що Фінляндія і Франція не були готовими до запровадження євро. З іншої сторони, Грецію автори індексу віднесли до групи перспективних кандидатів для прийняття євро [8]. Проте на практиці, як продемонстрували у своєму дослідженні Н. Кемпос, Я. Фідрмук і І. Корхонен, склалася протилежна ситуація: Фінляндія і Франція у період після прийняття євро змогли досягти високого рівня синхронізації своїх ділових циклів

як з іншими країнами Євросони, так і з рештою країн ЄС. Діловий цикл Греції залишився, навпаки, малосинхронізованим з країнами Євросони та решти ЄС. У випадку інших країн, наприклад Австрії, Бельгії та Нідерландів, виявилось, що вони були як ідеальними кандидатами для прийняття євро за індексом оптимальної валютної зони, так і на практиці їх ділові цикли стали більш синхронізованими між собою та з циклами інших країн ЄС у період після прийняття євро.

У підсумку, ефекти впровадження єдиної валюти не є однозначними. З однієї сторони, Д. Франкел і Е. Роуз на основі емпіричних даних доводять, що оптимальні валютні зони є потенційно ендогенним явищем; тобто, задоволення їх потенційними кандидатами критеріїв оптимальної валютної зони, головним чином — синхронності ділових циклів, є не передумовою створення союзу, а радше його наслідком.

З іншої сторони, як продемонстрували Н. Кемпос, Я. Фідрмук і І. Корхонен, зокрема на прикладі Греції, зростання синхронності ділових циклів не завжди слідує за прийняттям спільної валюти, і, отже, той факт, що оптимальні валютні зони є потенційно ендогенним явищем, не обов'язкового означає, що ця ендогенність буде спостерігатися у всіх випадках.

З огляду на це, впровадження єдиної валюти є наочним прикладом відомої у економічній літературі тези Р. Лукаса, що не можна спрогнозувати наслідки структурних зрушень в економічній політиці спираючись на історичні дані [9].

Отже, враховуючи ці дві суперечливі точки зору, можна зробити висновок, що вступ країни до валютного союзу не тягне за собою автоматичного задоволення нею критеріїв оптимальності, а, скоріше, лише створює сприятливі умови для їх задоволення. Саме з'ясування того, в яких випадках єдина валюта дійсно сприяє синхронізації ділових циклів і таким чином задоволенню критеріїв оптимальності, а в яких — ні, повинно скласти предмет подальших досліджень.

Особливо актуальним це є для України, яка, підписавши Угоду про асоціацію з ЄС у 2014 р., формально розпочала процес інтеграції до ЄС. Так як Україна, як і

інші нові члени ЄС, матиме зобов'язання приєднатися до Єврозони і прийняти євро, дослідження поточного рівня відповідності України критеріям оптимальності та можливостей подальшого наближення до їх ідеальних значень завдяки більш глибокій інтеграції набуває першочергового значення.

Список використаних джерел:

1. Криза і паніка: експерт попередив про крах євро. Главред, 1 березня 2020 р. - URL: <https://glavred.info/ua/economics/10153712-krizis-i-panika-ekspert-predupredil-o-krahe-evro.html>
2. Mundell R.A. A theory of optimum currency areas / R.A. Mundell // The American Economic Review. - 1961. - Vol. 51, No. 4. - pp. 657-665. - URL: <https://www.jstor.org/stable/1812792>
3. Frankel J.A. The endogeneity of the optimum currency area criteria / J.A. Frankel, A.K. Rose // The Economic Journal. - 1998. – Vol. 108, Issue 449. – pp. 1009–1025. - URL: <https://academic.oup.com/ej/article-abstract/108/449/1009/5128584?redirectedFrom=fulltext>
4. Rose A. One money, one market: Estimating the effect of common currencies on trade / A. Rose // NBER Working Papers, National Bureau of Economic Research, Inc. – 1999. - No 7432. - URL: <https://econpapers.repec.org/paper/nbrnberwo/7432.htm>
5. Polák P. The euro's trade effect: a meta-analysis / P. Polák // Journal of Economic Surveys. - 2019. - Vol. 33, No. 1. - pp. 101-124. - URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/joes.12264>
6. Rose A.K. Is EMU becoming an optimum currency area? The evidence on trade and business cycle synchronization / A.K. Rose // 2008. - URL: https://www.researchgate.net/publication/255612082_Is_EMU_Becoming_an_Optimum_Currency_Area_The_Evidence_on_Trade_and_Business_Cycle_Synchronization
7. Campos N.F. Business cycle synchronisation in a currency union : Taking stock of the evidence / N.F. Campos, F. Jarko, K. Iikka // Research Discussion Papers, Bank

of Finland. - 2017. - 28/2017. - URL:
https://ideas.repec.org/p/bof/bofrdp/2017_028.html

8. Bayoumi T. Ever closer to heaven? An optimum-currency-area index for European countries / T. Bayoumi, B. Eichengreen // European Economic Review. – 1997. – Vol. 41, Issues 3–5. - pp. 761-770. - URL:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0014292197000354>

9. Lucas R. Econometric policy evaluation: a critique / R. Lucas // Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy. - 1976. - Vol. 1, No. 1. - pp. 19-46. - URL:
https://econpapers.repec.org/article/eeecrcspp/v_3a1_3ay_3a1976_3ai_3a_3ap_3a19-46.htm

Копійка М.В. Регуляторна політика ЄС у сфері кібербезпеки

*Копійка М.В.
аспірантка кафедри міжнародних медіакомунікацій
і комунікативних технологій,
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА ЄС У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Регуляторна політика ЄС у сфері кібербезпеки пов'язується з швидкоплинним розвитком цифрових технологій, вдосконаленням кіберозброєнь у протиборстві міжнародних акторів. Ініціативи щодо вирішення проблеми кібербезпеки Європи потребують вироблення сучасних нормативних стандартів до вирішення проблем кіберзагроз і сприймаються наднаціональними інститутами ЄС стратегія впровадження інновацій у систему цифрової безпеки регіону. Кібербезпека розглядається також як політика посилення захищеності інформаційної інфраструктури та баз даних, а також як чинник державно-приватного партнерства і співробітництва на регіональному рівні. Стратегія Європейської комісії щодо формування цифрового майбутнього Європи (2020 р.) включає три пріоритетні напрямки, які стосуються розвитку інноваційних технологій, відкритого і демократичного суспільства, модернізації економіки, збереження довкілля і запровадження зеленої енергетики. Передбачається також інвестування в цифрові компетенції для всіх європейців, захист громадян від кіберзагроз, серед яких хакерство, вірусні програми, незаконний доступ до персональних даних), розвиток штучного інтелекту з урахуванням забезпечення основних прав і свобод, впровадження швидкісної широкопasmової мережі 5 G по всьому ЄС, створення європейського комп'ютерного потенціалу для розробки інноваційних рішень для різних сфер життєдіяльності, ухвалення закону про цифрові послуги для посилення відповідальності за онлайн-платформи та

конкретизації правил щодо онлайн-сервісів, щоб забезпечити конкуренцію в Європі на справедливих умовах, просування європейських цифрових стандартів на міжнародному рівні [1].

Представляючи Стратегію формування цифрового майбутнього Європи, Президент Європейської Комісії У. фон дер Ляен зазначила, що документ охоплює «...все, від кібербезпеки до критичної інфраструктури, цифрової освіти до навичок, демократії до мас-медіа». Практично йдеться про відкриту, справедливу, різноманітну, демократичну та впевнену Європу у цифрову добу, коли всі європейські спільноти «матимуть справедливий шанс отримати переваги від цифровізації [2].

З огляду на Стратегію цифрового майбутнього Європи особливого пріоритету надається забезпеченню кібербезпеки як політики посилення захищеності інформаційної інфраструктури та баз даних, а також державно-приватному партнерству і співробітництву на міждержавному рівні. Варто зазначити, що ЄК ЄС свого часу (2016 р.) підписала угоду та план дій в галузі кібербезпеки для інтенсифікації зусиль, спрямованих на боротьбу з кіберзагрозами у форматі державно-приватного партнерства. Крім того, було ухвалено документи щодо зміцнення кібербезпеки, створення відповідної правової основи і встановлення інституційних та організаційних механізмів забезпечення інформаційної та кібербезпеки, які орієнтовані на захист фундаментальних прав і свобод фізичних осіб, особливо прав на недоторканність приватного життя, на визначення прав і обов'язків у зв'язку зі збереженням, обробкою і використанням, у тому числі передачею і розкриттям, таких даних, а також на встановлення відповідальності за порушення зобов'язань. Було також відзначено провідну роль ЄС в розробці стандартів, що забезпечують ефективність стратегії кібербезпеки, і співпраці та ефективної координації в цій сфері [3].

Першим законодавчим актом про кібербезпеку ЄС вважається Директива про безпеку мережевих та інформаційних систем (Директива NIS, 2016 р.) і Загальний регламент про захист даних (2018 р.), який був спрямований на захист осіб щодо обробки їх персональних даних, а також на гарантування вільного переміщення таких даних у межах ЄС. У коментарях зазначалося, що навмисні інциденти, які спричиняють шкоду ІТ-сервісам та критичній інфраструктурі, становлять серйозну загрозу для функціонування ЄС. Існуючі на той час контрзаходи з погляду інструментів та процедур безпеки потребували подальшого вдосконалення і зумовили необхідність комплексного підходу на рівні наднаціональних інститутів щодо безпеки мережевих та інформаційних систем. незаперечною. Фактично Директива NIS розглядалася як документ для створення регуляторних рамок кібербезпеки, який необхідно буде доповнювати багатьма іншими ініціативами, враховуючи новітні тенденції розвитку стандартів кібербезпеки. Рамки кіберзахисту для спільної дипломатичної відповіді ЄС на кіберзагрози визначали заходи, передбачені стратегією спільної зовнішньої та безпекової політики, зокрема обмежувальні заходи, що можуть бути використані для посилення реакції ЄС на діяльність, яка шкодить її політичні, безпекові та економічні інтереси [4].

Після набрання чинності Директиви про НІС європейські наднаціональні інституції продовжували законодавчі зусилля щодо регулювання безпеки мереж та інформаційних систем, щоб представити європейським законодавцям комплексний пакет заходів щодо посилення кібербезпеки в ЄС. Зміни, які вносить новий регламент ЄС щодо кібербезпеки, є подвійними: з одного боку, пропонується всебічна реформа ENISA, з другого, - створення загальноєвропейської системи сертифікації. У першій частині Закону про кібербезпеку, який набув чинності в червні 2019 р., визначено роль та мандат Європейського агентства з мережевої та інформаційної безпеки (ENISA), яке створювалося для ефективного захисту інформаційного суверенітету та інформаційної інфраструктури Європи, поглиблення відносин між ЄС та

політичними акторами, представниками інформаційної індустрії та приватного сектору, а в другій частині йдеться про систему сертифікації кібербезпеки для цифрових продуктів, послуг та процесів.

Ключовий момент Закону про кібербезпеку стосується посилення ролі та мандату ENISA, гарантуючи йому постійний мандат для конкретної підтримки держав-членів, європейських установ та бізнесу в ключових секторах, включаючи імплементацію Директиви про NIS. ENISA також матиме провідну роль в управлінні та підтримці загальноєвропейської системи сертифікації безпеки ІКТ щодо цифрових продуктів та послуг, запровадженої Законом про кібербезпеку, що забезпечить загальну основу з набором правил, які регулюватимуть європейські схеми сертифікації ІКТ для конкретних категорій товарів і послуг, які будуть дійсно визнані у всіх державах-членах ЄС. ENISA також буде залучена до Плану кібербезпеки ЄС, щоб координувати реагування на масштабні транскордонні інциденти та кризи у сфері кібербезпеки на рівні ЄС, що мають значні наслідки на політичному рівні ЄС або для двох і більше держав-членів. Другий проект Комісії розширює початковий мандат ENISA шляхом створення рамкових схем кібербезпеки для продуктів і послуг ІКТ та процесів, що охоплюють більш широку сферу застосування, а також встановлення загальних правил, що регулюватимуть європейські схеми сертифікації кібербезпеки [5].

Відтак ініціативи щодо вирішення проблем кібербезпеки Європейського Союзу полягають у виробленні спільних підходів до протидії кіберзагрозам і розглядаються як чинники посилення оборонного потенціалу і реформування програми європейської колективної безпеки. Водночас європейські фахівці прогнозують радикальні зміни регуляторної політики щодо кібербезпеки внаслідок формування єдиної цифрової системи ЄС, що потребує адекватних правових рішень.

Література:

1. Shaping Europe's digital future. URL.: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/shaping-europe-digital-future_en2/
2. Press remarks by President von der Leyen on the Commission's new strategy: Shaping Europe's Digital Future. URL.: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_20_294
3. Cybersecurity Regulation in the European Union: The Digital, the Critical and Fundamental Rights. URL.: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-29053-5_5
4. The new EU cybersecurity framework: The NIS Directive, ENISA's role and the General Data Protection Regulation. URL.: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0267364919300512EU>
5. Cybersecurity Act. URL.: <https://www.cyberwatching.eu/policy-landscape/cybersecurity/eu-cybersecurity-act>

Кравченко Д.С. Переговорний дискурс ЄС і Великої Британії у контексті Брекситу

*Кравченко Д.С.,
Аудит-менеджер
HOL-group*

ПЕРЕГОВОРНИЙ ДИСКУРС ЄС І ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У КОНТЕКСТІ БРЕКСИТУ

Політичні, економічні, безпекові та міграційні проблеми діяльності Європейського Союзу свого часу спричинили певні суперечності між ЄС і Сполученим Королівством з питань організації інтеграційних процесів в ЄС та доцільності зміни формату і концепту функціонування об'єднання. Велика Британія, яка відігравала ключову роль в ухваленні різних колективних рішень в рамках ЄС, прагнула трансформувати принципи участі країни в євроінтеграційному співтоваристві і переглянути договори, якими регулювалося членство Великої Британії в ЄС, підкреслюючи, що правила взаємовідносин мають змінитися. На тлі викликів перед ЄС протягом останніх кількох років колишній прем'єр-міністр Великої Британії Д.Кемерон оголосив про проведення переговорів та публічного референдуму щодо умов продовження членства Великої Британії в ЄС. Кілька чинників (за Брексит на референдумі проголосувало 51,9% проти 48,1% виборців Британії) значно вплинули на цей результат, зокрема економічне невдоволення, особливо серед виборців старшого та середнього рівня до нижчого доходу, побоювання щодо глобалізації та високого рівня імміграції, а також євроскептичні настрої [1].

Відтак вихід Сполученого Королівства з ЄС згідно з наслідками референдуму зумовив застосування ст. 50 Договору про Європейський Союз, яка визначає процедури виходу держави-члена з ЄС шляхом двохрічного періоду для завершення переговорів про відкликання Угоди. У грудні 2017 р. ЄС та Велика Британія досягли принципової домовленості, яка охоплювала основні аспекти

трьох пріоритетних питань Брексіту - права громадян Великої Британії та ЄС, фінансове регулювання й кордон між Республікою Ірландія та Північною Ірландією. У середині листопада 2018 р. переговорники Великої Британії та ЄС оголосили, що уклали проект угоди про відкликання членства Сполученого Королівства в ЄС та проект політичної декларації про майбутні відносини між Британією та ЄС. Проект угоди включав перехідний період, коли Британія, не будучи членом ЄС, має продовжувати застосовувати правила інтеграційного об'єднання, поки триватимуть переговори щодо конкретики майбутніх відносин між Великою Британією і ЄС. Варто зазначити, що єдність позицій 27 країн-членів ЄС щодо переговорів про Брексіт, а також призначення М.Барньє як головного переговорника, надало ЄС вирішальну перевагу у переговорному процесі. Фактично Європейський Союз зміг успішно реалізувати політичний контекст забезпечення єдності членів співтовариства, який став вирішальним під час дискусій [2].

Відповідно до Угоди про відкликання, Британія після 47 років членства в ЄС вийшла з організації 31 січня 2020 р., і наразі офіційно вважається третьою країною для ЄС, яка не бере участі у прийнятті рішень інтеграційного об'єднання. Угода про відкликання, що набула чинності 1 лютого 2020 р. складається з двох основних документів, а саме з Угоди про відкликання та Політичної декларації, що встановлює рамки для майбутніх відносин між Європейським Союзом та Сполученим Королівством. Зокрема, у Політичній декларації йдеться про те, що ЄС і Велика Британія налаштовані і далі співпрацювати для забезпечення міжнародного порядку, що ґрунтується на принципах верховенства права, сприяння демократії, високих стандартів вільної і добросовісної торгівлі та захисту прав споживачів і навколишнього середовища, а також у сфері протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам. Майбутні відносини, зазначається у документі, будуватимуться на балансі прав та обов'язків, щоб забезпечити самостійність прийняття рішень в ЄС, відповідати принципам об'єднання, зокрема щодо цілісності Єдиного ринку та Митного союзу та неподільності чотирьох свобод

(пересування товарів, капіталу, людей і послуг). У Декларації підкреслюється, що членство Сполученого Королівства в ЄС сприяло високому рівню інтеграції між економікою ЄС та Британії, і Сторони погодилися, що до майбутніх відносин слід підходити з великими амбіціями щодо його масштабів та глибини, які можуть розвиватися з часом [3].

Що стосується перехідного періоду, який розпочався 1 лютого 2020 р. і завершиться 31 грудня 2020 р., то переговорний дискурс підтверджує, що Сполучене Королівство більш не є державою-членом Європейського Союзу або Європейського співтовариства з атомної енергії. Як третя країна, Британія не братиме участі в процесах прийняття рішень в ЄС і не буде представлена в інститутах ЄС, агентствах, офісах або інших органах ЄС. Водночас, за погодженням з Великою Британією, всі закони ЄС у всіх сферах європейської політики, як і раніше, є чинними для Сполученого Королівства, за винятком положень договорів і актів, які не мали обов'язкової сили. Зокрема, Британія до набуття чинності Угоди про відкликання залишиться в Митному союзі ЄС і на Єдиному ринку з усіма чотирма свободами і всіма політиками ЄС.

Сполучене Королівство продовжуватиме брати участь в програмах ЄС та робити внесок до бюджету Союзу упродовж 2014-2020 рр. Протягом перехідного періоду Суд ЄС матиме юрисдикцію над Сполученим Королівством, а Велика Британія також застосовуватиме політику ЄС в галузі юстиції та внутрішніх справ. Спільна зовнішня безпекова політика ЄС буде застосовуватися до Сполученого Королівства і в перехідний період, а Британія повинна впровадити режими санкцій ЄС і підтримувати заяви і позицію ЄС в третіх країнах і в міжнародних організаціях. Разом з тим Сполучене Королівство може готуватися до укладення нових власних міжнародних угод.

Крім того, ЄС офіційно повідомив своїх міжнародних партнерів про вихід Великої Британії з об'єднання і про перехідні заходи, передбачені в Угоді про вихід, в тому числі щодо міжнародних угод ЄС, за допомогою вербальної ноти,

яка також була схвалена Сполученим Королівством. Якщо перехідний період буде продовжено, всі зазначені умови продовжуватимуть застосовуватися, проте Велика Британія не братиме участі в якості держави-члена в наступній фінансовій рамковій програмі 2021-2027 рр. або в довгостроковому бюджеті ЄС з 2021 р. Однак під час перехідного періоду Сполучене Королівство має вкласти фінансовий внесок в бюджет ЄС, оскільки країна і надалі повною мірою буде брати участь в Єдиному ринку з усіма його перевагами [4].

Про перспективи майбутніх відносин між ЄС і Великою Британією йшлося також у виступі президента ЄС У. фон дер Ляєн в Лондонській школі економіки. Наразі подальші переговори, підкреслила нова очільниця ЄС, стосуватимуться нового всебічного партнерства з Великою Британією, а переговорна ситуація охоплюватиме напрямки підтримки миру та безпеки в Європі, протидію транскордонним загрозам, починаючи від тероризму від кібербезпеки до контррозвідки. Водночас, за У. фон дер Ляєн, Європейський Союз продовжуватиме прокладати свій власний шлях у сучасному світі, оскільки одним із наслідків голосування за Brexit стало зміцнення єдності та віри в Європу як проект загального блага. «Я сподіваюся, наголосила У. фон дер Ляєн, що, будучи конструктивними та амбітними у майбутніх переговорах, ми зможемо разом рухатися вперед. Попереду будуть жорсткі переговори, і кожна сторона зробить те, що найкраще для них. Але можу запевнити, що у Великої Британії завжди буде надійний друг і партнер в Європейському Союзі, бо це історія старих друзів та нових початків» [5].

Література:

1. Amaro S. 'Serious' differences between the UK and the EU in post-Brexit talks, top official says. URL.: <https://www.cnbc.com/2020/03/05/brexit-serious-differences-between-the-uk-and-the-eu-barnier-says.html>

2.The EU-UK Withdrawal Agreement. Learn about the results of past negotiations: the Withdrawal Agreement with its chapters on Citizens' Rights and the Protocol on Ireland/Northern Ireland. URL.:https://ec.europa.eu/info/european-union-and-united-kingdom-forging-new-partnership/eu-uk-withdrawal-agreement_en

3.Brexit, lessons in negotiations for the European Union. URL.:<https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0494-brexit-negotiation-lessons-for-the-european-union>

4.The European Union and the United Kingdom – forging a new partnership.URL.:https://ec.europa.eu/commission/brexit-negotiations_en

5.Speech by President von der Leyen at the London School of Economics on 'Old friends, new beginnings: building another future for the EU-UK partnership'. URL.:https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_20_3

Міщенко А.В. Актуальні проблеми обмеження прав людини в країнах Європейського Союзу

*Міщенко А.В.,
аспірант кафедри конституційного права і прав людини,
Національна академія внутрішніх справ України*

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ
В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

Останні події в Європі та в усьому світі свідчать про важливість однозначного розуміння законності обмежень прав людини. Адже введений надзвичайний стан в більшості країн Європейського Союзу у зв'язку з протидією поширення вірусу COVID-19 значно обмежив конституційні права людей в усіх сферах діяльності.

В першу чергу, це торкнулось свободи пересування по території, де вводиться надзвичайний стан, права на страйк, права на проведення масових заходів, право на працю, право на власність тощо. З огляду на це, питання обмеження прав людини стає, як ніколи, актуальним і дискусійним.

На думку професора В.Номоконова в демократичному суспільстві повинен бути розумний баланс між правами та обов'язками, міжнародними інтересами особи, суспільства та держави. На його погляд, кожен повинен передбачати, розуміти та віднаходити цей баланс. Між іншим, він наголосив, що у різних державах він буде неоднаковим, оскільки це залежить від економічного розвитку, соціально-політичної обстановки, наявності зовнішніх чи внутрішніх загроз тощо [1].

Важливо пам'ятати, що охорона та захист прав людини як на території окремої держави, так і на території Європейського Союзу є головним обов'язком

усіх інституцій Європейського Союзу. І це стає можливим завдяки ефективному правовому механізму та тісній міжнародній співпраці.

В окремих європейських країнах владні суб'єкти змушені у своїй діяльності обмежувати права людини з метою їх захисту та досягнення балансу інтересів у суспільстві. Законодавство країн Європейського Союзу передбачає таку можливість та закріплює процесуальний порядок, що є обов'язковою умовою при обмеженні конституційних прав людини.

Слід зазначити, що європейське право дозволяє державам відступати в деяких випадках від виконання своїх міжнародних зобов'язань по захисту прав людини та призупиняти дію національного законодавства (право на дерогацію) [2]. Водночас, необхідно дотримуватись загальновизнаних принципів права та не порушувати його сутності. Наприклад, у справах Хендісайд проти Сполученого Королівства Великобританії (1976р.) [3] та Даджен проти Сполученого Королівства Великобританії (1984р.) [4] наголошується на обов'язковій наявності законної мети обмеження прав: «держава може здійснювати дерогаційні заходи тільки в цілях, зазначених у Європейській конвенції з прав людини (1950 р.)».

Аналіз практики Європейського суду з прав людини свідчить, що найбільше піддаються обмеженню соціальні та економічні права. Адже, зазначені права за своєю природою є певними стандартами, принципами, досягнення яких можливе за безпосереднього втручання держави. На порядок реалізації соціально-економічних прав, впливають фінансові можливості країни, які в подальшому обумовлюють та визначають випадки їх допустимого обмеження. Наприклад, у рішенні Європейського суду з прав людини по справі «Джеймс та інші проти Великобританії» (James and others v. The United Kingdom)[5] було викладено правову позицію, згідно якої заволодіння власністю на виконання законної соціальної-економічної або іншої політики може здійснюватися «в інтересах суспільства».

Варто наголосити, що правомірність обмеження прав людини залежить не тільки від наявності законних підстав, чітко визначених допустимих меж обмеження, строків та умов застосування, а ще й від дієвого механізму реалізації захисту прав. Як свідчить розвиток останніх подій у Європі на дієвість цього механізму впливають людські чинники, які пов'язані з соціальним сприйняттям встановлених обмежень прав і є показником зрілості громадянського суспільства. Між іншим, існує реальна проблема іншого боку обмеження прав людини - це недостатність сформованих та закріплених на законодавчому рівні конкретних критеріїв оцінки правомірності обмеження прав людини.

Список використаних джерел:

1. Номаконов В.А. Права человека и национальная безопасность/ В.А. Номаконов//Криминологический журнал Байкальского государственного университета экономики и права. – Иркутск : Изд-во БГУЭП, 2008. - №2. -С. 5-6.
2. Валеев Р.М. Проблема ограничения прав человека в международном и национальном праве// [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://rudocs.exda.com/docs/index-168236.html?page=11>.
3. Справа «Хендісайд проти Сполученого Королівства Великобританії» [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://european-court.eu/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/xandisajd-protiv-soedinennogo-korolevstva-postanovlenie-evropejskogo-suda/>.
4. Справа «Даджен проти Сполученого Королівства Великобританії (1984р)» [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://www.echr.europa.org/doc/2461472/2461472.htm>.
5. Справа «Джеймс та інші проти Великобританії» (James and others v. The United Kingdom [Електронний ресурс]- Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_180.

Otenko P. Hidden European Commission's powers within the ordinary legislative procedure of the European Union

*Otenko Pavlo,
Postgraduate,
Department of International Law,
Yaroslav Mudryi National Law University*

HIDDEN EUROPEAN COMMISSION'S POWERS WITHIN THE ORDINARY LEGISLATIVE PROCEDURE OF THE EUROPEAN UNION

Commission of the European Union is considered to be one of the most important and one of the most influential institutions of the EU. The Commission of the EU is frequently named as an “engine of the European integration”. Under Article 17 of the Treaty on the European Union “the Commission shall promote the general interest of the Union and take appropriate initiatives to that end” [1]. In this context, the Commission of the EU should be perceived not only as “government of the EU” or “executive body of the EU” but as an institution that represents and protects Union’s general interest. In other words, the original conception of the Commission of the EU should not be based on a separation of powers, but on a separation of interests [2, p. 7].

The Treaty of Lisbon introduced two main types of legislative procedures that are mostly applied in the EU, namely the ordinary legislative procedure and the special legislative procedure. The ordinary legislative procedure is applied by the EU institutions for the adoption of binding Union legislative acts such as regulations, directives and decisions in nearly all policy areas, unless the Treaties state otherwise.

Actually, within the ordinary legislative procedure the legislative power is shared between three main institutions of the EU: the European Parliament, the Council of the EU and the Commission of the EU. Such “legislative triangle” usually works in the following consequence: The Commission of the EU proposes a legislative act, then the European Parliament and the Council of the EU should jointly adopt an act. In the

context of the legislative process, the Commission of the EU is granted with an exclusive power of legislative initiative which makes it possible to offer any legislative proposals on the matters stipulated in the Treaties.

Most scholars hold the position that contemporary Commission of the EU is lack of autonomy in the ordinary legislative procedure because it only has a monopoly right of initiative, when the power to adopt or not to adopt an act lies exclusively in hands of both the European Parliament and the Council of the EU [3].

Nevertheless, once the Commission of the EU proposed a legislative act it still has two strong mechanisms of influence on the ordinary decision-making process.

Firstly, under the provisions of the Treaty on the functioning of the EU (the TFEU) the Commission of the EU can alter its initial legislative proposal at any time during the procedures leading to the adoption of a Union act [4]. According to provisions of Article 293 of the TFEU the European Parliament is the first institution which is entitled to amend the initial text of a proposed legislative act. The Commission of the EU may apply this right in response to the European Parliament's proposed amendments to the initial text of the legislative act concerned. At the same time, in the case where the European Parliament and the Council of the EU deliberations result in a compromise the Commission of the EU tends to follow suit and to make its amendments accordingly [5, p. 9].

Also, according to Article 293 (1) of the TFEU in cases where the Council of the EU acts on a proposal of the Commission of the EU, it may amend a proposal only by acting unanimously, unless the Treaties otherwise outline. This rule acts as a "shield" from the possible abuse of powers by the Council of the EU.

Secondly, the Commission of the EU may at any time withdraw its legislative proposal to preclude such act from being distorted by the amendments made either by the European Parliament or by the Council of the EU. The Commission of the EU applies this "latent power" when it considers that there is no prospect for the particular legislative act or when the Commission feels that the act concerned has been completely

distorted by the legislators and does not match the Commission's initial goal or EU's interests. The Commission's right to withdraw a legislative proposal is not explicitly stipulated in the EU law. This is an implied right which helps it to protect the common interest of the Union [6].

Due to the mentioned-above situation, in 2013 the Council of the EU lodged a claim to the Court of Justice of the European Union in order to annul the decision of the Commission by which it withdrew its proposal for the regulation of the European Parliament and of the Council laying down general provisions for macro-financial assistance to third countries.

The Court ruled that "where an amendment planned by the Parliament and the Council distorts the proposal for a legislative act in a manner which prevents achievement of the objectives pursued by the proposal and which, therefore, deprives it of its *raison d'être*, the Commission is entitled to withdraw it" [7]. In such a way, the Court of Justice of the European Union shed a light on the Commission's "latent power" to withdraw its legislative proposal subject to some conditions.

To sum up, the Commission of the EU has not only the monopoly power of legislative initiative but also other legal mechanisms which provide the latest with certain powers to promote and protect European Union's general interest.

References:

1. Consolidated version of the Treaty on European Union (2012), *Official Journal of the European Union*, 55: 13-47.
2. Manuel S. (2013) 'The European Commission: A Practical Guide', London: John Harper Publishing: 378.
3. Bickerton Chris J., Hodson D., Puetter U. (2015) 'The New Intergovernmentalism and the Study of European Integration', Oxford: Oxford University Press: 48.

4. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union (2012), *Official Journal of the European Union*, 55: 47-201.
5. Mark R. (2016) 'Is the European Commission really in decline?', *JCMS Journal of Common Market Studies*: 1 – 17.
6. Eva P. (2015) 'The European Commission's right to withdraw a legislative proposal', [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/554204/EPRS_ATA\(2015\)554204_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/554204/EPRS_ATA(2015)554204_EN.pdf).
7. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 14 April 2015, Council of the European Union v. European Commission, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62013CJ0409>

Ругало Ю.І. Ретроспективний аналіз діяльності Міжнародного кримінального суду та його нормативна сила впливу

Ругало Ю.І.,

аспірант факультету міжнародного та європейського права,

НУ «Одеська юридична академія»

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ТА ЙОГО НОРМАТИВНА СИЛА ВПЛИВУ

Як свідчить минулий досвід та навіть сучасні події в Україні, захист прав людей від надзвичайно тяжких міжнародних злочинів є безсумнівно актуальним та важливим питанням. Його мала б вирішувати одна із найважливіших інституцій у нашому світі - Міжнародний кримінальний суд (далі - МКС), з самого початку заснування вона піддавалася критиці та мала безліч противників, однак 17 липня 1998 року був підписаний Римський статут, що і проголосив у ст. 1 заснування Міжнародного кримінального суду.

З 2002 року, після вступу у силу Статуту, МКС є постійним органом, уповноваженим здійснювати юрисдикцію щодо осіб, відповідальних за найсерйозніші злочини, що викликають заклопотаність міжнародного співтовариства, а саме: геноцид; злочини проти людяності; воєнні злочини; агресію, і доповнює національні системи кримінального правосуддя.

Проте, неоднозначним є те, наскільки система МКС з початку заснування та дотепер справляється з викликами її нормативної сили та міжнародного авторитету?! Наскільки повно суду вдається доводити справи про міжнародну кримінальну відповідальність до свого логічного звершення в глобалізаційних умовах?

Багато науковців відстоює створення суду та його здатність стримувати потенційних злочинців у вчиненні злочинів, притягуючи до кримінальної відповідальності правопорушників.

Інші ставлять під сумнів, чи може Суд запобігти подібним злочинам, враховуючи, що йому не вистачає законних повноважень та правоохоронних можливостей для затримання та арешту розшукуваних осіб.

Оцінити результативність притягнення до відповідальності злочинців за весь час діяльності МКС є можливим через аналіз письмової щорічної доповіді суду ООН про результати роботи та ефективність у боротьбі з найтяжчими міжнародними злочинами.

Вивчивши всі доступні доповіді, слід відмітити, що перший рік роботи -2003- був суто організаційним та логістським. У 2004 році до суду передали перші справи країни ДР Конго, Уганда, Дарфур(Судан). У 2005-2006 рр. суд роздрукував свої перші ордери на арешт п'яти лідерів «Армії опору Бога» (Судан), що звинувачувались в злочинах проти людяності і військових злочинах. Жоден з п'яти лідерів не був заарештований або переданий Суду.

У своїй доповіді Суд пояснював, що не має своєї власної поліції для їх арешту. Він покладається на взаємодію з боку інших держав і міжнародних організацій. Першу особу, яку було взято під варту за ордером, виданим Судом, (пана Лубанго) було передано в розпорядження Суду в березні 2006 року.

У наступних звітних періодах Суд також наголошує на посиленні співпраці з іншим країнами та організаціями, адже у 2006-2007 рр. не було виконано шість ордерів на арешт: два по справі в Дарфурі і чотири в Уганді. У 2007-2008рр. суд видав чотири нових ордера на арешт, три з них були виконані. Проте на той час не виконано сім ордерів на арешт. За 2008-2009 рр. Суд видав ордер на арешт президента Судану, однак вісім ордерів на арешт на той час виконано не було. За

2009-2010 звітний період невиконані дев'ять ордерів на арешт, а за 2010-2011рр. - 11.

У всіх доступних звітах МКС ООН ключовою виділялась співпраця між державами в залученні винних осіб до судової відповідальності і вона була і залишається головною умовою для ефективного виконання роботи Суду.

Розглядаючи справи (Situations under investigation) - що розглядаються (їх 12) та (Preliminary Examinations) - попереднього розслідування (їх 9), які розміщені на офіційному сайті МКС можна прослідкувати ефективність притягнення винних до відповідальності за конкретними країнами. Перші 12 справ мають наступну ситуацію на сьогоднішній день. По Конго видано два обвинувачувальних вироки, 1 виправдовувальний, суд над Нтагандой продовжується і 1 підозрюваний на волі. До тих пір, поки пан Мудакумура не буде заарештований і переданий в місце знаходження суду в Гаазі, справа буде залишатися на стадії попереднього виробництва. МКС не судить окремих осіб, якщо вони не присутні в залі суду. У справі по Уганді всі підозрювані залишалися на волі протягом десятиліття, поки один з членів ЛРА Домінік Онгвен не здався в січні 2015 року. Суд над ним ще триває і у 2020 році. По Дарфуру колишньому президенту Судану Омару Аль-Баширу жоден з двох ордерів на його арешт не був виконаний. По ЦАР маємо апеляційний виправдовувальний вирок. По Кенії суд закрит дві справи з ув'язненням обвинувачених. По двох справах видані ордера на арешт, які досі не виконані. Справа Лівії містить ордер на арешт Саїфа аль-Іслама Каддафі який досі не виконаний. По справі Халеда ордер на арешт не виконаний. Злочин скоєний у Кот-Д'івуарі також має не виконаний ордер на арешт Сімона Гбагбо. По Малі двоє обвинувачених приведені до суду, також по справі ЦАР №2. г-н Кате і Нгаїсона знаходяться під вартою Суду. По Грузії, Бурунді та Бангладешу ведеться розслідування.

Попередні розслідування ведуться по таким країнам як: Афганістан, Колумбія, Гвінея, Ірак / Великобританія, Нігерія, Палестина, Філіпіни, Україна, Венесуела.

Тож, ми чітко прослідковуємо найбільшу проблему - відсутності максимальної підтримки МКС державами як учасницями так і іншими впливовими державами, наприклад як США, яка завжди висловлювала заперечення та сумніви щодо участі в МКС. Суд наразі не має потужного нормативного впливу на держави, країни-учасниці просто достатньо односторонньо вийти із угоди про приєднання (як ми можемо спостерігати наразі на прикладі Російської Федерації), і положення Римського статуту перестають бути обов'язковими.

У Суду немає своєї поліції, яка б забезпечувала виконання його рішень або наказів. Тому Суд потребує в сприянні з боку держав у багатьох питаннях, в тому числі в зборі доказів, арешт осіб і доправлення їх в Суд і забезпеченні виконання вироків. Він потребує допомоги інших держав, особливо держав-учасниць Римського статуту, а також міжнародних і регіональних організацій і неурядових організацій.

МКС стикається з безліччю функціональних, політичних та безпекових викликів і нормативна сила потребує подальшого удосконалення та налагодження контактів з іншими учасниками міжнародного права. Для того щоб судові процеси відбулися, держави і міжнародні організації повинні надавати суду максимальну допомогу в арешті і передачі цих осіб, а також тих осіб, на арешт яких будуть видані ордери в майбутньому.

МКС має потенціал сильної та впливової міжнародної організації. Міжнародна спільнота може й повинна посилити ефективність суду шляхом збільшення внутрішніх та міжнародних санкцій. Наприклад шляхом відмови від міжнародної співпраці з державами, які відмовилися в екстрадиції обвинувачених осіб; застосування економічних та політичних санкцій або іншим чином.

Джерела:

1. Rome Statute Of The International Criminal Court. 1998. URL: https://www.webcitation.org/66vwVRVSf?url=http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/99_corr/cstatute.htm (дата звернення: 10.02.2020).
2. Report of the International Criminal Court for 2005-2006. №A/61/217. 2006. URL: <https://undocs.org/ru/A/61/217> (дата звернення: 10.02.2020).
3. Report of the International Criminal Court to the United Nations for 2007/08. №A/63/323. 2008. URL: <https://undocs.org/ru/A/63/323> (дата звернення: 11.02.2020).
4. Report of the International Criminal Court to the United Nations for 2008/09. №A/64/356. 2009. URL: <https://undocs.org/ru/A/64/356> (дата звернення: 12.02.2020).
5. Report of the International Criminal Court to the United Nations for 2009/10. № A/65/313. 2010. URL: <https://undocs.org/ru/A/65/313> (дата звернення: 15.02.2020).
6. Report of the International Criminal Court to the United Nations for 2010/11. №A/66/309. 2011. URL: <https://undocs.org/ru/A/66/309> (дата звернення: 16.02.2020).
7. Situation in the Democratic Republic of the Congo. №ICC-01/04. 2004. URL: <https://www.icc-cpi.int/drc> (дата звернення: 17.02.2020).
8. Situation referred to the ICC by the Government of Uganda. 2004. № ICC-02/04. URL: <https://www.icc-cpi.int/uganda> (дата звернення: 19.02.2020).
9. Situation referred to the ICC by the United Nations Security Council Situation about Darfur, Sudan. №ICC-02/05. 2005. URL: <https://www.icc-cpi.int/darfur> (дата звернення: 20.02.2020).
10. Situation referred to the ICC by the CAR Governmen. 2004. № ICC-01/05. URL: <https://www.icc-cpi.int/car> (дата звернення: 22.02.2020).
11. Situation in the Republic of Kenya. №ICC-01/09. 2010. URL: <https://www.icc-cpi.int/kenya> (дата звернення: 22.02.2020).

12. Situation in the Republic of Kenya. №ICC-01/09.2010.URL: <https://www.icc-cpi.int/kenya> (дата звернення: 22.02.2020).
13. Situation in the Republic of Côte d'Ivoire. №ICC-02/11. 2011.URL: <https://www.icc-cpi.int/cdi> (дата звернення: 23.02.2020).
14. Situation in the Republic of Mali. №ICC-01/12. 2012. URL: <https://www.icc-cpi.int/mali> (дата звернення: 24.02.2020).
15. Situation in the Central African Republic. № II ICC-01/14. 2014.URL: <https://www.icc-cpi.int/carII> (дата звернення: 24.02.2020).
16. Situation in Georgia. №ICC-01/15. 2015. URL: <https://www.icc-cpi.int/georgia> (дата звернення: 25.02.2020).
17. Situation in the Republic of Burundi. №ICC-01/17. 2017.URL: <https://www.icc-cpi.int/burundi> (дата звернення: 25.02.2020).
18. Situation in the People's Republic of Bangladesh/Republic of the Union of Myanmar. №ICC-01/19. 2019. URL: <https://www.icc-cpi.int/bangladesh-myanmar> (дата звернення: 25.02.2020).
19. Report of the International Criminal Court for 2004. №A/60/177. 2005. URL: <https://undocs.org/ru/A/60/177> (дата звернення: 25.02.2020).

Слободяник О.Г. Сучасний контекст зовнішньополітичних комунікацій ЄС

Слободяник О.Г.

Аспірант кафедри міжнародної інформації,

Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЄС

У сучасній ситуації європейського будівництва і подолання викликів нестабільності новим очільникам наднаціональних інституцій ЄС доводиться невідкладно вирішувати якісно нові завдання, пов'язані з реалізацією міжнародного статусу об'єднання в політичній та безпековій системі світу і регіону і з власним захистом внутрішніх та зовнішніх інтересів в умовах непередбачуваності інтеграційних процесів, що охоплюють одночасно усі напрями діяльності Європейського Союзу. За визначенням Х.Солани, колишнього верховного представника ЄС з питань зовнішньої і безпекової політики, наразі «зовнішні комунікації наднаціональної організації передають спосіб розуміння світу, свободи, особистих прав та ідеї справедливості, які безпосередньо пов'язані з європейськими цінностями - правами людини, верховенством права, міжнародним правом та ефективною багатосторонністю.

Водночас у сфері зовнішньої політики об'єднання виникає потреба в більшій інтеграції держав-членів, що посилюється основними ризиками, які виникають на всіх кордонах ЄС. Один із способів, яким ЄС може досить успішно реалізовувати свою зовнішню політику, підкреслює фахівець, виступати у ролі переговорника, оскільки численні міжнародні актори розглядають ЄС як досвідченого посередника у врегулюванні численних конфліктів. Крім того, зовнішні комунікації є тим необхідним інструментом, який дозволяє ЄС захищати європейські інтереси. При цьому, «якщо держави-члени ЄС зможуть

погоджувати позицію ЄС щодо решти світу, то відповіді будуть швидшими та працюватимуть на досягнення спільної мети»[1].

Нова Єврокомісія офіційно розпочала роботу 1 грудня 2019 р., до складу якої було обрано як президента У. фон дер Ляєн, як генерального секретаря І.Юхансоне, як голови Європейської Ради Ш.Мішеля, як високого представника ЄС із зовнішньої та безпекової політики Ж.Борреля. Наразі зовнішньополітичні комунікації ЄС відображають неоднозначні позиції високопосадовців щодо відносин з країнами-сусідами, зокрема У. фон дер Ляєн, яка раніше закликала до діалогу між Україною та Росією, виступала проти постійної військової присутності НАТО в Польщі, Латвії, Литві та Естонії, вважаючи, що Альянс мав на той час усі необхідні інструменти для захисту цих держав, вважала і вважає неприйнятним постачання зброї з Німеччини до України, цього року визнала, що російська агресія змінила курс Німеччини і підтримала продовження економічних санкцій, закликала до розширення співробітництва у форматі «Східного партнерства +».

Так, у документі «The Eastern Partnership policy beyond 2020: Reinforcing Resilience – an Eastern Partnership that delivers for all» наголошується, що зазначена програма, заснована на загальних цінностях і правилах, взаємних інтересах та зобов'язаннях, на спільній власності та відповідальності, спрямована насамперед на зміцнення та поглиблення політичних та економічних відносин між ЄС, його державами-членами та країнами-партнерами і на допомогу у підвищенні стабільності, процвітання та стійкості сусідів ЄС, а також на досягнення екологічної та цифрової трансформації [2-3].

Високий представник ЄС з питань зовнішньої та безпекової політики Ж.Боррель серед пріоритетних завдань організації на перспективу 2021-2025 рр. другим за важливістю визначив допомогу та підтримку Україні, включаючи збереження санкцій проти РФ, яку вважає однією з ключових загроз для Європейського Союзу, а надважливим завданням протидію російській

деструктивній пропаганді та дезінформації. При цьому Ж.Боррель пропонує ЄС трансформувати санкційний механізм, зокрема відмовитися від принципу одностайності зовнішньополітичних рішень, які варто затверджувати за принципом «кваліфікованої більшості», якщо держави-члени ЄС погодяться затвердити таке реформування.

Зокрема такий підхід стосується санкцій, викликаних порушенням прав людини чи безпекових місій ЄС, щодо яких може не бути обов'язкової одностайності. Так, дипломат закликав почати з використання кваліфікованої більшості, а не одностайності насамперед у питанні санкцій щодо Росії, щоб запобігти необхідності мати одностайності у питаннях прав людини і миротворчих місій. Тобто, йдеться про такий рівень стратегічної спільної культури рішень, що уможливить узгодження більш стратегічних рішень.

Високий представник з питань зовнішньої і безпекової політики ЄС Ж.Боррель у своїх коментарях щодо пріоритетів діяльності на видиму перспективу вважає підтримку України стратегічно важливою для Європи, оскільки, на його погляд, протидія російській загрози полягає у допомозі Україні, посиленні її здатності до супротиву, забезпеченні можливості для проведення реформ і досягненні становлення дійсно демократичної та процвітаючої держави.

Водночас Ж.Боррель пояснив, що Європа у добу змін прагне стати геополітичним актором саме за допомогою всього регіону Східної Європи, в тому числі через механізми Східного партнерства, оскільки збереження єдності ЄС дипломат вважає ключовим завданням зовнішньої політики об'єднання. Ж.Боррель через різні канали комунікації закликає спільно працювати задля «сильнішої Європи у світі, об'єднати суверенітет держав-членів, посилити міць суверенних держав, бо саме згуртованість ЄС «відповідатиме реаліям нового світу, який з'являється у нас на очах»[4].

Останнім часом у зовнішньополітичних комунікаціях ЄС набуває актуальності проблема «поствірусної дипломатії», оскільки і урядовці, і експертні

аналітики прогнозують нові сценарії розвитку Європи після COVID-19, який може вплинути на зміну світового геополітичного ландшафту. Більшість фахівців вважає, що саме солідарність між країнами та готовність поступитися певними інтересами заради загального блага стануть визначальними для подолання пандемії та стримування її наслідків, і ЄС має відігравати в цьому процесі головну роль, що було підтверджено чіткою та єдиною позицією міністрів закордонних справ ЄС при відеообговоренні кризової ситуації.

Експерти стверджують, що сучасні геополітичні війни виграють не тактикою чи навіть стратегією, а логістикою і комунікаціями, що має пряме відношення до COVID-19, адже ті міжнародні актори, хто найкраще організує відповідь на кризу, спираючись на уроки з усього світу та успішно спілкуючись із світовою і власною спільнотою, виявляться найсильнішими. Йдеться про глобальну війну наративів, у якій були спроби дискредитувати ЄС як такий, коли «європейці були стигматизовані так, ніби всі вони були носіями вірусу». Водночас необхідно усвідомлювати, що існує геополітична складова, що включає боротьбу за вплив «політики щедрості», тому наразі, вважає Ж.Боррель, потрібно захищати Європу від її недоброзичливців. Важливо, щоб ЄС спільними діями на всіх напрямках показав, що інтеграційне об'єднання захищає всі держави-члени, враховуючи значний зовнішній компонент ЄС, насамперед допомогу консульськими зусиллями державам-членам повернути всіх європейців, які знаходяться поза межами Європи, до їх країн.

«Як Європа, підкреслив очільник дипломатії ЄС Ж.Боррель, ми вже повинні орієнтуватися у світі зростаючої геополітичної напруги, особливо між США та Китаєм, оскільки існує ризик того, що COVID-19 зміцнить попередні тенденції». Варто підкреслити, що у спогадах Жана Моне зазначалося, що «Європа буде гартуватися під час криз, і це буде сума рішень, прийнятих для цих криз». Відтак завданням ЄС, за Ж.Боррелем, є протистояти критикам і дуже конкретно продемонструвати, що він ефективний і відповідальний у кризові періоди: «Нехай

це буде нашою керівною філософією, коли ми боремося з цією кризою та готуємося до того, що буде після».

Література:

1.Solana J. European Foreign Policy and Its Challenges in the Current Context. URL.: <https://www.bbvaopenmind.com/en/articles/european-foreign-policy-and-its-challenges-in-the-current-context/>

2.President of the European Commission acknowledged rapid pace of the reforms in Ukraine URL.: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/prezidentka-yevrokomisiyi-vidznachila-shvidkij-temp-reform-v-ukrayini>

3.Joint Communication: Eastern Partnership policy beyond 2020: Reinforcing Resilience – an Eastern Partnership that delivers for all. URL.: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/76166/joint-communication-eastern-partnership-policy-beyond-2020-reinforcing-resilience-%E2%80%93-eastern_en

4.Borrell J.Embracing Europe’s Power. URL.: <https://www.project-syndicate.org/commentary/embracing-europe-s-power-by-josep-borrell-2020-02>

5.EU HRVP Josep Borrell: The Coronavirus pandemic and the new world it is creating URL.: https://eeas.europa.eu/delegations/china/76401/eu-hrvp-josep-borrell-coronavirus-pandemic-and-new-world-it-creating_en

Швагер О.А. Деякі питання визначення безпекових викликів для нормативної сили Європейського Союзу

*Швагер О.А.,
асистент кафедри міжнародного, європейського права
та цивільно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ ДЛЯ НОРМАТИВНОЇ СИЛИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Європейський Союз є одним із головних елементів системи міжнародних відносин в Європі і водночас виступає самостійним базисним гравцем у глобальній системі.

Завдяки своїй інтеграційній природі та інституційній організації Європейський Союз володіє вагомими перевагами порівняно з традиційними державними векторами впливу: по-перше, його вплив спрямований на імплементацію норм і цінностей, тому не є виключним і не перешкоджає налагодженню співробітництва з іншими центрами сили, а по-друге, результатом його впливу є входження об'єкта впливу на рівноправних засадах до ЄС і перетворення на суб'єкт впливу (Haukkala, 2008).

Британський дослідник Маннерс у своїй роботі «Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?» вказує на ключову роль нормативних досягнень Європейського Союзу які слід вважати одним із важелів впливу на міжнародні відносини. Нормативна сила (визначення якій надає Маннерс у попередніх роботах), на його думку, може мати ідеальний вплив, на протипагу цивільним чи військовим дебатам. Поширення та утвердження власних норм і цінностей є найбільш вагомою місією Європейського Союзу у міжнародному середовищі (Manners, 2002).

«Нормативна сила» полягає в тому, що Європейський Союз дотримується таких універсальних норм і цінностей, як права людини, демократія і сталий розвиток як при власне внутрішньому регулюванні і інтеграційному будівництві, так і при проведенні зовнішньої політики (Manners, 1998).

На сьогоднішній день, як зазначають окремі дослідники, в Європі спостерігається уповільнення інтеграційних процесів, зменшення взаємної довіри та повернення до політичної конфронтації, що впливатиме на безпековий ландшафт регіону, а передусім, Східноєвропейського та Чорноморського субрегіонів. Нестабільність сусідніх просторів стане для Європейського Союзу викликом, подолання якого потребуватиме набагато більш рішучих кроків, ніж на шляху реалізації поточної політики сусідства. Європейському Союзу загрожує перспектива втрати своєї головної конкурентної переваги у світовій політиці – нормативної сили. На здатності створювати та поширювати цінності та норми ґрунтується привабливість та вплив Європейського Союзу; її ж покладено в основу його спільної зовнішньої політики. Девальвація нормативних можливостей Європейського Союзу значно послабить його вплив навіть на сусідні держави. Європейський простір виглядає нестабільним та непередбачуваним. Намагання створити дієві та довготермінові механізми європейської безпеки, які б стали запорукою миру, добросусідства та взаєморозуміння на всьому континенті, не дали результату, на що сподівалися європейці після «холодної війни» (Міжнародний центр перспективних досліджень, 2019).

Приєднання нових членів також розцінюється як політичний та безпековий фактор, що впливають на нормативну силу Європейського Союзу.

З точки зору нормативної сили ЄС, процес приєднання є вигідним. Фактично, Союз використовує свою економічну та нормативну оцінку для створення набору високосиметричних двосторонніх відносин між собою та кандидатами, де прогнозація норм і цінностей є цілком однобічною: кандидати повинні інтерналізувати не лише приблизно 80 000 сторінок *acquis communautaire*, але

також і ціннісну основу Європейського Союзу, як це показано в Копенгагенських критеріях 1993 р., які визначають інші передумови європейської приналежності та повного приєднання (Haukkala, 2007).

Європейський Союз розглядають як нормативну силу не лише тому, що він спрямований на експорт норм - в цьому сенсі всі основні повноваження можуть бути в деякій мірі нормативними, - а тому, що він повинен «уживатися» з легітимними і спільними нормами, щоб діяти колективно. Як правило, вважається, що його децентралізоване прийняття рішень не дає можливості Європейському Союзу ефективно діяти на міжнародній арені. Особливо це стосується Росії, яка ставить Європейський Союз перед низкою викликів щодо узгодженості, послідовності, потенціалу та впливу (Parmentier, 2009).

Безпековий фактор вимагає пошуку такого вектору впливу нормативної сили Європейського Союзу, який би забезпечив йому стабільну перспективу політичного й економічного зростання на основі поділу спільних цінностей і інтересів, а також можливість нарощувати власний лідерський потенціал в регіоні.

Вважаємо, що подальші дослідження впливу безпекових факторів на нормативну силу Європейського Союзу, дозволять знайти оптимальну модель розбудови концепції нормативної сили та розширити її можливості.

References:

1. Haukkala H. A normative power or a normative hegemon? The EU and its European Neighbourhood Policy 2007 <http://aei.pitt.edu/7899/1/haukkala-h-09i.pdf>
2. Haukkala H. The European Union as a Regional Normative Hegemon: The Case of European Neighbourhood Policy // Europe-Asia Studies. – November 2008. – Vol. 60, No. 9.
3. Manners I. Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? // Journal of Common Market Studies. – 2002. – Vol. 40, No. 2. – P. 252 https://curis.ku.dk/portal/files/45209112/Ian_Manners_Normative_Power_Europe_JC_MS_40_2_2002.pdf

4. Manners I., Whitman R. [Towards identifying the international identity of the European union: A framework for analysis of the Eu's network of relationships](#) // Journal of European Integration. — 1998-01. — Vol. 21, iss. 3. — P. 231–249. [doi:10.1080/07036339808429068](https://doi.org/10.1080/07036339808429068)
5. Міжнародний центр перспективних досліджень Оцінка безпекових викликів та їх наслідків для зовнішньої політики України після виборів // <http://icps.com.ua/nashi-proekty/analytika/otsinka-bezpekovykh-vyklykiv-ta-yikh-naslidkiv-dlya-zovnishnoyi-polityky--ukrayiny-pislya-vyboriv/>
6. Parmentier F. Normative Power, EU Preferences and Russia. Lessons from the Russian Georgian War // European Political Economy Review No. 9 (Summer 2009), pp. 49-61.

Shukurov T. External Competence of the EU for International Agreements

*Shukurov T.,
Postgraduate,
Chair of Comparative and European Law
Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine*

EXTERNAL COMPETENCE OF THE EU FOR INTERNATIONAL AGREEMENTS

Unlike the state, which has absolute legal independence and general competence in matters of domestic and foreign policy, the European Union, which remains today an international organization, requires a special procedure for the legal regulation of its political initiatives and competences.

After the entry into force of the Lisbon Treaty, the European Union replaced the European Community, which had existed since 1957, marking the higher level of cooperation and integration of European states [1]. In the pre-Lisbon period, according to Article 281 of the EC Treaty EC had legal personality, but there was not provision in the founding treaties that the EU had legal personality [2]. During this period, some problems arose, such as who would be responsible for the international agreements, how to make the control and whether the Union, member states or the EC would be represented in international organizations. Accordingly, the importance of the need for a clearer harmony in the external relations of the EU has been frequently expressed in terms of being the only voice both inside and outside the Union.[3]

The European Union with the current European monetary system, a common foreign and security policy system, a multi-stage judicial system has the most significant signs of supranationalism among all existing associations of independent subjects of

international law. Very special feature of the European Union and European law is the existing system of EU foreign policy and its legal regulation system. No other international organization can talk about its own foreign policy, isolated from the foreign policies of its members. The legal basis of EU external relations is laid down in the constituent documents of the European Union and gives the EU significant competence in various fields of cooperation with third states and international organizations.

The competences problem of the European Union, which is an organization that carries supranational and intergovernmental qualifications, has become increasingly important with the Treaty of Maastricht, with debate from the beginning on the European integration process.[4] With the 'Nice Declaration on the Future of the European Union' attached to the Nice Treaty, the competences of the Union were tried to be defined and the last arrangement was made with the Lisbon Treaty, which has been in force since 2009. In the process of eliminating democratic deficit in the European Union, problems with the Union's competences have been constantly on the agenda of the Union. The dynamic structure of the Union has led to many changes both legal and structural. The changes that exist in the competences of the Union and the forms of division of these competences with the member states are the most important factors affecting the legal structure of the Union. With the Lisbon Treaty, some changes were made institutionally in order to strengthen the EU as an international actor, and it was aimed to reduce the problems faced between the member states and the Union, especially with regard to representation, with the catalog of authority. Thus, with the Lisbon Treaty, the competences of the Union are listed.

With the Lisbon Treaty, some changes were made institutionally in order to strengthen the EU as an international actor, and it was aimed to reduce the problems faced between the member states and the Union, especially with regard to representation, with the catalog of competence. It is possible to say that the limits of the competence granted to the Union are understood more clearly with the Lisbon Treaty establishing a catalog of authority. Although the competences of the Union are evaluated in accordance

with the principle of limited authority, clear, implied and supplementary competences are also known. These competences, which are listed under five headings [6]:

7. Exclusive,
8. Shared,
9. Supportive, coordinative and complementary action areas,
10. Coordination of economic and employment policies,
11. CFSP.

References:

[1] Baykal, S. - Göçmen, İ. “Avrupa Birliği Kurumsal Hukuku”, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016

[2] Craig Paul - Grainne de Burca, EU Law, Cases and Materials, Oxford, Oxford University Press, 2003

[3] Dismond, D., Europe Recast: A History of European Union, Lynne Rienner Publishers, Inc.; 2nd edition, 2014

[4] Marchesi Daniele, ‘The EU Common Foreign and Security Policy in the UN Security Council: Between Representation and Coordination’, paper presented at the 2008 International Studies Association (ISA) Convention, San Francisco, 2008

[5] Baykal Sanem, “Avrupa Birliği’nde Yetki Sorunu ve Lizbon Antlaşması”, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2008

[6] Bayram, M. H., “Avrupa Birliği Hukuku Dersleri”, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015

Стеценко В.В. Introduction to Ukrainian banking compliance: From EU Directive 2013/36/EU to NBU Regulation No. 64 or “tone from the top”

*Стеценко В. В.,
аспірант кафедри міжнародного приватного права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету ім. Т.Шевченка*

INTRODUCTION TO UKRAINIAN BANKING COMPLIANCE: FROM EU DIRECTIVE 2013/36/EU TO NBU REGULATION NO. 64 OR “TONE FROM THE TOP”

This research is dedicated to the compliance reform in the banking field in Ukraine. Within this article we shall outline the definition for the “banking compliance”, why is it so important for the legislation harmonization process, integration to the EU banking field. Above that, we shall analyze the requirements of the internal policies and procedures development, and the standards they should be in line with.

The value of this research can be disclosed in the following statements:

- Effective banking compliance increases the reliability of the banking institutions, improves their readiness to day-to-day threats they face when providing deferred payment services as well as for the irregular economic threats (e.g. decrease of the consumer interest in financial services due to COVID-19 crisis, etc.);
- Effective banking compliance is a requirement of Ukraine under international regulations;
- In 2020, Ukraine must have and implemented and effectively functioning banking compliance according to the EU-Ukraine Association Agreement (the “EU Agreement”).

As of 11th June 2018, the National Bank of Ukraine (the “NBU”) has adopted a resolution No.64 (the “Resolution 64”). The purpose of this act is to develop compliance

requirements for the banks and banking groups in Ukraine and bring them in line with the standards of the European Union. This reform is a part of Ukrainian obligations under the EU-Ukraine Association Agreement. The scope of this current research will be focused on the implementation of Resolution 64.

We would define compliance in general as a set of processes and procedures within a specific program to ensure adherence to government regulation and laws. Consequently, banking compliance would be focused on adherence to the internal bank regulations and procedures to the applicable government regulations and laws. In Ukraine, the applicable legislation would include inter alia Law of Ukraine “On Banks and Banking Activities”, Regulations of the National Bank of Ukraine, and the pertaining regulations.

From the compliance perspective, we would divide the requirements into two groups:

- (1) Economic requirements. They would include requirements to the minimum capital, equity-to-obligations balance, reserve amounts, etc.;
- (2) Legal requirements. They would include requirements to a limitation of the banking activities, procedures of the customer and transaction due diligence, risk-management requirements, etc.

As a general practice, the compliance scope would mostly focus on legal requirements. However, the specifics of banking services, the economic influence of the banking activity for the business, the day-to-day life of a regular citizen, and a state as a whole, brings within the scope economic requirements as well. This approach brings banking compliance within the scope of interest of the EU when requiring bringing in line Ukrainian banks to the EU standards.

The legal framework of the EU assessment in this regard would ground mostly on the Directive 2013/36/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 “On access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms, amending Directive 2002/87/EC and repealing Directives 2006/48/EC and 2006/49/EC Text with EEA relevance” (the “Directive

2013/36/EU”) and the pertaining “Guidelines on internal governance under Directive 2013/36/EU” introduced by the European Banking Authority (the “EBA”) as of 26th September 2017 (the “Guidelines”).

The Guideline sets out the governance provisions outlined in the Directive 2013/36/EU and develops practical requirements to be applied by the relevant central institutions within the EU Member States (the NBU in Ukraine) to all banking institutions disregard of their internal management structure. The Guidelines apply from 30th June 2018. The Directive 2013/36/EU and the Guidelines are considered to be local regulation for implementing Basel capital standards (precisely Basel III).

Considering the established in the EU approach of implementation of such directives as Directive 2013/36/EU, the EU Member States were invited to adopt the amendments in their legislation with derogations for certain provisions of the Directive 2013/36/EU. EBA has issued a Guidelines compliance table together with the Guideline in order to indicate the level of adherence to the guidelines and comments specifying the derogation cases and the reasoning.

Exactly for this purpose the NBU has adopted Regulation No.64 that introduces “Provisions on the organization of the risk management system in banks of Ukraine and banking groups”. Regulation 64 defines main targets and principles for the management of risks, that arise out of all bank and banking group activities on all organizational levels, states minimum requirements for the organization of complex, adequate, and effective risk management.

Within that the NBU has set out the following risks covered by Regulation 64: credit risk, liquidity risk, interest risk of the banking book, market risk, operational risk, compliance risk, and other risks that arise from the banking activity.

It is necessary to mention, that each bank has to set out the factors, indications, and the thresholds of the essence for other risks and regulate how to discover such risks. Withing each underlined risk the bank must consider the risk of concentration of the obligations and assets within the diversity of products, business activities, types of securities, currencies processed, etc.

The NBU has adopted requirements for the protection system of risk-management that introduces three-layer protection:

- (1) on the level of business departments and departments of bank loyalty support;
- (2) on the level of compliance department; and
- (3) on the level of the internal audit department for risk-management effectiveness evaluation.

Within this approach the major responsibility according to Art. 6 and Art. 28 the bank council as the supreme management body in the bank is fully responsible for the development and implementation of the effective risk-management system. The bank council was required to introduce a number of internal departments aimed to represent the above-mentioned three-layer protection.

We would like to outline the role of the compliance department outlined in Article 40 of Regulation No.64. Above the responsibility approach from the bottom to the top, the compliance department would bear the function of the internal legislator by producing all internal regulations regarding compliance issues. Moreover, the compliance department would be responsible to notify the NBU in regard to confirmed cases of conflict of interest, assessment of compliance risk for all processes within the bank (e.g. compliance risk profile, financial monitoring, etc).

Paragraphs 9, 10, 51-53 are dedicated directly to the requirements of the legal compliance of the bank. Other section of the Regulation No.64 cover issues of economic risks that can be calculated and include credit, liquidity, market risks, etc. The summary of such risks would be estimated for the Risk Appetite Statement (the “RSA”) – internal document indicating the threshold that the bank would need to accept or avoid in order to reach out to its business targets, and the risk appetite for each target.

The regular assessment of the RSA would indicate the efficiency of the bank risk-management statement. Although such an evaluation would ground on the numbers and fixed economic condition statements such as the economic value of equity, liquidity, etc., the result would be subject to the impact of the compliance risk as well. According to the Regulation No.64, the compliance risk shows the probability of losses/ sanction,

additional, future, reputational losses impacted by the non-adherence by the bank of the applicable laws and regulations, market standards, competition and ethics rules, and internal rules and procedures.

The current approach to the bank institutions' responsibility for non-fulfillment would be limited within the obligations set out in Regulation No.64. However, after the integration of the Ukrainian banking system under the branch of the European Central Bank (the "ECB"), there would be a serious number of obligations in the applicable Directive 2013/36/EU under the supervision of the ECB.

In this regard, we would face with the cases similar to *Credit Agricole S.A vs ECB* and *Banco de Sabadell S.A. vs ECB*, whereby the claimants require cancellation of the ECB fines imposed in the amount EUR 4.3 mln. and EUR 1.6 mln respectively. Unfortunately, there are no yet final decisions of the ECJ in this regard. However, there is a strong and justified practice of the ECJ jurisdiction over the local EU Member State's banks regarding the fulfillment of the so-called "Credit Requirement Directives". The Directive 2013/36/EU is one of them.

As a result of this research and the document assessment we would outline the following statements:

1. There is a completely new compliance practice introduced to the needs of the Ukrainian business and financial sector which is banking compliance.
2. Banking compliance in Ukraine would not be limited to the implemented Ukrainian legislation and common requirements such as financial monitoring.
3. One day the banking compliance in Ukraine would be under assessment of the ECB.
4. The core requirements for the banking compliance do not limit to the economic standards, but rather to economic and legal standards that establish a balanced system of rules that let the financial institution to reach out their business targets on a risk-based approach.
5. The banking compliance question requires deeper assessment in the scope of the ECJ practice.

References:

1. Collins, D. A.. Diligent oversight of legal compliance: A four-step guide. *The Corporate Governance Advisor* (2008).
2. Directive 2013/36/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms, amending Directive 2002/87/EC and repealing Directives 2006/48/EC and 2006/49/EC Text with EEA relevance - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0036#d1e2311-338-1>.
3. «Guidelines on internal governance under Directive 2013/36/EU» EBA/GL/2017/11 - [https://eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/1972987/eb859955-614a-4afb-bdcd-aaa664994889/Final%20Guidelines%20on%20Internal%20Governance%20\(EBA-GL-2017-11\).pdf](https://eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/1972987/eb859955-614a-4afb-bdcd-aaa664994889/Final%20Guidelines%20on%20Internal%20Governance%20(EBA-GL-2017-11).pdf).
4. «Guidelines compliance table» EBA/GL/2017/11 - <https://eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/1972987/1c55bd94-4647-424f-a79a-fb5203f68439/EBA%20GL%202017%2011-CT%20GLs%20on%20internal%20governance.pdf>.
5. Regulation No. 64 of the National Bank of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>.